

Літаратура і Мастацтва

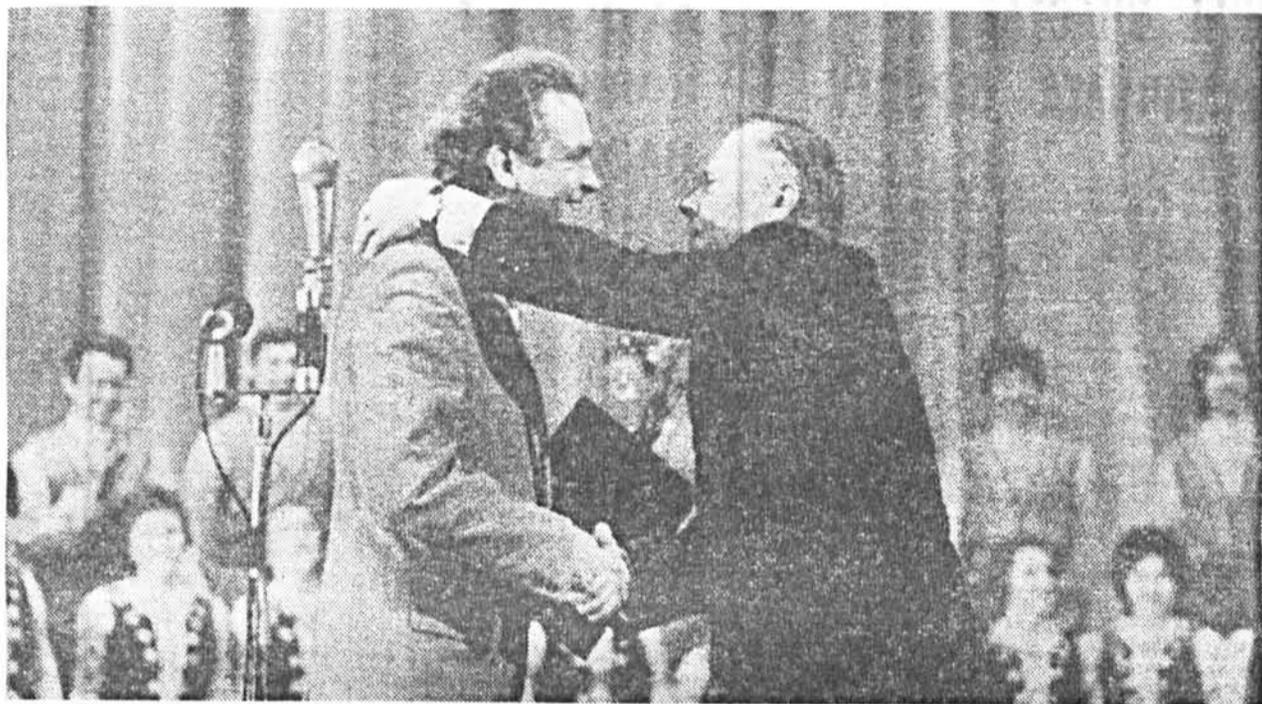
ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 44 (2726)

Пятніца, 1 лістапада 1974 года

Цана 8 кап.

Кіраўніца народнага хору Дома культуры будтрэста № 5 Станіслава Дробыша вішуге народны артыст СССР Г. І. Цітовіч.

У ДЗЕНЬ нараджэння камсамола глядзельная зала Палаца культуры Мінскага камвольнага камбіната была перапоўнена. Сюды сабралася моладзь сталіцы, каб павіншаваць лаўрэатаў прэміі Ленінскага камсамола Беларусі гэтага года.

Сярод новых лаўрэатаў — інжынеры-механікі Мечыслаў Шыбутовіч і Аляксандр Огрызаў, інжынер-канструктар Мікалай Верацёха і тэхнік-электрык Віталь Кароза, кандыдаты навук Ігар Малевіч і Канстанцін Прадко, інжынеры Яўген Чаховіч і Віктар Ільін, кінарэжысёры Рычард Ясінскі і Вадзім Сукманаў.

Звання лаўрэатаў прэміі Ленінскага камсамола Беларусі ўдастоены паэты Анатоль Грачанікаў і Васіль Зуёнак, журналіст Анатоль Дзенісевіч (пасмяротна), празаік Алесь Асіпенка, народны хор Дома культуры будтрэста № 5 г. Мінска.

Лаўрэатаў шчыра павіншаваў першы сакратар ЦК ЛКСМБ В. І. Радомскі.

Дыплом лаўрэата атрымлівае паэт В. Зуёнак.

Выступае паэт А. Грачанікаў.

ПРАЦОЎНЫ ПОДЗВІГ

У канцы сёлетняга лета мне давялося ехаць аўтамагістраллю Мінск—Брэст. Неўзабаве за г. Дзяржынскім я ўбачыў у лясным прагале свежараскапаную траншэю, на ўзбочыне якой расцягнуліся газавыя трубы вялікага дыяметра.

Са сваімі калегамі я прайшоў каля кіламетра, каб глянуць на невялічкі кавалачак будаўніцтва газавай магістралі. Была нядзеля. Будаўнікі адпачывалі. Нерухома стаялі землекапальныя і ўкладчыныя машыны.

Стаяла звонкая цішыня, якая парушалася то-

лькі шчабятаннем птушак. Але лёгка было ўявіць сабе, як заўтра ажывуць, загрузочуць гэтыя машыны, як паднята магутным кранам, паплыве вялікая труба.

Здзяйсняецца яшчэ адна з важнейшых дырэктыв XXIV з'езда КПСС аб газавай магістралі «Паўночнае з'яненне». Пралягла ў Беларусь яшчэ адна газавая артэрыя — Таржок — Мінск—Івацэвічы.

Новыя тысячы жылых дамоў, школ, бальніц, фабрык і заводаў атрымаюць блакітнае паліва. Газ ідзе з Расіі, з Тарж-

ка — братні падарунак вялікага рускага народа. Новая газавая магістраль з'яўляецца сведчаннем непарыўнай дружбы і прыязні нашых народаў.

651 кіламетр трасы ўжо гатовы. Перамешчана каля 6 мільёнаў кубаметраў грунту, зварана 80 тысяч стыкаў труб, перавезена звыш 400 тысяч тон грузаў.

Такі подзвіг, такі размах работ уласцівы нашаму народу, які горда нясе Ленінскі сцяг Камуністычнай партыі, які аддае ўсе сілы мірнаму будаўніцтву.

Да 57-й гадавіны Вялікага Кастрычніка блакітны факел новай газамагістралі загарыцца ў Мінску. Гэты агеньчык будзе яшчэ адным сведчаннем гіганцкага поступу нашай Радзімы да вялікай будучыні — камунізму.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

Будаўнікі газанавода Таржок—Мінск—Івацэвічы зварылі апошні стык труб на участку трасы ад Таржкова да Мінска. Шматкіламетровая сталёвая нітка злучылася ў адзіную артэрыю. Газаваму пакоў адкрыты шлях у сталіцу.

На здымку — зварка «чырвонага» шва.
Фота А. ЦЕРЛЮКЕВІЧА. (БЕЛТА).

ВАЖНЫ ўЧАСТАК ІДЭАЛАГІЧНАГА ФРОНТУ

Пеляпшэнне дзейнасці Інстытутаў грамадскіх навук і кафедраў сацыяльна-эканамічных дысцыплін унутры рэспублікі, павышэнне ідэа-тэарэтычнага і метадалагічнага ўзроўню навуцальнага працэсу, удасканаленне праблематыкі і паглыбленне навуковых даследаванняў, — гэтыя і іншыя пытанні абмяркоўваюцца на Рэспубліканскай нарадзе-семінары, якая пачалася 30 кастрычніка ў Мінску. У яе рабоце прымаюць удзел выкладчыкі і навуковыя супрацоўнікі вышэйшых навуцальных устаноў і навукова-даследчых інстытутаў, загадчыкі кафедраў, рэктары і сакратары партыйных арганізацый унутры, кіраўнікі Акадэміі навук і інстытутаў грамадскіх навук, кіраўнікі рады міністэрстваў і ведамстваў, сакратары і загадчыкі аддзелаў навукі і навуцальных устаноў абкомаў і мінскага гаркома КПБ, адказныя работнікі апарату ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР.

Кароткім уступным словам нараду-семинар адкрыў загадчык аддзела навукі і навуцальных устаноў ЦК КПБ А. Ц. Караткевіч. Ён адзначыў, што пасля XXIV з'езда партыі Цэнтральны Камітэт КПСС, пачынаючы з вышэйшым прынцыповым пытанню аб шляхах і метадах павышэння эфектыўнасці гаспадарання, далейшага ўздыму матэрыяльнага дабрабыту і культуры савецкіх людзей, прыняў рад важных дакументаў, накіраваных на удасканаленне ідэа-выхавальнай работы. Сярод іх велізарнае значэнне маюць паставы ЦК КПСС «Аб рабоце ў Маскоўскім вышэйшым тэхнічным вучылішчы імя М. Э. Баўмана і Сяратаўскім дзяржаўным

універсітэце імя М. Г. Чарнышэўскага па павышэнню ідэа-тэарэтычнага ўзроўню выкладання грамадскіх навук» і «Аб рабоце па падбору і выхаванню ідэалагічных кадраў у партыйнай арганізацыі Беларусі».

Ад узроўню дзейнасці работнікаў грамадскіх навук у рашаючай ступені залежыць поспех фарміравання светлагляду, маральнага аблічча маладых спецыялістаў, іх ідэяльнай перакананасці.

Удзельнікі нарады-семинара заслухалі рад дэкладаў. Міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР прафесар М. М. Мяшкоў гаварыў аб задачах кафедраў грамадскіх навук і выкладчыкаў-грамадазнаўцаў у святле апошняга паставы ЦК КПСС. Стану і мерам па далейшаму развіццю гістарычных, гісторыка-партыйнай, эканамічных, філасофскіх і прававых навук у рэспубліцы былі прысвечаны дэклады дырэктара Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ М. Ф. Капіча, дырэктара Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР, члена-карэспандэнта АН БССР І. М. Ігнаценкі, дырэктара Інстытута эканомікі АН БССР, акадэміка АН БССР Ф. С. Марцінкевіча, дырэктара Інстытута філасофіі і права Акадэміі навук БССР, прафесара П. Д. Пузікава.

У рабоце нарады-семинара прымаюць удзел кандыдаты ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Беларусі П. М. Машэраў, намеснік загадчыка аддзела навукі і навуцальных устаноў ЦК КПСС Н. Ф. Кузьмін, інструктар гэтага аддзела Б. С. Міцін.

БЕЛТА.

ЛАЎРЭАТЫ КОНКУРСУ НАЗВАНЫ

Закончыўся V Усеаюзны конкурс артыстаў эстрады. На гэтым аглядзе артыстычнай моладзі сваё майстэрства дэманстравалі прадстаўнікі ўсіх жанраў.

Лаўрэатамі конкурсу сталі маладыя беларускія артысты — мінчанка Таццяна Чанцова (цымбалы) і віцебскі актёр балалаек удастоены першай прэміі. Сярод вакалістаў другую прэмію заваяваў Валерыў Кучыпскі і выканаўца народных песень Надзея Якімава.

Пераможцам конкурсу стаў таксама вакальна-інструментальны ансамбль «Вера-сы», якому прысуджа-

на трэцяя прэмія. Трэцяе месца заняла і баяністка Людміла Лясун з Гродна. Званне дыпламанта конкурсу і ганаровы дыплом прысуджаны ансамблю цымбалістаў з Мінска.

— Усеаюзны конкурс артыстаў эстрады, — сказаў член журы, заслужаны артыст БССР Віктар Вуячыч, — прыцягнуў вельмі вялікую колькасць удзельнікаў: каля тысячы маладых артыстаў з усіх саюзных рэспублік. Але толькі больш 40 з іх сталі лаўрэатамі.

Як прадстаўнік беларускай эстрады, я задаволены выступленнем нашых артыстаў. Самыя і ансамблі з Беларусі карысталіся вялікай папулярнасцю ў глядачоў сталіцы. Лаўрэатаў чакае цяжкае, але цікавае шлях у вялікую эстраду, дзе ім трэба будзе ўдасканаліваць сваё майстэрства, справай пацвердзіць высокае званне.

СПЕКТАКЛІ ў ВЁСКАХ

Закончыліся гастролямі па роднаму Прыняманскаму краю Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра. Тры творчыя брыгады на працягу дваццаці дзён пабылі ў калгасах і саўгасах Дідскага, Воранаўскага, Ашмянскага, Смаргонскага, Іўеўскага і іншых раёнах.

Цёпла сустрэлі гледачы спектаклі «Растаюць белыя снягі» М. Заруднага, «Калі кахаш» Г. Малышава. Вось ужо каторы год асаблівай папулярнасцю карыстаецца камедыя «Прымакі» Янікі Купалы.

Усяго за асеннія га-

стролі для працаўнікоў вёскі пастаўлена больш як семдзесят спектакляў, на якіх прысутнічала звыш дваццаці тысяч чалавек. Акцёры і рэжысёры аказвалі метадычную дапамогу калектывам мастацкай самадзейнасці, чыталі лекцыі па тэатральнаму мастацтву.

Ул. ДЗЕМІН.

КАЛГАСНЫЯ ЭНТУЗІЯСТЫ

Шырокай папулярнасцю ў гледацкай карыстаецца хор калгаса імя Калініна Светлагорскага раёна. Самадзейныя артыстаў, якія выконваюць старадаўнія беларускія і рускія народныя песні, сустракаюць заўсёды цёплым апладысмантамі.

Вось і на гэты раз залу Прудкоўскага сельскага клуба перапоўнілі хлябаробы. Адкрываецца завесона. Загадчык клуба Савелій Дашкоўскі аб'яўляе першы нумар праг-

рамы. Гучыць вядомая песня «Лейні з намі». Затым самадзейныя артысты ўдала прапявалі народныя песні «Аграном», «Крапіўшча», «А што за конь стаіць», выканалі танцы «Кракавіца», «Людзька» і іншыя.

У калгасным хоры памала энтузіястаў. Сярод іх — даярка Кацярына Кохна, Марфа Дашкоўская, цялятніца Ульяна Дашкоўская, ралывод Ганна Філіпчык, пенсіянеркі Таццяна Дашкоў-

ская, Яўгенія Філіпчык, і іншыя.

Калгасныя артысты часта выязджаюць з канцэртамі ў суседнія вёскі. Толькі ў апошні час яны выступілі перад хлябаробамі калгасаў «Сцяг камунізму», «Перамога», саўгасаў «Баравікі», «Вярэяна», «Залессе» і іншых.

Хор калгасніц неаднаразова займаў прызавыя месцы на раённых і абласных аглядах, выступаў на Гомельскаму абласному тэлебачанню.

М. ЖУРА.

ПАДРЫХТОўКА ДА ЮБІЛЕЮ

У Дзяржаўным камітэце Савета Міністраў БССР па кінематографіі адбылося чарговае пасяджэнне камісіі па падрыхтоўцы і правядзенню святкавання 50-годдзя Беларускага кіно. Былі разгледжаны пытанні аб ходзе падрыхтоўкі да юбілею, вывадзі дасягнутых матэрыялаў па гісторыі нашага кінамастацтва, арганізацыі выстаўкі «50 гадоў Беларускаму кіно» і кінаэкскурсіі «Партызан» і Акружавым Доме афіцэраў. Зацверджаны рэкамендацыйны спіс беларускіх фільмаў для дэманстрацыі на фестывалях.

З паведамленнямі па нарадзе выступілі начальнік упраўлення кінафікацыі Мінскага аблвыканкома В. Бобрыкаў,

начальнік Мінскага гарадскога ўпраўлення кінафікацыі Г. Жукава, намеснік дырэктара студыі «Беларусьфільм» Ю. Філін, мастак С. Сікалоўскі, начальнік аддзела пракагу фільмаў Дзяржкіно БССР П. Цурбелёў, метадыст метадычнага кабінета А. Александровіч, упраўляючы Мінскай аб'яднанай гарадской і абласнай канторай кінапракату І. Будаеў.

На пасяджэнні выступіў старшыня камісіі, намеснік Старшыні Дзяржкіно БССР П. Жукоўскі, які падвёў вынікі дзейнасці камісіі, спыніўся на далейшых задачах у сувязі з падрыхтоўкай да юбілею кіно.

А. ПЯТРОВІЧ.

«КРЫЖАЧОК» НА БЕРЛІНСКАЙ СЦЭНЕ

У Германскую Дэмакратычную Рэспубліку выехаў Дзяржаўны ансамбль танца БССР. Ён выступіць у Берліне і іншых гарадах брацкай краіны на ўрачыстых канцэртах, прысвечаных 57-й гадавіне Вялікага Кастрычніка. Гэта другая паездка калектыву ў ГДР.

У час гастролей, якія працягнуцца каля трох тыдняў, ансамбль накіраваўся ў вялікую, разнастайную праграму. У яе ўключаны «Вянок беларускіх танцаў», дзявочы лі-

рычны карагод «Перап'ялачка», харэаграфічная мініяцюра-жарт на матывах купалаўскай «Паўлінкі», беларускія народныя танцы «Крыжачок», «Козыры», «Веселуха», а таксама «Руская сюіта», «Украінскі галапак» і іншыя.

Артысты ансамбля правядуць рад творчых сустрэч з працоўнымі ГДР.

За пятнаццаць гадоў існавання ансамбля гэта яго трынаццатая паездка за рубэж.

БЕЛТА.

Добра працуе кнігарня № 23 Гарадзішчанскага сельпо Баранавіцкага раёна. Сёлета тут прададзена літаратуры на трыццаць тысяч рублёў. На гэтым здымку вы бачыце загадчыцу кнігарні Лілію Рыгораўну Долгаву і аматараў кнігі.

Фота Р. АЛЫМАВА.

(З Заклікаў ЦК КПСС да 57-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі).

У ІМЯ МІРУ І ПРАГРЭСУ

Як паведамлялася ўжо, 22—23 кастрычніка ў Маскве праходзіла першая нарада галоўных рэдактараў літаратурных газет сацыялістычных краін, на якой абмяркоўвалася пытанне аб ролі літаратурнай прэсы ў культурным збліжэнні народаў, у барацьбе за мір. З дакладам на гэту тэму выступіў галоўны рэдактар «Літаратурной газеты», сакратар праўлення СП СССР Герой Сацыялістычнай Працы А. Б. Чакоўскі. Затым удзельнікі нарады абмяняліся вопытам работы, выказалі шэраг канкрэтных

прапановаў па пашырэнню і паглыбленню супрацоўніцтва літаратурных газет сацыялістычных краін.

Вялікая група ўдзельнікаў нарады зрабіла паездку ў Беларусь. Госці пазнаёміліся са сталіцай рэспублікі горадам-героем Мінскам, сустрэліся з пісьменнікамі, пабывалі на Мінскім аўтазаводзе, у калгасе імя Калініна Нясвіжскага раёна, Белаавежскай пушчы, наведалі музеі, мемарыяльны комплекс Хатынь і Брэсцкую крэпасць-герой.

Кветкі — дарагім гасцям.

У сталіцы Беларусі пабывала група ўдзельнікаў праходзіўшай у Маскве першай нарады галоўных рэдактараў літаратурных газет сацыялістычных краін: балгарскай газеты «Літаратурэн фронт» — Я. Каранфілаў, штотыднёвіка ГДР «Зонтаг» — Б. фон Кюгельген, кубінскай «Гасета дэ Куба» — Л. Марэ, мангольскай газеты «Утга захіол урлаг» — С. Эрдэнэ, польскага штотыднёвіка «Літаратура» — Е. Путрамент, румынскага штотыднёвіка «Лучафэрул» — Н. Драгаш, чэхаславацкага часопіса «Славенске погляды» — У. Райсел, супрацоўнік польскага штотыднёвіка «Культура» Р. Самсэль.

На Мінскім вакзале гасцей цёпла сустрэкалі кіраўнікі Саюза пісьменнікаў Беларусі, журналісты.

24 кастрычніка сяброў з сацыялістычных краін прыняў сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін. Адбылася гутарка, якая прайшла ў сардэчнай таварыскай абстаноўцы. На гутарцы прысутнічалі намеснікі загадчыкаў аддзелаў ЦК КПБ Л. А. Далгучы, Г. М. Конанаў, В. І. Крыцін, Я. Б. Парватаў, першы намеснік старшынні праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі І. П. Шамякін, намеснік старшынні праўлення А. С. Грачанікаў, адказны сакратар праўлення А. М. Кулакоўскі, галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва» Х. Д. Жычка, першы намеснік галоўнага рэдактара «Літаратурной газеты» В. А. Сыраномскі, старшыня замежнай камісіі Саюза пісьменнікаў СССР А. А. Насарукаў і іншыя.

Цёпла прынялі пісьменнікаў і журналістаў сацыялістычных краін рабочыя Мінскага аўтамабільнага завода. Галоўны інжынер М. Ф. Лаўрыновіч і сакратар парткома прадпрыемства С. П. Паршын расказалі аб выпускаемай прадукцыі — магутных «МАЗах», якія працуюць на будоўлях Савецкага Саюза і брацкіх краін, шырокім спабодніцтве каленгтыву за паспяховае выкананне дзевятай пяцігодкі і яе чацвёртага, вызначальнага года.

Госці аглядзелі вытворчасць заводскай сталовай «Эфент». Рэдактары літаратурных газет азнаёміліся з горадам, пабывалі ў раёнах новага жыллёвага будаўніцтва, Доме-музеі і з'езда РСДРП.

БЕЛТА.

Кубінскі паэт Луіс Марэ робіць запіс у кнізе водгукў музея.

Саюз пісьменнікаў БССР наведла група зарубезных гасцей — удзельнікаў першай нарады галоўных рэдактараў літаратурных газет сацыялістычных краін.

На сустрэчы, якую адкрыў першы намеснік старшынні праўлення СП БССР І. Шамякін, адбылася цікавая размова аб развіцці літаратурна-сацыялістычных краін, умацаванні дружбы паміж народамі. Госці падзяліліся ўражаннямі аб Мінску, выказалі сваё захапленне гераічнай барацьбой беларускага народа супраць гітлераўскіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны і вялікімі дасягненнямі беларусаў у мірнай стваральнай працы.

— Самае папулярнае ў вашай рэспубліцы слова — «будоваць», — сказаў Уладзімір Райсел. — Яго мы чулі паўсюдна... І паўсюдна ба-

чылі новабудойлі на беларускай зямлі. Цудоўнае жыццё ў беларускага народа, цудоўная будучыня. Мы ад усяго сэрца дзякуем Вам за гасціннасць, за цёплы сяброўскі прыём.

На шматлікія пытанні зарубезных гасцей аб стане сучаснай беларускай літаратуры адказалі старшыня праўлення СП БССР М. Танк і першы намеснік старшынні праўлення І. Шамякін.

У сустрэчы прынялі ўдзел беларускія пісьменнікі А. Асіпенка, Э. Агняцёт, Г. Бураўкін, А. Вярцінскі, А. Грачанікаў, Н. Гілевіч, М. Гамолка, А. Гардзіцкі, Хв. Жычка, В. Зуднак, А. Кудравец, А. Кулакоўскі, М. Калачынскі, Я. Каршукі, П. Макаль, А. Макаёнак, В. Нікіфаровіч, Л. Прокша, А. Рыбак, Я. Семязон, М. Ткачоў.

З цікавасцю слухаюць госці расказ старшынні калгаса імя Калініна Нясвіжскага раёна Я. Аляксанкіна пра дасягненні гаспадарні, пра тое, якіх поспехаў дабіліся хлеба-робы ў чацвёртым, вызначальным годзе пяцігодкі.

Брэсцкая крэпасць-герой... Тут усё гаворыць пра мужнасць людзей, якія першымі прынялі на сабе ўдар фашысцкага нашэсця.

Фота Ул. КРУКА.

СЛОВА СЯБРОЎ

«Сацыялізм, як ніякі іншы лад, адкрывае новыя гарызонты для авалодання ўсім прагрэсіўным, што створана ў літаратуры і мастацтве свету. Абмен духоўнымі багаццямі ў імя высокіх ідэалаў прагрэсу стаў сапраўднай мэтай сацыялістычнай культуры».

Ніколае ДРАГАШ,
галоўны рэдактар газеты
«Лучафэрул» (Румынія).

«Знаёмства з лепшымі кнігамі сучасных прэзікаў, паэтаў, літаратуразнаўцаў братніх краін — з'ява важная і необходимая для нашай айчынай літаратуры».

Уладзімір РАЙСЕЛ,
галоўны рэдактар часопіса
«Славенске погляды» (ЧССР).

«Мы ўважліва сочым за ўсімі навінамі савецкай літаратуры і імкнемся апэратыўна знаёміць з імі чытачоў».

Іярэм КАРАНФІЛАЎ,
галоўны рэдактар газеты
«Літаратурэн фронт» (НРБ).

«Наша дзелавае сустрэча дапаможа разгледзець спосабы больш апэратыўнага асветлення літаратуры працэсу... выявіць найбольш цікавыя і станоўчыя з'явы ў нашых літаратурах».

Ежым ПУТРАМЕНТ,
галоўны рэдактар газеты
«Літаратура» (ПНР).

«Актыўна садзейнічаць аб'ектыўнаму працэсу духоўнага ўзаемаўзабагачэння народаў — у гэтым мы бачым адну з сваіх галоўных задач».

Сэнгійн ЭРДЭНЭ,
галоўны рэдактар газеты
«Утга захіол урлаг» (МНР).

«Наша сацыялістычная літаратура і культура заўсёды змагаліся і змагаюцца за захаванне міру».

Берт фон КЮГЕЛЬГЕН,
галоўны рэдактар штотыднёвіка «Зонтаг» (ГДР).

«Абмен матэрыяламі і інфармацыяй па пытаннях літаратуры, мастацтва, развіцця марнісцкай ірытыкі надзвычай необходимы».

Луіс МАРЭ,
галоўны рэдактар «Гасета дэ Куба».

Уладзімір РАЙСЕЛ

ПОМНІКІ ХАТЫНІ

Ішоў я ўніз,
Ішоў я ўгору —
наўкол гулі, гулі званы,
як быццам бушавала мора,
ці лямант даятаў з вайны.

Жуду не збыць,
не выгнаць прэч:
званіцай комін стаў трывала,
плітой магільнай
легла печ,
што цёплыню жывым давала...
І усё ж яны
жывуць у мёртвай цішы,
а галасы іх —
галасы званю;
іх крык
у нашым кроку зноў і зноў
на золку далі будзіць і калыша.
І стукваюць
іх сэрцы трапяткія
у нас усё,
хто помніць іх заўжды.
Ім вечна дыхаць кветкамі,
якія

з усёй зямлі
прыносяць мы сюды.

Пераклад са славацкай
Пятрусь МАКАЛЬ.

Б. АЛІФЕР, У. БЕЛАВУСАЎ, І. ЛЕДАГОРАЎ,
А. МІЛАВАНАЎ, А. МУРАЎЛЁЎ, І. НОВІКАЎ,
В. ЧАЦВЕРЫКОЎ

ТЭЛЕВІЗІЙНЫ ШМАТСЕРЫЙНЫ
МАСТАЦКІ ФІЛЬМ «РУІНЫ СТРАЛЯЮЦЬ...»

С. ГУРЫЧ, А. ЗАЛЕЎСКИ, В. БЕЛАХВОСЦІК,
М. ЗАХАРЭВІЧ

РАДЫЁСПЕКТАКЛЬ «ВЕКАПОМНЫЯ ДНІ».

ПРАЎДА ДАКУМЕНТА, ПРАЎДА МАСТАЦТВА

Кінакарціны, якія дэманструюцца па тэлебачанню, адначасова глядзяць мільёны. Але пакуль толькі нешматлікія фільмы, знятыя для «маладога» экрана, сталі з'явацца ў жыцці гэтай велізарнай тэлеаўдыторыі. Шасцісерыйны фільм «Руіны страляюць...» стаў такой з'явай. Сведчанне гэтаму — водгукі прэсы, шматлікія водгукі глядачоў.

Прычыну поспеху фільма трэба шукаць не толькі ў тым, што яго аснову склаў сапраўды хваляючы матэрыял. Пагадзімся, якім бы значным і ўражлівым ні быў апошні, сам па сабе ён яшчэ не можа служыць гарантыяй удачы твора. Сакрэт поспеху карціны «Руіны страляюць...» — у таленавітым кінематаграфічным «чытанні» гераічных эпизодаў барацьбы мінскіх падпольшчыкаў у гады мінулай вайны.

Аб падзеях Вялікай Айчыннай вайны на «Беларусьфілме», як вядома, пастаўлена нямала карцін. Далёка не ўсе з іх адрозніваюць глыбокі мастацкі падыход да даследавання таго гераічнага часу. Разам з тым, нельга не ўзяць пад увагу відэачны фант: з гэтай тэмай звязаны найбольш буйныя творчыя перамогі кінематаграфічнага рэспублікі («Канстанцін Заслонаў», «Гадзінік спыніўся апоўначы», «Праз могілкі», «Альпійская балада», «Бацька» і інш.). У аснову многіх фільмаў дадзенай тэматыкі пакладзены рэальныя, сапраўды меўшыя месца факты, падзеі ваеннага мінулага. Гэтую акалічнасць трэба асабліва падкрэсліць, гаворачы аб карціне «Руіны страляюць...», таму што прыцыпы мастацкага асэнсавання дакументальных падзей тут атрымалі якасна новае развіццё.

Тое, аб чым расказвае фільм «Руіны страляюць...», не вынік нястрымнай аўтарскай фантазіі, якая нярэдка вядзе даверлівага глядача па забытых лабірынтах пры-

думаннага, удала пабудаванага сюжэта, не чарговы, прыдуманы ў кабінетнай цішыні, лёгкаважкі дэтэктыў аб храбрых, келіных героях. Фабула гэтага кінашэра «прыдуманая» рэальным жыццём, «прыдуманая» сапраўднай гісторыяй.

З ім і ў свой час знаёміў чытача аўтар кнігі «Руіны страляюць ва ўпор» і «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску» Іван Новікаў, які многія гады прысвяціў вывучэнню і даследаванню гісторыі Мінскага падполля. Гэтыя, заснаваныя на рэальных падзеях кнігі, і сталі тым трывалым фундаментам, на якім «вырасла» стужка «Руіны страляюць...»

Творчая садружнасць пісьменніка, які аддаў многа сіл аднаўленню фактаў гісторыі Мінскага падполля, і рэжысёра, што змог убачыць і раскрыць іх з дакументальнай пераканаўчасцю, аказалася сапраўды шчаслівай. Для Віталія Чацверыкова зварот да гэтай тэмы таксама не быў выпадковым. У свой час рэжысёр актыўна працаваў у дакументальным кіно. Незадоўга да пастаноўкі фільма «Руіны страляюць...» ён зняў невялікі кінапарыс «Пакараны ў 41-м». Гэты твор з'яўляўся кінажурналісцкім пошукам. На падставе фатаграфій, на якой гітлеравец адлюстравваў «на памяць» сцэну пакарання хлопчыка-падлетка ў Мінску ў першыя месяцы вайны, была адноўлена гісторыя гераічнай гібелі юнака героя-падпольшчыка Валодзі Шчарбацвіча. Сціплы па маштабах, фільм патрабаваў вялікай карпатлівасці даследчай работы, глыбокага пранікнення ў матэрыялы Мінскага падпол-

ля. Маленькая карціна рэжысёра па сутнасці прадбачыла творчыя вядлікі, маштабны, на доўгі час аперэдылі творчыя інтарэсы мастака.

У аўтарскага калектыву было два шляхі вырашэння тэмы карціны. Або, узяўшы за аснову некаторыя ключавыя эпизоды, якія сапраўды мелі месца і не называючы сапраўдных імяў удзельнікаў падполля, разгарнуць сюжэт па законах «вольнай аўтарскай фантазіі», або прытрымлівацца, наколькі гэта магчыма, дакументальнага выкладання падзей.

Перавага была аддадзена другому шляху. У гэтым рашэнні была свая ўнутраная логіка. Гісторыя Мінскага падполля, як прыклад чалавечай мужнасці, заслугоўвала таго, каб расказаць аб ёй менавіта так — з графічнай прыбліжанасцю да падзей.

Зразумела, «Руіны страляюць...» — фільм Ігравы. І нельга думаць, што ў ім зусім адсутнічае аўтарскі домисел. Прычыны драматычнай карэктыві асобных сюжэтных палажэнняў, уключаючы ў сюжэтную тканіну эпизодаў, якія «маглі быць». Але сіла фільма ў наслідуюнасці дакументальнай сутнасці падзей. Аўтары смела пайшлі па нялёгкім шляху мастацкай рэканструкцыі гістарычных фактаў і атрымалі сур'езную творчую перамогу.

Фільм арганічна спалучае ў сабе Ігравыя сцэны і сапраўдны дакумент. Аўтары ў патрэбную хвіліну нібы спыняюць ход ігры, каб пракаментаваць падзею або пацвердзіць яе рэальнасць дакументальнымі данымі. Гэтае ўзаемапранікненне Ігравага

і дакументальнага пачатку дазваляе ім надаваць твору сваё, асаблівае гучанне — яно абаніраецца на цвёрдую глебу рэальных фактаў. Гэты метад, як яшчэ раз пацверджае карціна «Руіны страляюць...», утрымлівае багацейшыя магчымасці для нашага мастацкага кінематографіста, які даследуе падзеі ваеннага мінулага.

Наколькі праўдзіва ў дэталю, у бытавых падрабязнасцях удалося аднавіць у карціне атмосферу жыцця акупіраванага горада — аб гэтым, вядома, павінны ў першую чаргу мернаваць сведкі тых падзей. І ўсё ж, думаецца, што, нягледзячы на асобныя пралікі, — а яны ёсць, асабліва ў першых серыях, — аўтарскі калектыў паспяхова справіўся з такой цяжкай задачай. Вельмі дапытлівых гісторыяў і праніклівых мастакоў, якім зусім не абыякава, якім прадстане той суровы час перад вачыма нашых сучаснікаў — «кіношна — павільённым», умоўна-прыблізным або дакументальна-праўдзівым, нават у прыватнасці, яны змаглі дастаткова дакладна суаднесці і творча пераплаваць праўду дакумента і праўду мастацтва.

У паспяховым вырашэнні гэтай задачы, зразумела, важнейшая роля магла не палежаць і таму, хто перш за ўсё «адказаў» за выяўленчую трактоўку фільма — аператару Б. Аліферу. Гэта быў той самы выпадак, калі веды, густ, мастацкае чутцё аператара ў значнай ступені вызначалі, ці будзе пераканаўча раскрыты ў карціне асаблівае, атмасфера таго часу.

Аб майстэрскай рэжысёрскай і аператарскай трактоўцы шэрагу эпизодаў, у прыватнасці, эпизодаў падрыхтоўкі паўстання і самога паўстання ваеннапалонных, пісалася ўжо ў нашай прэсе. Да сказанага раней трэба дадаць, што ў названых эпизодах знайшлі свой новы працяг слаўныя традыцыі савецкага гераіка-патрыятычнага фільма ў вырашэнні масавых сцэн.

Да ліку тых, чый рашаючы ўклад у поспех фільма неаспрэчны, належыць і кампазітар

Анатоль КРАСІНСКІ.

Кадр з тэлефільма «Руіны страляюць...»

ДАЛУЧАЕМ СВОЙ ГОЛАС

СЛУХАЧЫ АБ РАДЫЁСПЕКТАКЛІ «ВЕКАПОМНЫЯ ДНІ»

З вялікім задавальненнем праслухаў радыёспектакль па раманах М. Лынькова «Векапомныя дні». Не толькі мне, але і ўсім маім аднавяскоўцам ён вельмі спадабаўся, асабліва яго кульмінацыйныя эпизоды і заканчэнне на фоне цудоўнай песні І. Лучанка «Бацькоўскі парог» у выкананні В. Вуячыча.

На маю думку, найбольш цікавымі атрымаліся тыя сцэны, дзе Мірон Іванавіч і Чмаруцкі «купляюць» збожжа ў паліцэй, дзе Вейсман прымае Заслонава на работу ў дэпо... Гэтыя сцэны праўдзіва раскры-

ваюць своеасаблівы характар савецкіх патрыётаў праз канкрэтныя ўчынкi.

Увогуле, увесь спектакль добры, захапляючы; ён прымушае слухача хвалявацца за лёс герояў, перажываць. А гэта вельмі патрэбная якасць мастацкага твора на гераічную тэму.

А. ЛЯГЧЫЛАУ.

в. Паршчына,
Горацкі раён.

З хваляваннем слухала я і мае сяброўкі ўсе шэсць частак

спектакля па кнізе Міхася Лынькова. Прыемна было зноў сустрэцца з такімі людзьмі, як Канстанцін Заслонаў, Слышэня, Саколіч, «Бацька Мірон» і многімі іншымі героямі рамана. Людзей вельмі розных па характару, па ўзросту, прафесіі згуртавала адно — вялікая любоў да Радзімы і нянавісць да ворагаў. Сціплыя, непрыкметныя ў жыцці патрыёты робяць гераічныя ўчынкi, рызыкуюць сваім жыццём і гінуць дзеля выратавання іншых. Хіба не такімі з'яўляюцца Надзея, Майка, Хорашаў, Чмаруцкі...

М. Лынькоў стварае ў раманах яркія карціны партызанскай барацьбы, якая разгарнулася на ўсёй тэрыторыі Беларусі. І аўтары спектакля ўвасабілі яго вобразы і маштаб падзей сродкамі радыёмоў.

Цяпер цікавасць да лынькоўскага твора яшчэ больш узрасла і многія перачытваюць яго зноў і зноў.

У ліку кніг, якія наша бібліятэка выслала ў падарунак будаўнікам Байкала-Амурскай магістралі, — роман-эпапея «Векапомныя дні» М. Лынькова. Хочацца, каб героі гэтага твора былі на пярэднім краі камуністычнага будаўніцтва.

В. КАСУХА,
бібліятэкар баваўнянага
камбіната.

г. Баранавічы.

Радыёспектакль «Векапомныя дні» па раманах М. Лынькова слухалі калектывна. Пасля заканчэння кожнай часткі мы дзівіліся думкамі і ўражаннімі.

Бывала, бралі кнігу і зноў гарталі яе незабыўныя старонкі.

Асабліва ўражвае дзейнасць «Бацькі Мірона» і слаўнага сына беларускага народа Канстанціна Заслонава. Рэжысёр і выканаўца пераканаваюць слухачоў праўдай характараў. А як глыбока раскрыў тэатр у эфіры вобраз Мішы Чмаруцкі, і тое, што ён думае, адчувае, робіць у рашучыя хвіліны жыцця, — паўстае перад табой так, быццам гэта адбываецца з чалавекам вольна.

Дзякуй радыё, што яно «прачытала» роман з такім мастацкім тактам і напалам! Спектакль значна пашырыў аўдыторыю яго слухачоў-чытачоў, завяваўшы прызнанне шырокага кола людзей.

М. МАРЦЫЛЕНАК.

в. Латышы,
Міёрскі раён.

ПЕРШАЯ кніга. Яна, як тое лустэрка, што пастаўлена воддаль, так, каб убачыць усю наставу аўтара, якога дагэтуль, знаёмчыся з публікацыямі ў перыёдыцы, успрымаў асобнымі штрыхамі, эскізна. Вось так і кніга «Дажды над вёскай» дазваляе убачыць яе аўтара Генрыха Далідовіча адразу, усеахопна, аб'ёмна.

Чым прываблівае апавядальнік? Перш-наперш тым, што адкрывае новыя зрэзы сельскага жыцця, зробленыя якіх пяць-восем гадоў таму назад, але на дзіва свежыя, выразныя і сёння. Чаму? Ды, мусіць, таму, што ў аснове кожнага (за малым выключэннем) з трынаццаці апавяданняў ляжыць сучасная думка, сучаснае стаўленне аўтара да таго, што ён луструе.

Аўтар, якім ён паўстае пад час чытання кнігі, — улюбёны ў вёску чалавек,

лічыць той, калі яму ўдаецца набыць на сапраўдным уроку, дзе настаўнік выступае перад вучнямі як першаадкрывальнік. З бацькамі ён умее гаварыць не з высоку, а на роўных — калі трэба папросіць, бывае не пасаромецца і патрабаваць, але часцей звяртаецца да самых таямніц матчынага ці бацькавага сумлення, каб выклікаць іх на шырыню разважанняў пра дзяцей. А тое, што агульным фонам у апавяданні выступае непагадзь, бездараж, калі «ісці было нялёгка», дык гэта адпавядае ўнутранаму стану чалавека, захопленнага сваёй прафесіяй, зрослага з той зямлёй, якая яго вывела ў людзі і на якой ён цяпер, не зважаючы на цяжкасці абставін, выводзіць у людзі новыя пакаленні аднавяскоўцаў.

Наступнае апавяданне «Чуйнае геба», хоць і напісанае ад першай асобы, з'яў-

асобы, за якой лёгка адгадаваецца сам аўтар. І мабыць слушна заўважыў некалі Гётэ: «Кожны пісьменнік у сваіх творах адлюстроўвае ў паўнай ступені і сябе — нават насуперак волі».

Ведаючы жыццё ў невядомых для іншага таямніцах і надрабязнасцях, аўтар заўсёды даверлівы да натуральных паводзін чалавека ў адпаведных ідэі твора абставінах. І таму самае выпадковае ў гэтых наводзінах не здаецца навізаным герою, бо яно «працэджана праз галоўнае, тыповае» (С. Антонаў). Калі ж такога глыбіннага ведання нестае і яно надмяняецца кніжнымі ды ішчэ малараспрацаванымі крыніцамі, тады мы маем даволі сумны прыклад белетрызацыі агульнавядомага, як у апавяданні «Сустрэча», якое не надвышшае ўвогуле добрага мастацкага ўзроўню зборніка. Усё як бы дакументальна праўдзіва ў гэтым апавяданні і разам з тым выглядае нежыццёва, наіўнавата, прыземлена, спасыраюкліва да асоб, якім лёс накіраваў стаць вялікімі песнярамі народа. Пісьменніку не ўдалося псіхалагічна матываваць паводзіны завочна знаёмых людзей пад час іх першай сустрэчы, якая стане потым знамянальным фактам гісторыі. З гэтага высокага пункту сённяшняга дасведчанасці пра Кувалу і Коласа і варта было асвятляць іхняе спатканне, каб выйсці за рамкі звыклай літаратуршчыны.

Г. Далідовіч мае здольнасць адчуваць зрухі чалавечай душы, не пагарджаючы лірычным пачаткам. У высокіх рамантычных танах выканана апавяданне «Дамашанская каралева». Колькі напісана пра каханне, а вось жа і для Г. Далідовіча засталася што адкрываць: паказаць вернасць юнака і дзяўчыны, на пачатку чыйго кахання здаецца лёдзь не трагічнае: «Таня ўцякала на вузенькай кладцы, сарвалася і ўпала ў раку. Яна спужалася, прастудзілася і захварэла. Бацькі яе паскардзіліся і Юзіку далі пятнаццаць... І вось сустрэча». Першаадкрывцё тут не сюжэтнае, а ў развіцці характараў, развіцці натуральных, хоць і ўскладнёным пэўным максімалізмам. Аўтар умее шукаць рамантыку ўзвышанага, чыстага кахання ў пазізі рэальных чалавечых узаемаадносін, а не звяртаецца, як гэта часам бывае, да надрыўнай патэтыкі. І можа таму героі апавядання Таня (вочынай працавала) і Юзік (скасчыў інстытут і цяпер у салдатах) — гэта не механічны перанос у новыя сацыяльныя і часавыя абставіны колішніх Рамэа і Джульеты (да гэтага прыёму, на жаль, часта звяртаюцца), а заглябленне ў свет моцных пачуццяў, народжаных па-новаму ў сваім часе і ў нэўных акалічэннях.

Да апавядання «Дамашанская каралева» прымыкае і другое — «Ліст да Олі», выкананае ў гэтым жа ўзвышаным ключы і зноў як бы пра тое ж — пра каханне, але і пра большае, пра тую спажывецкую настрой ў адносінах да бацькоў, да грамадства, якія часам яшчэ сустракаюцца ў паўнай часткі моладзі, заражанай вірусам эгаізму. Такі ў апавяданні Раман, які кідае родную вёску і шукае сабе «цяплеічага», утульнейшага месца ў жыцці. Ад імя яго брата-падлетка вядзецца апавяданне. Аўтар удала скарыстоўвае пункт гледжання аднаго з герояў на ўсе падзеі, каб сіцсла і выразна раскрыць сутнасць характараў і паводзін астатніх персанажаў, раскрыць з нечаканага боку і тым самым агаліць тыповую сутнасць перш за ўсё

Рамана, яго ўнутраныя супярэчлівасці, глыбока схаваныя за паказнай інтэлігентнасцю, заліхвацкасцю, браўраваннем сваім як бы «выключным» становішчам чалавека з вышэйшай адукацыяй.

У большасці апавяданняў першага зборніка Г. Далідовіча дынамізм дасягаецца не пэўкімі штучкамі кампазіцыі, не сутыкненнем выразна палярызаваных характараў, а часцей супрацьстаяннем маральных прынцыпаў. Аўтар не так ужо старанна разглядае благое, а больш імкнецца гаварыць пра тое — якое добрае добрае, не саступаючы пры гэтым на сяжынку назойлівага дыдактызму, які здольны расслабіць мастацкую тканіну. Г. Далідовіч «гэч» шчыльна, дасягаючы такой эканоміі выразных сродкаў, калі «ўток» не ўспрымаецца празмернай квяцістасцю, а сведчыць пра адчуванне пісьменнікам унутранага рытму апавядання, якое адумения чужы слова, бачыць яго ва ўсіх вымярэннях.

Невялікая кніга, а ў ёй шмат той мясцовай лексікі, якая просіцца быць уведзенай у літаратурныя пласты (гумоўды, сценца — у сэнсе сцісненца), надароўна і трапныя навагворы (шчадрылася сонца, выблакітывалася на цяпло). Аўтарская мова шчыльна стыкуецца з лексікай і характарам персанажа, а гэта надае кожнаму апавяданню свой асаблівы каларыт, не касуючы, аднак, індывідуальнай лексічнай і стылявой асновы творчасці пісьменніка.

Здаецца, што Г. Далідовіч засвоіў некім сфармуляванае правіла: ад дэталі залежыць шмат чаго, калі не ўсё. Ён карыстаецца дэталю смела, упэўнена, бо сіпнімічнае багацце мовы для аўтара шырока даступнае. Прыклад хоць бы такі прыклад: «Прабег, хіснуў кусты вецер, сёкануў халодны вясенскі дождж. Пацяжэў Логвінаў капляюш, пацямянелі, намоклі на каленях штаны, наліпла да ботаў зямля — не адарваць і не пацягнуць ног». У адным сказе і дакладны вонкавы партрэт, і настрой чалавека, яго ўнутраны стан, калі хочаце, характарыстыка яго працавітай натуре. Праўда, часам пісьменнік перабірае меру і тады апавяданне пачынае выглядаць як бы саптаўленым з дэталей, моцна прытуленых адна да адной («Ласяня»). А яшчэ ж Гегель у сваёй «Эстэтыцы» папярэджаў, што літаратару не варта сапернічаць з рэчаіснасцю ў дэталізацыі з'явы.

Прыхільнасць да дэталі вядзе часам Г. Далідовіча да аднастайнасці ў архітэктоніцы апавядання. Не выпадкова ж, мабыць, палавіна ўсіх твораў зборніка мае аднолькавы пейзажны зачып. Даволі спасыраюклівы аўтар і да развіцця самога апавядання, і таму залішня апісальнасць часта замінае ўспрымання таго ключа, якім «адчыняюцца» бароты ў свет чалавечых пачуццяў і настройў («Ада», «Ласяня»). Аднак жа добрай «прыметай» сталасці таленту Г. Далідовіча варта лічыць яго стрыманасць у вынісенні канчэткавага прысуду. Ён не спынаецца, напрыклад, судзіць героя апавядання «Неспадзеючыся пасажырка», спадзеючыся палкам на чытача, які ў душы ўжо ў нечым асудзіў вадзіцеля-рвача, а ў нечым і прыняў яго, можа не зусім поўна сфарміраваныя меркаванні пра сустрэтых у дарозе людзей. Умее аўтар выносіць прысуды апаэрадавання, як у апавяданні «Помнік на ўзгорку», дзе суровым істойлівым дакурам гнядзе Лявончыка «высокі, з чырвонай зоркай і жа-

лезнай агародкай помнік», пад якім ляжаць аднавяскоўцы, спаленыя не без маўклівай згоды яго, Лявончыка, што падаўся ў гады вайны ў самаахову.

Не выстаўляе Г. Далідовіч выбухаў гневу на паказ і ў апавяданні «Старая сасна», але яскрава бачыш, фізічна адчуваеш сумленнага, працавітага лесніка Зубрэя, якому толькі жонка кідае напрок: «Як і бацька некалі, трасенся за кожную хвоечку». Аднак напрок гэты гучыць найвышэйшай пахваляй чалавеку, які служыць лесу, дзяржаве, народу ўсім сваім чалавечым зместам.

Устанаўленне прычынай сувязі, асэнсаванне пэўных жыццёвых фактаў складае адну з галоўных турбот пісьменніка. Ён умее рабіць падзею сэрцам апавядання, а псіхалагічнае абгрунтаванне падзей — яго душой. І гэтым ужо заяўляе аб сваёй прафесіянальнай сталасці. Падзеі ж, уключаныя ў апавяданні Г. Далідовіча, самяя сучасныя, сённяшнія, з нядаўняй жыццёвай практыкі, калі пісьменнік доўгі час настаўнічаў у вёсцы. Ён выступае ў першай кнізе актыўным сведкам часу, што пацвярджае і грамадзянскую сталасць, так важную для мастака нашых дзён.

На пачатку гэтага года мы мелі магчымасць пазнаёміцца з часопіснымі публікацыямі першых апавесцей Г. Далідовіча. «Усё яшчэ наперадзе» і «Юля», дзе пісьменнік зрабіў першы крок у сваю творчую перспектыву — ад актыўнага сведчання часу перайсці да не менш актыўнага яго даследавання, асэнсавання.

Уладзімір ЮРЭВІЧ.

АКТЫЎНАЕ СВЕДЧАННЕ ЧАСУ

але не аслеплены, як іншыя, гэтай любоўю, а гатовы агаліць надзённыя турботы сельскага працаўніка, што зайздросна ўпарта змагаецца за ўсталяванне тут, сярод «мірскай шчыні», жыцця, напюўненага сучаснымі рытмамі. Сталасць думак і пачуццяў, якую выяўляе Г. Далідовіч у апавяданнях, сведчыць пра тое, што з мастацкім авасеннем рэчаіснасці, названай ім праз доўгія гады жыцця на вёсцы, ён спраўляецца, хоць у перспектыве мне бачыцца яшчэ большы творчы запал у асэнсаванні тых лакальных сфер сельскай рэчаіснасці, дзе галоўнай дзеючай асобай выступае чалавек, што не з'яўляецца непасрэдным стваральнікам матэрыяльных каштоўнасцей, але робіць на яго даволі значны ўплыў.

Сур'ёзнасцю погляду, сталасцю асэнсавання жывых фактаў рэчаіснасці вызначаюцца тры апавяданні, вынесеныя на пачатак кнігі і ўнутрана зніжаныя ў трыпціх пад лаканічнай назвай «Настаўнікі». Вобразу настаўніка ў беларускім апавяданні не так ужо і шанцуе аюнішым часам. Нельга сказаць, што ён зусім адсутнічае. Надароўна сустрэцца з гэтакім вышчальнікам прымітывных сентэнцый, з гэтакім ахоўнікам традыцыйна зляжальных метадык адукацыйнага і выхаваўчага ўздзеяння на школьнікаў. Але ні ў якое параўнанне з такімі схемамі не можа ісці той сціплы сельскі працаўнік на ніве асветы, тыпізаваць вобраз якога стварае Г. Далідовіч у трыпціху.

У апавяданні «Дажды над вёскай» з гэтай пазіцыі аўтар знаёміць нас з школьным завучам Логвіным, які, акрамя службовага клопату, нібы і жыцця іншага не ведае. Але гэтак толькі здаецца, бо за апантанасцю школьнымі справамі трэба бачыць чалавека, чый любові стае на ўсіх. Ён ведае кожнага на вёсцы, яго ведаюць усе. Больша кожнага, няўдача — яго болька, яго няўдача. Самым радасным днём Логвін

Генрых Далідовіч. «Дажды над вёскай». Апавяданні. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

ляецца лагічным працягам першага. Бо чытаеш як бы ўжо і не пра завуча, а бачыш усё таго ж Логвіна, улюбёнага ў сваю прафесію чалавека, які на бяскоўцыя папрокі жонкі толькі адно адказвае: «Некаму ж трэба вучыць дзяцей і тут, школа, нават і самая далёкая, не можа быць без настаўнікаў». Гэта не самахвяраванне, а жыццёвае крэда — прыносіць карысць людзям там, дзе цяжэй, бо, зрэшты, у пераадоленні цяжкасцей такі чалавек толькі і знаходзіць адпачынак для сваёй няўрымслівай душы. А ў адказ шчырае прызнанне настаўнічавых захадаў, якое вымаўляецца вуснамі пажылой жанчыны: «Вы маладзенькія, але працавітыя, што мурашкі... Умецеце жыць у вёсцы».

Умее жыць на вёсцы — гэта сапраўдны талент чалавека, які баіцца нягод, цяжкасцей, часовай неўладкаванасці, згрызот сумлення, а ўпэўнена ўзіраецца ў светлую перспектыву і ўмее бачыць кожны дзень хоць невялічкую, ды радасць. Такі ў апавяданні «Пенсіянер» заслужаны чалавек усё з той жа кагорты народных настаўнікаў, працавітых да самазабыцця. «Пражыў ён у маленькай ціхай вёсачцы, для якой самай вялікай навіной за дзень было, калі вяртаўся з поля статак, прыходзіла пошта, нараджалася дзіця ці было чыё-небудзь вяселле. Але як яго ні ўпрасвалі, рабі, ён не меў сіл вырвацца алсоў, рабіў, рабіў і, дзякуй богу, бачыў радасць там, дзе яе другія не маглі разглядаць».

Трыпціх Г. Далідовіча адлюстроўвае тыповую для нашых дзён з'яву — чалавека, захопленнага працай, калі яна па душы, калі яна — творчая. Праблема прыжывання настаўніцкіх кадраў на вёсцы знаходзіць у пісьменніка натуральнае асвятленне, калі побач з працоўнай заўзятасцю чалавек выступае і ў праявах побыту, дзе ёсць месца выяўленню і слабасцей яго характараў. У пошукках тыпу сельскага настаўніка Г. Далідовіч ідзе кожны раз ад жывой, канкрэтнай

Творы народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа карыстаюцца вялікай папулярнасцю сярод чытачоў і перакладаюцца на многія мовы народаў СССР і свету. Вось і нядаўна на рускай мове выйшаў раман «Мінскі напрамак». Пераклад гэтага твора зрабіў сам аўтар, мастак — Л. Хайлаў. Выпусціла кнігу маскоўскае выдавецтва «Советскі пісатель».

У выдавецтве «Народна култура» (Народная Рэспубліка Балгарыя) у перакладзе П. Кінева выйшаў раман «Подох на вальніцы».

На здымках — вокладкі кніг.

БОЛЬ З НАРОДАМ ДЗЯЛІЎ

Якуб Колас у гады Вялікай Айчыннай вайны

ЯК ВЯДОМА, у час Вялікай Айчыннай вайны народны пэнар Беларусі жыў і працаваў у Ташкенце. На грамадскіх справах ён двойчы прыязджаў у Маскву. Апошні раз яго запрасіў урад Беларусі на Трэці Усеаславянскі мітынг, што адбыўся 9 мая 1943 года ў Калоннай зале Дома саюзаў. Я. Колас выступіў з прамовай, у якой звярнуўся да славян усяго свету з заклікам змагацца з ненавісным фашызмам.

Пасля мітынгу паэт жыў у гасцінцы «Масква». Тады ж ён наведаў Клязьму, дзе знаходзіўся з сям'ёй у брата сваёй жонкі да выезду ў Ташкент.

19 мая Пятрусь Броўка, Пятро Глебка, Міхась Лынькоў, знаёмыя і родзічы праводзілі паэта ў Ташкент. Туды ён вярнуўся 27 мая. Аднак 1 лістапада 1943 года Я. Колас пакінуў Узбекістан. Ехаў праз Казахстан. «Зямля, — піша паэт у дзёніку, — за невялікімі выключэннямі, была прыпудрана снегам... З Урала мы ўбачылі яснае неба і ласкавае вясенскае сонца. Калі не памыляюся, 6-га вечарам у Чкалаве пачулі радасную вестку аб узяцці Кіева. У дарозе святкаваў дзень свайго нараджэння — 3.XI...»

Адразу паехалі да брата жонкі паэта М. Каменскага ў Клязьму. Праз некаторы час паэт наведаў Маскву, дзе прыняў удзел у сесіі Вярхоўнага Савета, а таксама ў першым пленуме Камітэта па Дзяржаўных прэміях СССР. У Маскве сустрэўся з беларускімі пісьменнікамі і паэтамі.

Жывучы ў Клязьме, Колас часта наведаў на службовых справах Маскву, дзе віншаваў беларускіх пісьменнікаў з вызваленнем роднай зямлі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гэта бачна з пісьма паэта да Эдзі Агняцвет, якое ён напісаў ёй у Ташкент 20 студзеня 1944 года. Я. Колас піша: «Віншую Вас з поспехам. Віншую з вызваленнем нашай роднай краіны. Амаль увесь наш урад перабраўся на сваю зямлю. Можна ў хуткім часе перабярэмся і ўсе. Сёння адчыняецца 3-я за час вайны сесія Акадэміі навук БССР. Праз колькі хвілін еду ў Маскву на сесію. Жыву патроху. Няма калі канчэць паэму. Пішу 15-ы раздзел».

У гэты ж дзень, як і паведамляе паэт у пісьме, ён паехаў у Маскву на нараду. У архівах музея захоўваецца рукапісны тэкст прамовы Я. Коласа, якую ён рыхтаваў напярэдадні, з якой выступаў на трэцім сесіі Акадэміі навук БССР:

«Трэцюю сесію праводзіць Акадэмія навук БССР за час жорсткай, нябачанай у свеце вайны з фашысцкай Германіяй і з яе чорнаю хэўраю. Вайна з нямецкімі захопнікамі раскрыла ва ўсёй сваёй рэакцыйнай разбойніцкай сутнасці нутро нямецкага «новага парадку», у імя якога паднята меч прусацкай ваеншчыны і імя якому — гітлерызм. Руіны і попель, пажарышчы і пустэлі, галечка і голад, разбой і грабёж, няволя і катарга — неадменныя спадарожнікі арганізаваных, да зубоў узброеных нямецкіх разбойнікаў і марадзёраў. Увесь комплекс крывавага гітлерскага шаленства вядомы не толькі кожнаму з нас, яго ведае увесь свет, але мы не можам не гаварыць аб ім, пакуль апошні нямецкі грабежнік не будзе ляжаць трупам на нашай святой зямлі, умытай кроўю нашых бацькоў, братоў і сябр, заваленай касьцямі непавінных савецкіх людзей.

Трэцюю нашу сесію мы

праводзім у той радасны час, калі гераічная Чырвоная Армія на ўсіх франтах ад Чорнага да Балтыйскага мора гоніць на захад і крышыць хрыбет гітлераўскага двунога звяр'я і вызваляе нашу родную Беларусь, зямлю народа-барацьбіта, народа-героя. Глыбокія раны беларускай зямлі і вялікія ахвяры беларускага народа, але ён не скарыўся, не схіліў нагорна галавы перад сусветным разбойнікам і праступнікам Гітлерам. Сотні тысяч фашысцкіх разбойнікаў, сатрапаў, катаў і іх прыслужнікаў увагналі ў зямлю бессмяротныя беларускія партызаны, верныя браты і памочнікі байцоў Чырвонай Арміі. Не палажыў і не паложыць зброі беларускі народ, покі не будзе выгнан апошні захопнік з яго зямлі, покі не будзе ачышчана ўся яго зямля ад Дняпра да Заходняга Буга, ад Заходняй Дзвіны да Прыпяці. Мацнее з кожным часам наша вера ў перамогу. Гэту веру жывіць непераможная сіла Чырвонай Арміі... прарорліваць, цвёрдаць і нахіснаць загартаванай у змаганні партыі бальшавікоў, адзінства і з'яднанасць нашых народаў...

Таварышы! Не паслабляючы ні на адзін момант нашай увагі да працы абароннага парадку, пакуль вораг яшчэ трымае ў сваіх кіпцюрах вялікі абсяг нашай зямлі, мы на гэтай сесіі можам і павінны гаварыць і аб тым, як залячыць раны нашай разбуранай і спустошанай вайною зямлі, як падняць і наладзіць нашу гаспадарку, як дапамагчы народу-барацьбіту, народу-герою, які выжыў і нясе на сваіх плячах усю бездань пакуты і ўвесь цяжар вайны, стаць як найхутчэй на ногі і выйсці на шырокі шлях мірнай творчай працы. Мы, навуковыя працаўнікі, інтэлігенцыя народа, павінны сягоння моцна запісаць у сваіх мыслях, як вялік наш нявыплачаны доўг перад народам. Беларускі народ не атрымаў яшчэ з нашых рук свае гісторыі, аповесці аб слаўнай многавяковай барацьбе за незалежнасць, за культуру, за сваю нацыянальнасць, за зямлю сваіх продкаў. Не паніжаючы ні на адну іоту навукі, памятаючы запаведы асноваложніцкай марксісцка-ленінскай навукі, якія вучылі і вучаць ставіцца да яе з панашанай, мы павінны напісаць гісторыю свайго народа, запойніць тыя белыя плямы, якія да сягонняшняга дня чакаюць свайго даследчыка. Мы павінны паказаць народу яго барацьбітоў-герояў, каб на іх прыкладах вучылася і выхоўвалася маладоў пакаленне».

Вярнуўшыся з сесіі АН БССР, Колас пачаў рыхтавацца да шостага сесіі Вярхоўнага Савета БССР, якая павінна была адбыцца ў вызваленным ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Гомелі.

12 сакавіка 1944 года ён выехаў з Клязьмы ў Маскву, адкуль накіраваўся ў Беларусь. 14 сакавіка ён прыехаў у Навабеліцу (прыгарад Гомеля), дзе даведаўся аб зна-

ходжанні ў гэтых мясцінах дзеда Талаша. Тут, у клубе запалкавага камбіната, што ўцялеў ад варожага бамбёжкі, адбылася сесія Вярхоўнага Савета БССР. На сесіі Я. Колас выступіў з прамовай. Гаворачы аб гераізме сыноў і дачок беларускага народа, ён сказаў, што дзеці і ўнукі будуць складаць пра іх песні і легенды, а самі яны і іх дзейнасць увойдуць у бяспэчны скарб гераікі нашага народа.

Вынікам знаходжання Я. Коласа ў горадзе з'явіўся артыкул «На руінах Гомеля», надрукаваны пазней у газете «Савецкая Беларусь» за 31 сакавіка 1944 года.

Тады ж Я. Колас пабываў і ў мястэчку Азарычы, дзе паблізу знаходзіўся лагер смерці. Народны паэт вырашыў неадкладна сустрэцца з людзьмі, што пабывалі ў кіпцюрах нямецкіх драпежнікаў. Ён прыехаў у Калінкавічы, дзе ў памяшканні гарадскога клуба размясцілі вызваленых з лагера вязняў. Пазней быў напісан артыкул «Лагер смерці».

Вярнуўшыся ў Маскву, Я. Колас пісаў і раскаваў многім рускім і беларускім пісьменнікам аб камандзіроўцы ў Беларусь, аб злачыствах фашысцкіх захопнікаў над людзьмі. Вось што, напрыклад, паэт піша ў лісце ад 12 красавіка 1944 года Эдзі Агняцвет:

«У скорым часе па прыездзе з Беларусі атрымаў я Ваша пісьмо. Роўна месяц таму, 12.II я ездзіў у Навабеліцу, прыгарад Гомеля, на сесію Вярхоўнага Савета БССР... Ад'ехаўшы кіламетраў сто, а можа і меней ад Масквы, нападзем у зону, дзе кіпелі бітвы. Нідзе няма цэлае станцыі. Навокал руіны, бітая тэхніка, гарэлыя танкі, вагоны. Усё гэта валецца пад адхонам. У Гомелі амаль ніводнага цаглянага дома не засталася. Захаваліся толькі вуліцы па акрайку горада, дзе стаяць драўляныя домікі. Гомель гэта — труп горада: руіны, кучы друзу, бітая цэглы, гарэлага жалеза. На сесіі выступаў. Сустрэлі мяне надзвычай цёпла. А пасля прамовы зрабілі авачыю. Абралі мяне намеснікам Старшынні Вярхоўнага Савета. У дзень майго прыезду ў Навабеліцу была ясная пагода. Калі я пабачыў родныя беларускія землі і лясы, дык мяне ахапіла такое пацудзе, што мне захацелася плакаць».

Пасля сесіі ездзіў у камандзіроўку. Памаглі знаёміцца з людзьмі, прыйшоўшымі з нямецкага лагера. Гэта ўсё беларусы. У лагерах было больш за сорак тысяч народу — жанчыны, дзеці, старыя. Лагер немцы зрабілі на махавым бязлесным балодзе, залітым вадою. Народ туліўся па купінах, гінуў ад холаду, голаду, пабоў. Шмат узарвалася людзей на мінах. Я напісаў у «Правду» артыкул. Сёння скончыў яго. Не ведаю толькі, ці змесцаваць. Што тварылася ў лагерах, як гналі народ туды, трудна паверыць».

Аб паездцы ў Беларусь Я. Колас пісаў таксама і ў сваім дзёніку. У Клязьме ён працаваў над 18 раздзелам паэмы «Адплата». У наступныя дні ездзіў на розныя пасяджэнні, прымаў удзел у

Я. Колас на фронце. 1942 г.

вечары грузінскай паэзіі, заходзіў у выдавецтва, быў на пасяджэнні журы, рыхтаваўся да купалаўскага вечара, аб якім пісаў Э. Агняцвет: «Лынькоў і Броўка, а таксама і Глебка едуць у Навабеліцу. 28 чэрвеня там будзе праведзена 2-я гадавіна са дня смерці Янкі Купалы. У гэты ж дзень адзначым яе і ў Маскве. Мне прыйдзецца выступіць з уступным словам».

Так яно і было. Народны паэт ездзіў у Маскву, выступаў на купалаўскім вечары.

У хуткім часе быў вызвалены Мінск. Сюды прыязджалі беларускія пісьменнікі і грамадскія дзеячы. Некаторыя з іх засталіся на роднай зямлі. У пісьме да Э. Агняцвет паэт пісаў: «Лынькоў нядаўна вярнуўся з Мінска. Можна сёння пабачыць з ім і гады пагугару з ім і пра Вас. Глебка таксама прыехаў з Мінска. Буду гаварыць з ім аб Вашай кніжцы. Зараз з выданнем кнігі даволі трудна: у першую чаргу друкуюць падручнікі. Часць работнікаў выдавецтва выехала ў Мінск. Работнікаў мала. Мала і наборшчыкаў. Не хватае карэктараў. Наогул умовы даволі цяжкія, покі не наладзіцца справа. У кастрычніку і я збіраюся перабрацца ў Мінск. Працэнтаў на 80 Мінск разбуран. Не наладжаны яшчэ электрастанцыі. Трудна з памяшканнямі. Але хлопцы патрохі абсталёўваюцца».

Хутка народны паэт вярнуўся ў Беларусь. Аднак з прычыны хваробы жонкі вымушаны быў зноў ехаць у Маскву.

«Учора прыляцеў з Мінска, — піша ён Э. Агняцвет. — У Клязьме было ад Вас

пісьмо — адкрытка. Марыя Дзмітрыеўна ляжыць у Крамлёўскай бальніцы. Ёй зрабілі вельмі складаную і трудную аперацыю. Званіў туды. Сказалі, што аперацыя прайшла добра, і хворая адчувае сябе таксама добра. У чацвер 21.XII пайду наведаць яе. У Мінск я выехаў 3.XII. У сувязі з хваробай экстрана прыляцеў сюды. У Мінску покі што цяжкавата. Але горад ажывае. З вясны пачнуцца вялікія аднаўленчыя работы».

Аднак аперацыя, аб якой піша паэт, Марыі Дзмітрыеўне на дапамагла. Стан яе здароўя пагоршыўся. Гэта відаць з чарговага пісьма Я. Коласа:

«Я перажываю такія горкія і цяжкія дні, якіх ніколі не было ў маім жыцці. Ляжыць яна ў Сакольніцкай бальніцы... Я нідзе не знаходжу ні снаго, ні месца. Сам ледзь хаджу. Я тут адзін адзін з такім вялікім горам».

За час хваробы жонкі, як відаць з пісьм, паэт многа перажыў і перадумаў. Ён пісаў аб гэтым родзічам, пісьменнікам. Больш за ўсё ён думаў аб тым, якім чынам выратаваць жыццё жонцы. Але ніякія захады не дапамаглі.

Вярнуўшыся ў Мінск, Я. Колас нізка пакланіўся роднай зямлі. Нягледзячы на страту сына Юркі і жонкі Марыі Дзмітрыеўны адразу ж узяўся за працу, за аднаўленне роднай Беларусі. Ён шмат працаваў як грамадскі дзеяч і пісьменнік на карысць нашага народа, на карысць Радзімы. Аб гэтым сведчаць лепшыя творы Я. Коласа, якія ўвайшлі ў залаты фонд беларускай літаратуры.

М. ЖЫГОЦКІ.

— П РА нашу славу тасць, сталявара Віктара Міхайлавіча Ількужарава, вы, зразумела, чулі. Дык вось, будзеце працаваць у яго на шостай печы, — сказаў майстар, акінуўшы поглядам невысокую фігурку Аляўціны. — Мужчына ён, праўда, строгі, патрабавальны, але справядлівы. Так і лічыце, што вам пашанцавала. Калі, зразумела, да работы будзеце адпосціца з душой.

Дзяўчына сумелася: ні пра якога Ількужарава ёй да гэтага часу не даводзілася чуць. Нават у прафтэхвучылішчы. Яна чытала газеты, на тэлевізару глядзела праграму «Время», словам, была ўпэўненая, што ведае пра ўсіх славуных людзей — касманаўтаў і хірургаў, якія перасаджваюць сэрцы, авіяканструктараў і кіназорак... І ня мала гэтым ганарылася. Атрымлівалася ж, што на свеце ёсць і іншыя, мажліва, не менш вядомыя людзі. Нават у яе родным горадзе, а яна пра іх — ні бум-бум...

— Вам што, не падабаецца пасада пультушчыцы? — з надзеяй запытаў майстар, заўважыўшы разгубленасць дзяўчыны.

— Не, не, што вы! — Яна так і думала — на заводзе яе прымуць за лёгкадумную пустышку і пастараюцца паставіць на якую-небудзь самую простую работу.

— Як жа тваё прозвішча?

Майстар надзеў акулеры, каб разгледзець пучэўку.

— Бакуліна.

— Пачакай, пачакай, ты не сваячка інжынера Мікіты Ермалаевіча са штампавачнага цэха? Прозвішчы ў вас аднолькавыя.

— Ён мой бацька.

— Ага, — паківаў галавою майстар і, зняўшы акулеры, пачухаў імі патыліцу. І яшчэ больш ня веда глянучу на дзяўчыну: усё зразумела, не ад лішкаў таленту дачка інжынера пайшла ў прафтэхвучылішча. Цяпер вось вазіся з ёй...

— Слухай, дарагая, ох, не тваіх рук справа — пультушчыцай! Можна, уладкаваць цябе, дзе лгчэй? Хочаш — сакратаркай да начальніка цэха? Лічыцца будзеш пультушчыцай, а сядзець у прыёмнай. Па штату там сакратарка не заплачана, дык вось мы падбіраем туды то табельніцы, то нармаўшчыцы. На пальчыках — манікюр, на галаве — парык, спаднічка — экстра-клас... Праз годзік выскачыш замуж, а то і раней. Як пашанцуе. Ведаеш, колькі ў нас там такіх, як ты, сядзела? Усіх расхпалі. Апошняя гэтымі днямі на Курылы паехала з маладзенькім лейтэнантам.

— А мяне не трэба так уладкоўваць. На каго вучылася, тым і працаваць буду.

— Так, так, — майстар з усмешкай глянуў на дзяўчыну. — Што ж пойдзем на шостую, пазнаёмлю з Ількужаравым.

Яны вышлі з цеснай бакоўкі электрыкаў. Уздоўж сцен цэха і проста пад нагамі валяліся каўшы, падобныя на бочкі, шпулі, кабеля, старыя акумулятары. Абышоўшы зварачны апарат над лесвічнай клеткай, аказаліся ў пралёце плавільнага аддзялення. Пад яго высокай, як у цырку, столлю качаліся два краны.

Шостая печ — насупраць уваходных варот у цэх. Злева ад іх у зачыненым памянкіні з жалезнымі дзверцамі — трансфарматар. Паміж печу і трансфарматарам невялікая будка з пультам кіравання.

Майстар пазнаёміў Аляўціну з дзяжурнай пультушчыцай, з большага растлумачыў, як вядзецца кніга прыёму і здачы змен, і выйшаў з будкі. Аляўціна паспяшалася за ім.

Каля печы працавала два чалавекі. Адзін — высокі, шыракаплечы, строгі; другі — нізкарослы таўстун і гаварун. Абодва ў брызентавых куртках, шырокіх штанах і вялікіх чаравіках на тоўстай падэшве. На ілбе, пад шырокапюльым капелюшом, на гумавых раменьчыках — засцерагалыя акулеры.

Несумненна, адзін з іх Ількужараў, другі — яго падручны. Але які — славуты сталявар? Майстар крануў за локаць высокага, але той не аглянуўся, а адышоў да печы і адчыніў дзверцы.

Момант для знаёмства аказаўся нязручным. На святле палаючага агню нават фігура нізкарослага таўстгва здавалася агромністай.

Высокі ўзяў лыжку з доўгай, метраў каля двух, ручкай і зачарпнуў ёю з вогненнай «міскі». Малочна-белая кропля вадкай сталі ўпала на асфальт і пачала зацягвацца шыбай плёнкай.

Высокі адправіў пробу на аналіз і зачыніў дзверцы. Толькі тады заўважыў нязграбную дзяўчынку. Здзіўленымі вачыма яна сачыла за кожным яго рухам.

— Новая пультушчыца, — паслужліва растлумачыў майстар, кінуўшы галавою на Аляўціну. — Прашу прыняць у сваю сям'ю... Электрык з дыпламам.

Сталявар нетаропка зняў засцерагалыя акулеры і капялюш, бліснулі цёмныя, вільготныя, як пасля душа, валасы на галаве. Па ілбу каціліся жоўтыя кропелькі поту. Выняў з кішчэй куртку насоўку, выцер твар і шыю. Цяпер ён сядзеў у вочы дзяўчыне ў кароценькай сукенцы і з прамымі валасамі да плеч.

Аляўціна нясмела падала яму руку:

— Бакуліна.

— А зваць?

Яна сказала.

— Значыць, Ціна. Прыгожае імя. А дома як зваць?

Дзяўчына міжвольна ўсміхнулася:

— Аляй.

Ількужараў хацеў яшчэ нешта спытаць, але прынеслі пробу.

— Марганца мала! Толькі восем працэнтаў! — крыкнуў ён падручнаму і тут жа мусіць, забыўся на Аляўціну, пачаў падкідаць у печ марганцавую руду.

З другога боку печы з такой жа вялікай лапатай стаяў падручны.

— Ну, пойдзем, — пакіаў Аляўціну майстар, зразумевшы, што Ількужарава цяпер не да іх. — Паглядзім тваё рабочае месца.

Яна следам за ім зайшла ў будку пультушчыцы. Ганна Чаркашына, шыракатварая, рыжавалосая жанчына, працавала тут многа год, але з другім сталяварам. Да Ількужарава яе перавялі часова.

— Нічога, і да яго прыстасуецца, — выказала яна спадзяванне.

— Патрабавальны? — здагадалася Бакуліна.

— Сам не ведае супакою і іншым не дае.

Адсюль добра відаць, што робіцца ў печы. Вось Ількужараў зноў адправіў пробу ў экспрэс-лабараторыю. Хутка прынеслі вынікі аналізаў. І адразу пасвятлеў поўны і як бы нахмураны твар сталявара. Віктар Мікалаевіч даў сігнал пультушчыцы адключыць электраэнергію.

Аўтамат спрацаваў імгненна — паднялося скляпенне печы і знік электрод: чарговая плаўка гатова.

— Як у вас усё гладка атрымліваецца, — пазайздросціла Аляўціна.

— Воно баязлівае, а рука смелая, — адказала Ганна. — Пасля новай загрузкі печы шыхтай

дзем працаваць без апекі цёткі Ганны. Не бойся, дзяўчынка. Аўтаматыка выручыць. Галоўнае — не заснуць.

Вось гэтага якраз пабойвалася і сама Аляўціна. Праўда, вечарам яна задрямала. Але хто ведае, як будзе пасля поўначы.

Незадоўга да пачатку змены з'явіўся Ількужараў. Цяпер вось Аляўціна ведала, што ён за тры з паловай гадзі выканаў план выплаўкі сталі за ўсю лядгодку. Яго партрэт у гарадскім парку, пра яго не раз пісалі ў заводскай шматтыражцы і абласной газеце.

Печ прынялі ў рабочым парадку. Аляўціна думала, што сталявар цяпер пачне даваць настаўленні, але Віктар Міхайлавіч загнуў у будку, павітаўся, праверыў напружанне першай, другой, трэцяй фаз і пайшоў, не сказаўшы ні слова.

Хутка падышла сталь. Аналіз, мусіць, былі добрыя. Ількужараў рашучым узмахам рукі загадаў пультушчыцы адключыць ток. Гулу печы было не чутна, толькі варчалася, клекатала, як бурлівая рака ў час веснавых паводак, расплаўленая маса. Аляўціна хутка ўбрала электрод, падняла скляпенне, і сталявары схілілі печ над ямай. У вялікі коўш палілася вадкая, вогненна-бліскаччая лава.

Стрэлкі прыбораў адскочылі на нуль. Пультушчыца выйшла з будкі. Але як толькі кранаўшчыца падняла шасцігонны коўш з вадкай сталлю пад купал цэха і накіравала яго на фармовачны канв'ер, Аляўціна вярнулася на рабочае месца, націснула на педаль, і печ адкацілася на шыхтавы двор, на запраўку. Наступныя аперацыі — падачу скляпення і электрода — дзяўчына выканала гэтак жа хутка. І ўсё ж яна хвалювалася: яна ж упершыню рабіла ўсё гэта самастойна. А ёй так хацелася, каб строгі, патрабавальны, славуты сталявар Ількужараў быў задаволены!

Раптам загарэлася чырвоная лямпачка на табліцы «зямля». Электрод пераўтвараў электраэнергію высокага напружання ў агонь і плавіў шыхту, пакрытую зямлёй. Ён пераставаў плавіль метал, а пад цёскам механізма падачы мог і лопнуць.

Аляўціна імгненна падняла электрод: трэск, які суправаджаўся іскрамі, паступова перайшоў у манатоннае гудзенне. Чорны графітавы электрод стаў цёмна-чырвога колеру. Аляўціна ўздыхнула з палёгкай. Абышлось!.. А Ількужараў і Куракоў нават не ўяўляюць, якую непрыемнасць яна папярэдзіла!

Пакуль электрод прабіваў таўшчыню шыхты ў печы, сталявар і яго падручны схадзілі на фармовачны ўчастак, дзе стаялі аўтаматы з газіроўкай. Вярнуўшыся, пасядзелі каля кучы пяску, пра нешта спрачаючыся. Здавалася б, самы час зайсці ў будку пультушчыцы, але яны нават ні разу не паглядзелі на яе. Спачатку Аляўціне гэта здалосся крыўдным, пасля зразумела — значыць, давараюць, унэўненыя ў ёй. Яна павесялела. І на самай справе адчула сябе энергічнай, смелай.

Зіркала на гадзіннік: без пяці дзве. Толькі цяпер успомніла — трэцяя змена. Выйшла з будкі, накіравалася да сталявараў, яны ўжо разгледзілі пробу. Паспяшалася назад: Ількужараў загадаў адключыць ток. Другая плаўка была гатова.

У вялікім, ярка асветленым цэху маленькая, тоненькая дзяўчынка раптам адчула сябе вельмі патрэбным, важным, ну, проста незамянімым чалавекам!

А маці хацела ўладкаваць яе электрамандэрам у домакіраўніцтва! Хіба б уведала яна гэтую неадчуваную ніколі раней радасць працы, ад якой проста займае дыханне!

Недзе ў час трэцяй плаўкі ў будку пультушчыцы загнуў нарэшце Ількужараў.

— Не засынаеце? — пацікавіўся ён. — Начная змена без звычайнага цяжка.

— А я нават забылася, што працую ноччу, — адказала Аляўціна.

На гэта сталявар сказаў:

— Гадзін у пяць і не заўважыце, як задрэмале, — і выйшаў, не выслухавшы дзяўчыну.

Пра тое, што займаецца доўгім, Аляўціна здагадалася па тым, як пагасла святло пражэктараў, што асвятлялі цэх, зазелянела ўсходняя палавіна шклянога купала перакрываўся. А вось і першыя сонечныя промні. Бліснуўшы з-за гарызонта, яны заіскрыліся ярка і ўрачыста над самай будкай пультушчыцы. Шостая гадзіна... А Аляўціна, насуперак меркаванням славутага сталявара, адчувала сябе па-ранейшаму бадзёра.

Удалымі былі і трэцяя, і чацвёртая плаўкі. Калі Аляўціна зноў выкаціла печ на шыхтавы двор, Ількужараў сам следам за падручным паспяшаўся туды. Ён падбадзёраў усіх, спадзеючыся выдаць яшчэ адну плаўку.

Пакуль Куракоў чкаў крана са звязкай шыхты, Аляўціна таксама колькі разоў нецярпліва выбягала з будкі. Ёй здавалася, што кран з магнітнай шайбай рухаецца на гэты раз вельмі павольна. Злавалася на кранаўшчыцу: няўжо нельга хутчэй! Але вось спрацавала магнітная шайба, шыхта ўляглася. Аляўціна пабегла да пульту — печ адкацілася на месца. «Паспеець бы толькі выдаць пятую плаўку!» — ліхаманкава думалася.

Сталявары не адыходзілі ад печы, хоць у гэтым пакуль што і не было неабходнасці. Пасля загнуўлі ў будку пультушчыцы. Некалькі хвілін моўчкі назіралі за стрэлкамі амперметра, выйшлі, не абазваўшыся ні гукам. Гэта быў такі момант, калі словы — нішто ў параўнанні з тым, што творыцца ў душы.

Пятая выдзена! А ў запасе — яшчэ цэлых сорок мінут!

Паспешлівы ўзмах рукі Ількужарава — і печ зноў адкачваецца на запраўку.

Аляўціна задаволеная: зразумела, пра шостую плаўку не можа быць і гаворкі, але перадаць печ у рабочым стане — гэта ўжо нешта значыць.

(Працяг на 10-й стар.)

Аляксей ТАЛВІР

Чувашыя

АПАВЯДАННЕ

трэба быць асабліва ўважнай: правароніш — і электрод лопнуў. Ількужараў такога не даруе.

Дома Аляўціну чакаў святочны абед: мясной парай зыходзілі пельмені, залацілася скарыначка хуплу — круглага прага з мясам і бульбай. Ваўчкі вырашылі адзначыць дзень уступлення дачкі ў заводскі календар. Яшчэ з дзверэй бацька і маці засыпалі яе пытаннямі:

— Ну, як?

— Куды накіравалі?

— На якую работу?

Пачуўшы, што дачка будзе працаваць з Ількужаравым, Мікіта Ермалаевіч непрыемна зморшчыўся, выбег з-за стала і паспешна выйшаў на кухню. Але тут жа вярнуўся назад і, сеўшы на сваё месца, углядзеўся ў талерку з пельменямі.

— Гаварыў жа, разам пойдзем, паталкую з начальствам, — нарэшце незадаволена заўважыў ён. — Як ні як, а дваццаць з лішнім гадоў працую на заводзе.

— Перастань тбі, бацька! Няхай працуе, дзе хоча, калі не палічылася ні з мамі, ні з тваімі парадамі.

— Ды не пра тое я, маці, — сказаў Мікіта Ермалаевіч. — Пультушчыцай дык пультушчыцай... Толькі б да іншага сталявара. Ількужараў завельмі прэжны да работы, да таго ж прывык быць усюды першым. А ў Алькі ні вопыту, ні спрыту. Не дай бог, сапсеу плаўку, ён жа яе...

— Бог ты мой, усё дзень палюхаюць гэтым Ількужаравым! А мне чамусьці зусім-зусім не боязна. Нават цікава. І пасля, чаму вы думаеце, што я не змагу працаваць, як іншыя? Што маленькага росту? Што нядаўна скончыла ГПТВ?

— З Ількужаравым трэба працаваць лепш, чым з іншымі, — удакладніў Мікіта Ермалаевіч.

— Вось я і буду працаваць лепш, — настойвала дачка.

— Дай бог, дачушка, дай бог, — вымавіла маці замест тосту і прымірэнча міргнула бацьку. — Ешце, а то прастыне.

Першае самастойнае дзяжурства Аляўціны прышлося на трэцюю, начную змену. Яна з'явілася ў цэх за гадзіну да пачатку работы. Пультушчыца, якую трэба было змяніць, паскардзілася:

— Паўзмены не было току. Выдалі ўсяго дзве плаўкі.

Гэта занепакоіла Бакуліну: раптам і на яе дзяжурстве не дадуць электраэнергіі? Зразумела, пультушчыца тут ні пры чым, але як хацелася, каб усё было добра!

Неўзабаве прыйшоў Куракоў, падручны сталявара. Яму яшчэ не было і трыццаці, але з-за ранніх паўнаты і лысыны ўсе лічылі яго чалавекам саліднага ўзросту.

— Шэф яшчэ няма? — спытаў ён у Аляўціны замест прывітання. — Сёння, значыць, бу-

СЦЕЖКІ ДА ПЕРАМОГІ

У НЕВЯЛІЧКАП кіна-зале ішоў прагляд рабачага матэрыялу фільма. На белым палатне ад шалёных куль кісла балота, падалі падкошаныя чароціны, рваліся з ланцугоў ваўкадавы — гітлераўцы спрабавалі схіпіць партызана Леўчука жывым або мёртвым.

Потым, пад час здымак, можна было ўбачыць паярэднія кадры: Леўчук цяжка хлюпаў па багне, раз-пораз азіраючыся на стрэлы: стралялі на гаці, а ён са спада-рожнікамі мог бы быць там. Адбывалася гэта ўлетку ў ваколіцах гарадскога пасёлка Лынтупы Віцебскай вобласці. Менавіта тут, на мяжы Беларусі і Літвы, пачалося экраннае жыццё герояў аповесці Васіля Быкава «Воўчая зграя».

...Лынтупскія лясы за трыццаць гадоў ужо схавалі адзнакі ваеннага ліхалецця. Але памяць аб ім — жыве. Адступаючы летам 1944 года пад ударамі Савецкай Арміі, фашысцкія захопнікі чапляліся за кожную пя-дзю зямлі. Адзін з мясцовых жыхароў прыгадвае тым дні: — Памятаю, было гэта пасля сенакосы. Пачы зрабі-ліся чырвоныя ад агню. Усё траслося, нібыта ў ліхаманцы. Здавалася, надшыоў ка-нец свету...

Асабліва ўпарта трымалі-ся гітлераўцы на ўсходняй ускраіне Лынтупаў, схаваў-шыся пад мураванымі скля-пеннямі мясцовай царквы. Знішчаючы ворага, загінулі Герой Савецкага Саюза ма-лодшы лейтэнант М. Кра-слынкінаў і сержант А. Га-лубкоў. На сціплым абеліс-ку, вакол якога ўлетку чыр-ванеюць макі, можна прачы-

таць прозвішчы яшчэ больш як дваццаці воінаў, што загі-нулі ў баях за вызваленне Лынтупаў.

Не забыта тут і партызан-ская героіка. У гэтых місці-нах рабіла свае адважныя рэйды ў тыле ворага першая Вілейская партызанская брыгада пад кіраўніцтвам Героя Савецкага Саюза Ф. Маркава. Амаль кожны жыхар Лынтупаў можа пака-заць месца каля шашы, дзе маркаўцы адправілі на той свет фашысцкіх катаў — ге-бітскамісара Бека, яго па-мочніка і шэфа жандарме-рыі Крыля. Недалёка, блі-жэй да літоўскай граніцы, стаіць абеліск з серабрыстай зорачкай, дзе спяць вечным

сном савецкія грамадзяне, якіх закатавалі фашысты ў маі 1942 года.

...З канца жніўня здымач-ная група карціны «Воўчая зграя» працавала на натурнай пляцоўцы «Беларусьфільма» непадалёк ад Смалявіч. Тут быў пабудаваны фраг-мент спаленай вёскі, павець і гумно. (Чытачы, напэўна, па-мятаюць: гумно — гэта месца нараджэння маленькага Пла-тонава і месца апошняга бою герояў). Назіраючы за здым-камі эпізодаў тут, адчу-валася: рэжысёр і апэратар імгненна паказаць драма-тызм, напружаны рытм па-дзеі. Камера то ўстанаўлі-валася ля дзвярэй гумна, то пазірала са шчыліны (нібы-

Клава — С. Кузнецова.

та займаючы пазіцыю Леў-чука), то ўзнімалася ўгору... Здранцвела застывала Кла-ва з маленькім скруткам у руках. Задыхаўся ў дыме Леўчук. Шукаў ратунку Грыбаед.

А знадворку, падзяліўшы-ся на дзве групы, вывіжоўва-лі іх вылюдкі ў шэрых мун-дзірах.

...Вядома, мантаж кадраў тут адвольны. Кожны з іх здымаўся ў розны час, з вя-лікімі перапынкамі па твора-чых і тэхнічных прычынах (рэжысёр, чаканне сонца, падрыхтоўка масовак і г. д.). Потым, ужо на мантажным ста-ле, рэжысёр размесціць разрозненыя кавалкі эпізо-

да адпаведна сваёй задуме.

Некалькі слоў аб ролях і іх выканаўцах. Ролю Леў-чука выконвае Анатоль Гра-чоў, акцёр Маскоўскага дра-матычнага тэатра на Малой Броннай. Мінскім тэатрам ён знаёмы па спектаклях «Рамэа і Джульета», «Брат Алёша», «Чалавек збоку». Грачоў — унутрана дынаміч-ны акцёр, валодае разнастай-насцю і багаццем псіхалагіч-ных прыёмаў. Характар Леўчука даволі склада-ны. З аднаго боку, ён лі-чыць, што «нейкая там даб-рата — не для вайны». З другога боку, у смяротным пекле ён праўдліва вышэй-шую дабрату, ратуючы ад

Ляўчук — А. Грачоў.

У ТЭАТРЫ — ПРЭМ'ЕРА

Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы паказаў прэм'еру — «Стары Новы год» па п'есе М. Рошчына (пераклад з рускай мовы Янкі Брыля). Паставіў спектакль рэжысёр А. Андросіч у дэкарацыях па эскізах заслужанага дзеяча мастацтваў БССР А. Грыгар'янца з музычнай кампазітарам А. Мдзівані.

На здымку — у ролях Пятра Нібырлова і Ганны Раманаўны заслужаны артыст БССР А. Мілавану і народная артыстка БССР С. Станюта.

Фота Ул. КРУКА.

ПРАБЛЕМЫ, МЕРКАВАННІ, РОЗДУМ

ТАК, пасля таго, як ча-лавец праслухаў му-зычны твор, атрымаў-шы пэўнае эмацыяналь-нае ўражанне, пачына-ецца працэс асэнсавання гэта-га ўражання. Фактычна — гэта ўжо крытыка, ва ўсякім разе — пэўны від крытыкі.

Увогуле ж ёсць два аспек-ты крытыкі: з аднаго боку — яе ўздзеянне на творчы пра-цэс кампазітара, з другога — увліў на фарміраванне гу-стаў, перакананняў людзей. Сапраўдная сталасць даслед-чыцкай думкі ў гэтай галіне немагчыма без значных кам-пазітарскіх работ. Вялікую ролю адгрываюць узаема-адносінны крытыкаў і кампа-зітараў: патрэбна ўменне першых аб'ектыўна, з твора-чых партыйных пазіцый па-дысці да тых ці іншых музыч-ных твораў, а другіх — аб'ек-тыўна ацаніць сваю твора-часць, правільна, на партый-наму ўспрыняць крытыку.

На жаль, у нашай рэспуб-ліканскай кампазітарскай арганізацыі да гэтага часу такія адносіны яшчэ не ўсталяваліся.

Тым не менш, трэба адзна-чыць, што крытыка ў апош-ні час імкнулася шырока ас-вятляць у друку значныя па-дзеі музычнага жыцця. Ана-лізы і рэцэнзіі на новыя творы сталі больш добразыч-лівымі, канкрэтнымі. Публі-куюцца водгукі на спектаклі музычных тэатраў, на сімфа-нічныя канцэрты, на выка-нанне асобных твораў бела-рускіх аўтараў, творчыя партрэты дзеячаў музычнай культуры.

ПАСЛЯ ТАГО,

Падрабязна гаварылася пра ўсё гэта на адкрытым партыйным сходзе ў Саюзе кампазітараў БССР.

Дакладчык Т. Дубкова слухна гаварыла аб тым, што ў нашых крытыкаў, на-туральна, розны прафесія-нальны ўзровень, розны творчы почырк, розная ступень здольнасцей. Аб'ядноў-вае ўсіх ідэйная платформа, тыя прынцыпы, аб якіх яшчэ раз так выразна было сказа-на ў вядомай Пастанове ЦК КПСС «Аб літаратурна-ма-стацкай крытыцы». Вернасць пазіцыі, дакладнасць крытэ-рыяў, якія абумоўлены са-цыяльна-палітычным аналі-зам сучаснасці, з'яўляюцца асноўнымі патрабаваннямі партыі да крытыкаў.

Нашы крытычныя работы ў жанры рэцэнзіі, нягледзя-чы на пэўныя дасягненні, не заўсёды адпавядаюць гэтым патрабаванням, не заўсёды выкананы на высокім ідэйна-тэарэтычным узроўні.

Гартаючы старонкі нашых перыядычных выданняў, чы-тач часам сустракае рэцэнзіі на канцэрты і музычныя спектаклі, творчыя партрэты кампазітараў або музыкан-таў-выканаўцаў, у якіх, на жаль, малавата аб'ектыўных і акрэсленых ацэнак. Абгрун-таваныя крытычныя заўвагі

ў адрас аўтараў, выканаўцаў, рэжысуры, удзельнікаў спек-такля або канцэрта амаль не робяцца, а калі і сустракаюць-ся, то гучаць не як асцярож-на, нібы з прабачэннямі. Ма-тэрыял многіх рэцэнзій буд-уецца па ўсталяванаму штампу: спачатку ідзе невя-лікая ўступная частка, потым — дадатная ацэнка; далей — некалькі сціплых заўваг («Нельга не адзначыць, ад-нак...») і, урэшце, заключэнне («Тым не менш...»). Чы-таць такое наогул сумна.

Вядома, што якасць му-зычнага спектакля, пошукі ў галіне рэжысёрскай інтэрпрэ-тацыі, работа выканаўцаў бы-ваюць цікавымі і плённымі; бывае (і не так рэдка) і над-варот. Тое ж самае датычыць і канцэртных праграм. Ад-сутнасць аб'ектыўнасці ў крытычных ацэнках, такіх творчых работ, па сутнасці, дэзарыентуе не толькі слу-хача-гледача, а і выканаўцаў.

У чым тут сіправа? Можна нашы крытыкі не могуць ра-забрацца ў дадатных і ад-моўных якасцях спектакляў, канцэртаў або твораў музыч-нага мастацтва? Не, гэтага сказаць нельга. Музыказнаў-цы, якія ўваходзяць у Саюз кампазітараў Беларусі — спецыялісты з вышэйшай адукацыяй, з жыццёвым і творчым вопытам. Але, ві-даць, заганная даўняя «тра-дыцыя» пануе над многімі з

ПАСВЯЧЭННЕ У АКЦЁРЫ

азвэралай фаншыскай зграі сына Шлатонава і радзістні Клавы. Працуючы над ролю, Грачоў думае пра жыццёвое напаміненне вобраза Леўчука, пра матывіроўкі яго душэўнага стану і ўчынкаў, «прымервае» Леўчука да іншых герояў В. Быкава.

Грыбаед — Валіцін Нікулін. Калі гэтага артыста бачыш па-за здымачнай пляцоўкай, у ім зусім не ўгадваецца Грыбаед. Здаецца, Нікулін здольны хутчэй пераўвасобіцца ў юнака: рухавы, вышэй сярэдняга росту, тым не менш, пасля касцюмернай і грывёрнай да камерны выхадзіць худы, прыгорблены стары ў грубых самаробных «галіфе», падперзаны ні то лейцамі, ні то сырамятнымі жгутам. З-пад кажушка відзеі нямецкі мундзір. Твар зарослы, у глыбокіх маршчынах. Пазней пачынаеш прыгадваць, што ў ўзросце акцёра набліжаецца да ўзросту персанажа: Калістрату Грыбаеду толькі сорак пяць гадоў! Навалілася бяда, гдзе да зямлі страшэннае гора — гібель сям'і, асабліва любімага сына Валодзькі. Ды і сам ён цудам ўваскрэснуў з мёртвых...

Назіраць за Нікуліным — Грыбаедам надзвычай цікава нават у нескладаных сценах. Вось ён, не спяшаючыся, прысаджаецца ля кастра, дастае з анучкі соль, характэрнай беларускай гаворкай размаўляе з Леўчуком, адыходзіць у цень да гумна. Кавалак гэты паўтараецца яшчэ і яшчэ, акцёр ледзь прыкметна паскарае рухі Грыбаеда — такое жаданне рэжысёра. Потым, у паўзе, Нікулін надоўга застаецца ў позе Грыбаеда. Мацае вінтоўку, поркаецца з пугай. Магчыма, адбумвае цяжкую долю ездавога санчасці. Магчыма, проста застаецца сам-насам.

Не ведаю, якім будзе ў фільме Грыбаед. Але ўпэўнена ў адным: акцёр дасць інтэршук для роздому аб жыцці. Інакш Нікулін не ўмее. У ранейшых яго кіна- і тэатральных ролях заўсёды адчувалася «доўгае рэха», аб'ёмнасць, шматпланавасць. (Чаго варты адзін «Братоў Карамазавых» І. Пыр'ева!).

Дзевятнаццацігадовая Святлана Кузняцова — дэбютантка ў кіно. Над ролю радзісткі Клавы Святлана працуе з поўнай самааддачай. Яна імкнецца перадаць душэўную мяккасць Клавы, яе стойкасць, дзявочую непасрэднасць і жаночую сталасць.

Чацвёрты, дэсантнік Ціханаў — выпускнік Інстытута кінематаграфіі Уладзімір Грыцэўскі. На здымках акцёру часта даводзілася «іграць» толькі голасам, таму што дэсантнік ляжыць на падводзе перухама.

Рэжысёр Барыс Сцяпанаў

другі раз сустрэўся на здымачнай пляцоўцы з пісьменнікам В. Быкавым. У 1966 годзе ён паставіў «Альпійскую баладу», карціну аб трагічным каханні, аб чалавечай мужнасці і вернасці.

У пастаноўцы фільма «Воўчая зграя» прымае ўдзел вялікая група кінематаграфістаў розных спецыяльнасцей. У многіх з іх — аператара Алега Аўдасева, мастака Юрыя Альбіцкага, мастака па касцюмах Алы Грыбавай, піратэхніка Якава Гольдмана, дырэктара Міхаіла Фішкіна і іншых — значны кінематаграфічны вопыт.

Фільм «Воўчая зграя» беларускія кінематаграфісты прысвячаюць 30-годдзю вялікай Перамогі савецкага народа над германскім фашызмам.

А. БАБКОВА.

Грыбаед — В. Нікулін.

Фота У. ЛАЗОВСКАГА.

«Ці любіце вы тэатр?» — з гэтым неўміручым маналагам В. Р. Бялінскага звярнулася да артыстычнай моладзі народная артыстка СССР А. І. Клімава. На гэце пытанне ёй і ўсім, хто ў гэты вечар сабраўся ва ўтульнай зале Дома мастацтваў, адказалі тыя, хто робіць першыя крокі на прафесійнай сцэне. Адам Акуліч працуе ў тэатры юнага гледача, Уладзімір Курган — у Рускім драматычным тэатры імя М. Горкага, але тут яны выступілі разам у чэхавскім «Дыпламаце». Тамара Пузіноўская працягла ўрываек з «Уваскрэсення» Л. М. Талстога. Маладыя салісты опернага тэатра Яраслаў Пятроў, Віктар Стральчэня і Людміла Пахідчанка таксама заявілі аб сабе. выканаў-

шы любімыя са студэнцкіх гадоў арты.

Прафесар кансерваторыі С. Д. Асколкаў, народны артыст БССР С. С. Бірыла, заслужаны артыст рэспублікі Ю. У. Сідараў і іншыя вядучыя майстры сцэны не толькі слухалі іх. Яны дзяліліся сваімі радасцямі і засмучэннямі, якіх нямала было на іх вялікім творчым шляху, адкрывалі «першагодкам» свае акцёрскія сакрэты, давалі сяброўскія наказы.

Вечар пасвячэння ў акцёры прайшоў цёпла і сардэчна. Ён надоўга запомніцца і тым, хто толькі пачынае свой шлях у мастацтве, і майстрам сцэны, педагогам, якія шчодро дзеляцца з моладдзю сваім талентам і вопытам.

БЕЛТА.

МАСКОЎСКІЯ ДЭБЮТЫ МАЛАДЫХ

З вялікім поспехам прайшлі ў Маскве канцэрты вядучых артыстаў Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР. У іх выкананні ў сталічных залах «Кастрычнік», «Варшава», у Цэнтральным доме Савецкай Арміі і Доме культуры чыгуначнікаў прагучалі арый, рамансы, песні савецкіх кампазітараў, фрагменты з опер і балетаў.

У канцэртах прынялі ўдзел

майстры сцэны — народная артыстка СССР Т. Ніжнікава, народныя артысты БССР С. Данілюк, К. Малышава, В. Чарнабаеў, заслужаныя артысты рэспублікі Л. Чахойскі і Я. Паўловіч, а таксама маладыя спевакі — лаўрэаты міжнародных конкурсаў вакалістаў А. Дзедзік, А. Рудкойскі і іншыя.

БЕЛТА.

ЛІТАРАТУРНАЯ КАМПАЗІЦЫЯ

З новай літаратурнай кампазіцыяй выступіў днём на заводзе імя Вавілава ў Мінску заслужаны артыст рэспублікі Мікалай Зорын. У выкананні артыста-чытальніка прагучалі творы класікаў рускай і савецкай літаратуры.

Назва кампазіцыі «Паэты ўсміхаюцца, смяюцца...» ужо гаворыць сама за сябе. Удала падбраныя сатырычныя творы выклікалі вялікую цікавасць у рабочых.

М. АУСЕЕНКА.

ЯК АДГУЧАЛА МУЗЫКА

нас — не хочацца «псаваць» адносіны з тэатрам, з філармоніяй, са сваімі калегамі-кампазітарамі. Аб гэтым мы гаворым з трыбун сходаў і з'ездаў, але дадатныя зрухі тут вельмі нязначныя.

Гэта адзін з негатывных бакоў нашай крытыкі, які мы пакуль што не змаглі пераадолець.

Дарэчы, у перыядычным друку ў апошнія гады нашы крытыкі-прафесіяналы наогул выступаюць рэдка. Вядома, якія цяжкасці перажываюць рэдакцыі газет, калі трэба адгукнуцца на значныя культурныя падзеі, асабліва прэм'еры ў музычных тэатрах (а яны ж бываюць у нас не так ужо і часта). Занятая шматлікімі абавязкамі (педагагічная работа, лектарская, навукова-даследчая і інш.), прафесіянальны музыкантаў, бывае, адмаўляюцца выканаць аперацыйны заказ рэдакцыі. Яны амаль ніколі не працягваюць і ўласнай ініцыятывы, рэдка прапаноўваюць свае артыкулы, напісаныя таму, што даследчык «не мог маўчаць!»

Зразумела, калі прафесіянальны крытыкі мала супрацоўнічаюць у друку, рэдакцыі вымушаны звяртацца да крытыкаў непрафесіянальных. Сярод журналістаў можна сустрэць добрых прапагандыстаў музыкі, ды да-

лёка не кожны з іх можа выступаць з самастойным аналізам складаных з'яў. Таму на старонках газет і часопісаў з'яўляюцца павярхоўныя артыкулы — рэцэнзіі, творчыя партрэты, рэпартажы. Гэта вельмі бляюча: чытаць некамп'ютэрызнага аўтара, чалавека, які ўзяўся гаварыць аб тым, што яму мала вядома.

Вось адзін з такіх аўтараў, снажам, піша пра балетны спектакль «Бахчысарайскі фантаз»: «Невялікімі, але гранічна дакладнымі мазкамі малюе балерына рысы гарачай да нястрыманасці натуры Зарэмы». Некалькімі абзацамі ніжэй чытаем: «Хочацца папракнуць балерыну ў неабгрунтаваным драбненні малюнка вобраза. Артыстка быццам пагасіла нястрымны агонь страстці, пазбавіўшы танец у некаторых месцах шырокага і магутнага гучання». Хіба ж можна так блытацца самому ў ацэнках і збіваць з панталыку чытача?

Здзіўляе дасведчаных чытачоў і здзіўная звычка некаторых газетчыкаў паўтараць даўно вядомыя, элементарныя ісціны так, быццам яны толькі сёння адкрыты. Напрыклад, пра балетнага артыста пішуць, што ён на штодзённых уроках, рэпетыцыях шліфуе харэаграфічнае майстэрства, працягвае разгадваць запавястаныя тайны класічнага танца... А ці можа быць інакш, без штодзённых урокаў і шліфоўкі, майстэрства?

Зразумела, папулярызаваная вымагае ад папулярызатара ўмення пісаць жыва і даступна. Прафесіянальны музыкантаў, бывае, аддае пе-

равагу не гэтым элементам, а тэарэтычным разважаням: і ўсё ж паміж «проста» і «спрошчана» і ў крытыцы ёсць вялікая розніца. Я асабіста за «прастату», бо «спрошчанасць» для мяне — гэта прыміўу думкі, адсутнасць грунтоўных ведаў, надменая слоўнай мішурай з агульнавядомых штампаў.

Прыкладамі высокага прафесіяналізму можна назваць рэцэнзіі і артыкулы Н. Юдзевіч, Т. Дубковай, А. Ладзігінай. На іх матэрыялах пачынаючыя крытыкі могуць вучыцца лакалізму выказвання, прынцыпальнасці ў ацэнках, дакладнасці мастацкіх крытэрыяў. На жаль, гэтыя аўтары выступаюць у перыядычным друку вельмі рэдка.

Гаворачы аб музычных публікацыях, прызначаных для моладзі, нельга не адзначыць, што яны часцей абмяжоўваюцца пераважна інфармацыйнай пра эстрадную музыку і эстрадных выканаўцаў. Аб сур'ёзнай музыцы, аб яе праблемах, аб характэры і значэнні для духоўнага станавлення маладога чалавека размовы на старонках перыядычнага друку вядуцца рэдка. А ўсім жа нам добра вядома, як і на чым часам фарміруюцца музычныя густы нашых юнакоў і дзяўчат. Даламагчы ім разабрацца ў складаным свеце сапраўднай

музыкі, накіраваць іх інтарэсы на правільны шлях — пачэсная задача нашай крытыкі.

У нас у рэспубліцы няма перыядычнага музычнага выдання — музычнай газеты або часопіса. Таму зацікаўлены чытач шукае матэрыялы аб музыцы ў самых розных выданнях. Асаблівыя спадзяванні — на штотыднёвік «Літаратура і мастацтва», як выданне спецыяльнае. «ЛіМ» імкнецца адлюстроўваць многія падзеі і факты музычнага мастацтва, публікуючы рэцэнзіі на музычныя прэм'еры, нарысы аб мастацкіх калектывах і музыкантах-выканаўцах, як прафесіянальных, так і самадзейных. Ды хацелася б, каб на старонках штотыднёвіка сістэматычна выступалі з праблемнымі артыкуламі аб розных баках развіцця музычнага мастацтва прафесіянальных музыкантаў і крытыкі.

У тым, што крытыкі з ліку членаў Саюза кампазітараў БССР выступаюць на старонках газет рэдка, віна не толькі рэдакцыі. Справа, якой мы служым, павінна патхняць саміх музыкантаў — тут пасіўнасць недавальная нікому. Відаць, замацаваць творчыя кантакты з аўтарскім актывам рэдакцыі павінны памагчы Саюз кампазітараў і яго секцыя музыкантаўства.

Без напамінення кадраў маладымі творчымі сіламі крытыка, які жанр, развівацца не можа. Чаму з ліку выпускнікоў універсітэта, кансерваторыі, тэатральна-мастацкага інстытута ў музычную журналістыку прыйшло так мала людзей? Іх можна літаральна пералічыць па пальцах. Будучы музыкантаўца або тэатразнаўца звычайна яшчэ ў студэнцкія гады выбірае для сябе прафесію педагога, рэдактара, лентара або навуковага работніка, але толькі не газетную журналістыку. Гэта хвалюе і насцярожвае. Нехта ж вінаваты ў такім становішчы.

Саюз кампазітараў БССР мяркуе арганізаваць пастаянна дзеючы семінар для пачынаючых крытыкаў. Практыка паказала, што, па сутнасці, музычныя журналісты нідзе не рыхтуюцца. Снажам, штогод сцэн кансерваторыі выходзяць маладыя спецыялісты, а ў прэсе — няма новых імён музыкантаўцаў. Секцыя музыкантаўства СК БССР плануе наладзіць публікацыю серыі артыкулаў аб беларускай музыцы ў абласных і раённых газетах. І тут патрэбны маладыя сілы, якія ў садружнасці з вопытнымі аўтарамі далучацца да важнай справы.

Вялікія задачы пастаўлены партыяй перад музычнай крытыкай. Яе ідэйна-тэарэтычны ўзровень і якасць выступленняў у друку не могуць не хваляваць грамадскасць. Калі мы сёння не будзем працаваць лепш, чым працавалі ўчора, — гэта будзе азначаць аслабленне баявітасці і актыўнасці крытычнай думкі.

Алена РАКАВА, музыкантаўца.

СПАСЦІГНЕННЕ ЗАПАВЕТНАГА

ЧАЛАВЕК прадуе адной рукой. Прадуманыя і эканомныя яго выразныя рухі. Срэбрам ужо даўно крануты кароткія прыштыя валасы і густая барада, якая хавае следы цяжкага ранення. Шчасце, што ў мінным перкле Сталінградскай бітвы ўцяле на правай рука...

Мастак лепіць вазу. З шмоту. Пакуль што гэта эскіз, агульная форма. Пластика вазы павінна быць моцнай і кампактнай — масіўная аснова-пастамент і імлівы ўзлёт звужаных уверсе ліній. Вертыкаль яе падобна на абеліск Перамогі. Думаецца, рашэнне знойдзена. Дэкаратыўная ваза прысвячаецца 30-годдзю вызвалення Беларусі. Якая ж яна будзе? З суровага, падобнага да каменнай глыбы, шмоту або з святочна ззяючага шкла? Са скульптурным рэльефам, што адлюстроўвае падзеі і герояў? Або мастак сшыўца на ўмоўна-сімвалічным рашэнні? Але адно зразумела — тут шукае выхад эмацыянальна напал. І не проста шмотавая або шкляная маса, а само пацудзі мастака адальцеца ў чаканнай форме.

Для пакалення мастакоў, да якога належыць Тарас Мікалаевіч Паражнік, Айчынная вайна — біяграфія, якая ў многім вызначыла і характар, і адносіны да творчасці. З цягам часу ўсё глыбей спасцігаецца імі значны, легендарны яе сэнс, які перадаецца ў мастацкіх вобразах, ніхай гэта карціна, скульптура або проста прыгожая рэч, адухоўленая перажыццям.

А тады, у грозным 41-м, пачалося штодзённае франтавое быццё. Пачалося нечакана і жорстка. Ва ўкраінскім сяле Чарноўка вышукнікі школы зранку пайшлі касці канюшыну. І раптам — зараўлі матары, чорныя цені над квітнеючай веснавой зямлёй, абстрэл... Гэта былі першыя гадзіны вайны. Праз некалькі дзён

Тарас добраахвотнікам пайшоў у армію. Неўзабаве атрымаў баявую падрыхтоўку ў супрацьтанкавым артылерыйскім вучылішчы, і адразу ж — на абарону Харкава, пасля — Масквы. На Волгу, над Сталінград Тарас Мікалаевіч быў накіраваны камандзірам узвода. У бітвах не на жыццё, а на смерць нашы арміі ўзялі ў калыцё буйную групоўку фашысцкіх войск. І тут, як здаўся тады Паражніку, прыйшла яго смерць. Але таварышы вынеслі з поля бою параненага камандзіра.

Некалькі месяцаў давалася лячыцца ў арэнбургскім тылавым шпіталі. Непакойлі Тараса Мікалаевіча трывожныя думкі. Пасля ампутацыі рукі пра вяртанне на фронт не магло быць і думкі. Куды ехаць? Кім быць? Як працаваць? І вярнулася юнацкае захапленне маляваннем. Калі маляваў, то забываўся і адчуваў сябе паўнацэнным і шчаслівым. Было радасна, што захапленне падтрымалі і таварышы, і начальнік шпітала. Паступова жыццё пачало здавацца не такім ужо няпэўным, перспектывы на будучае — не такімі трывожнымі. Да выхад са шпітала насіла рашэнне — вучыцца, каб стаць мастаком.

Цэнтральнае мастацка-прамысловае вучылішча, куды на дасланай па пошце заяве Тарас Мікалаевіч быў залічаны, знаходзілася ў эвакуацыі — у Самаркандзе. Там, на плошчы Рэгістан, якая здзіўляла сваёй архітэктурнай прыгажосцю, у паўцёмных келлях старажытнага манастыра жылі і выкладчыкі, і студэнты. Хадзілі босымі, вопратку сабе шылі са старых халстоў. Каб пасці, лавілі чарапах і нават змей. Але жылі дружна, адной сям'ёй і... гаралі любоўю да мастацтва, у якім бачылі высокае грамадзянскае прызнанне.

— Незабыўным застаўся той час, — гаворыць Тарас Мікалаевіч.

— Заняткі на малюнку тады вёў Андрэй Уладзіміравіч Фаворскі. Мы вучыліся ў яго глядзець на павакольны свет вачыма мастака.

А ў 1945-м годзе вучылішча вярнулася ў Маскву, дзе «самаркандскіх» студэнтаў цёпла сустрэла набраная ўжо на месцы група. Шмат дапамог у разуменні дэкаратыўнага мастацтва вопытны манументаліст Георгій Осіпавіч Рублёў. З глыбокай пашанай ставіліся студэнты да нястомнага эксперыментаўра Веры Ігнатаўны Мухінай. Урокі майстроў прагна слухалі ўчарашнія франтавікі. Мірнае жыццё, мастацтва — усё было цудоўным, шчаслівым, як спраўджаная мара.

Тарас Мікалаевіч скончыў Інстытут у 1949 годзе, выдатна выканаўшы дыплом — дэкаратыўную вазу з фарфару, прысвечаную героям Краснадона, з багатым скульптурным рэльефам і падглазурным роспісам. З таго ж года і пачалася выкладчыцкая дзейнасць Паражніка. Спачатку ў Львове, затым — у Беларускім дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце на кафедры керамікі і шкла. Многія выхаванцы Тараса Мікалаевіча сталі вядучымі мастакамі на заводах Кіева, Краснадара, Палтавы, Львова, Мінска. За 25 гадоў назапасіўся педагогічны вопыт.

— Студэнта ўжо бачыш «наскрозь», — гаворыць Паражнік. — Ведаеш, як з ім трэба працаваць, як накіраваць і развіць яго здольнасці. Вядома, адносна да вучняў бываюць розныя. Вабіць той, у каго бачыш сапраўдную любоў да спецыяльнасці. З такім і працаваць хочацца як мага больш...

Выкладанне ў Інстытуце звязана з няспыннай творчай дзейнасцю. І трэба сказаць, што Паражнік — мастак шырокага творчага дыяпазону. Яму належаць невялікія, далікатныя фарфаравыя скульптуры «камернага» гучання і буйныя манументальныя вырашэнні грамадскіх інтэр'ераў — сталовых, гандлёвых залаў, выставак, палацаў культуры, дзе ён выкарыстоўвае кераміку, шмот, метал і шкло.

Тарас Мікалаевіч любіць гісторыю. І гэта знайшло адлюстраванне ў яго работах. Калісьці ў маладосці яго захапіў вобраз адважнага князя, заснавальніка Львова, Даніла Галіцкага, які разам з Аляксандрам Неўскім хадзіў у стаўку да Батэя. Бюст князя і цяпер знаходзіцца ў Львоўскім гістары-

нім музеі. Керамічны рэльеф «Партызаны Беларусі», аздоблены каларовай глазурай, упрыгожвае Палац культуры Наваполацкага хімакмінага. Пафас воінскага подзвігу асабліва блізка мастаку. Ён удыхнуў жыццё ў многія работы, паказаныя на рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках. Любімы пластычны матыў для Паражніка — уздыблены конь з седаком. Такі рыкананні з фарфару «Сцяганосец», такі і «Пераможца», адліты са шкла з рэльефным цісненнем. Тэма народнага гераізму натхніла мастака на стварэнне керамічнага рэльефу «Брэсцкая крэпасць» і партрэта Героя Савецкага Саюза Міхаіла Батракова.

Творчы шлях Паражніка поўны пошукаў, эксперыментаў. Ён часта бывае незадаволены сабой, рэзкі, крытычны. Часам змяняе почырк і характар настолькі, што работы розных перыядаў цяжка супаставіць. Немагчыма, напрыклад, здагадацца, што натуралістычна дробна вылеплены і аздоблены даволі саладкавым роспісам па фарфару казачны «Сіўка» і манументальны ансамбль шмотавых ваз, створаных на міжнародным сімпозіуме керамістаў у Вільнюсе, належаць аднаму мастаку. І зусім адрозніваецца ад іх цыкл работ, звязаных з захапленнем народнай ляльшчыцай. У керамічных скульптурах, дзе паўтораны традыцыйныя прыёмы народных майстроў, Паражнік дасягае ўмоўнасці і абагульненнай цэласнасці форм. Аднак яны не-не ды парушаюцца недасцітковыя прадуманымі дэталімі.

Яшчэ большы разрыў паміж раннімі работамі і твора-

мі апошніх гадоў, у якіх пераважае шмот і гутнае шкло. На дэва архітэктурным стаў скульптурны вобраз вярбаў з шмоту. Некаторыя вазы сваёй «ідалападобнай» формай нагадваюць таямнічыя каменныя «баб», якія былі рассяяны ў стэпавых прасторах Украіны і Паўднёвай Расіі.

Асобна стаяць і гратэскавыя дэкаратыўныя скульптуры з гутнага шкла — зубр, певень, конь, бусел, выкананыя для міжнароднай выстаўкі прыкладнага мастацтва ў Дзюсельдорфе. У іх нечакана спалучаюцца элементы народнай арнаментыкі, архітэктурнага абагульнення і гумарыстычнага шаржу. Гэтыя скульптуры, зманціраваныя з дапамогай металічных мацаванняў у адзін падвесны фрыз, што свяціцца, выглядалі незвычайна эфектна. І цяпер — зноў інашае, як быццам бы звязанае з папярэднім. У майстэрні Тараса Мікалаевіча малюнк, эскізы на тэму архітэктурных кантрастаў старога і новага. Сучасныя кантрасты. Гэтая тэма непасрэдна звязана з даўнішым захапленнем архітэктурай і з прыйшоўшым, магчыма, не так даўно больш глыбокім разуменнем яе неад'емнай сувязі з дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам. У гэтым сэнсе архітэктурнай тэма ў ансамблі дэкаратыўных ваз адпавядае відавочнай эвалюцыі мастака ў бок манументалізацыі форм. Напэўна, некалькі гадоў назад Тарас Мікалаевіч не сказаў бы так пэўна, як цяпер, што прыкладнае мастацтва — гэта і ёсць архітэктурна малых форм, што яно можа існаваць без архітэктонікі. Магчыма, раней ён не вызначыў бы так дакладна тры неабходныя кампаненты, якія робяць рэч мастацтвам: архітэктоніка, функцыя, мастацкая выразнасць матэрыялу. Яны — састаўныя часткі прыгажосці. Патрэбен немаля стаж удумлівай і сур'ёзнай працы ў мастацтве, каб і тэарэтычна, і непасрэдна ў сваёй практыцы ўмець як бы «анатаміраваць» такія складаныя паняцці — мастацтва, прыгажосць...

Творчае жыццё Тараса Мікалаевіча Паражніка насычанае і дзейнае. У яго работах няма адбітку застыласці, — яна чужая тэмпературы мастака. Тарас Мікалаевіч адзначаў свой паўвекавы юбілей, але талент мастака і педагога невывяржы. Яму трэба яшчэ шмат зрабіць.

Э. ГРАМЫКА.

ПІГАЛІЦА

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)

Новую запраўку наставілі пад скляпенне, уключылі электрод. Вось-вось падыдуць рабочыя рэзнішчэй змены. Аляўціна, шчаслівая, узбуджаная, змахнула са стала дробныя кавалачкі папер, напярэла на сцяне плакат аб карысці турызму. Нагнулася, каб падмесці падлогу... І раптам — трэск! Аляўціна глянула і замерла: лопнуў электрод! Імгненна патухлі сонечныя праменні пад купалам перакрыцця, пуста і млосна зрабілася ў грудзях... А рукі настолькі пацяжэлі, што ледзь-ледзь узяла іх, каб адключыць печ.

Ну як, як магла яна забыцца! Увесь час, пакуль сталявар і падручны ўстаўлялі новы электрод, дзяўчына стаяла на пульце ні жывая, ні мёртвая. Але вось Ількужараў падаў сігнал уключыць ток. Стрэлкі амперметраў узарвалі ўгору. Запрацаваў электрод. А Бакуліна ўсё яшчэ манекенам стаяла каля пульта...

З'явіліся рабочыя новай змены. Ількужараў і Куракоў пайшлі ў душавую. Аляўціна таксама здала дзяжурства, раснісалася ў кнізе, але не спыталася дамоў.

— Як прайшло дзяжурства? — спыталася зменшчыца.

— Выдалі пяць плавак...

— О, віншую!

— З чым? На шостаі я правароніла і зламала электрод.

— Ну, гэта не бяда. На шостаі! Кажуць, вялікі поспех цягне за сабою дробныя непаладкі. Між іншым, як рэагаваў Ількужараў?

— Пакуль што нічога не сказаў.

— Яшчэ добра прапясочыць.

Пасля душы, пераапрунуўшыся ў чыстае, Аляўціна накіравалася ў чырвоны куток, дзе звычайна праводзіліся планёркі. Ох, і дасць жа ёй праўноха Ількужараў!

На вялікае здзіўленне Аляўціны, у чырвоным кутку нікога, апрача прыбіральныхчыцы, не аказалася. Не сустрэла яна сваіх сталявараў ні на заводскім двары, ні ў праходной. Присела на лавачку ў зялёным скверыку перад заводакіраўніцтвам: нават дамоў ісці не хацелася. Лепш бы ўжо адразу Ількужараў усё сказаў ці нават прагнаў са сваёй змены, чым такая пакутная невідомасць.

— Ціна!

Пультаўшчыца не адразу зразумела, што гэта датычыцца яе: ніхто ніколі раней так яе не называў. Вось толькі... Яна аглянулася. Так і ёсць. Ількужараў і Куракоў! Абодва ў дагнаных, добра адрасаваных гарнітурах, у летніх капелюшах — не адразу пазнасі! — спыталася да яе.

— Вы чаго гэта збеглі? — спытаў Віктар Мі-

хайлавіч, прысядаючы побач. — А мы вас шукалі па ўсяму цэху. Хацелі павіншаваць з першым самастойным рабочым днём. Ды яшчэ якім! Ну, давайце вашу руку...

— Ну што вы, што вы... — зачырванелася дзяўчына. — Ёсць з чым. Сама не ведаю, як атрымалася... Вырашыла падлогу падмесці, вось і...

— О, дык вы ў дадатак і сціплая! А я сёння, шчыра кажучы, падумаў быў, што змена прапала марна. На выгляд жа вы... Што з такой возмеш! Не, аказваецца... — і паглядзеў на Аляўціну з павагай.

— Дык вы, Віктар Міхайлавіч, і на самай справе не злуецца?

— А ты сама сабою задаволеная? — пацікавіўся Куракоў.

Дзяўчына рашуча матнула галавою.

— Глядзі ты, што робіцца! — шчыра здзівіўся падручны. — Ну, Віктар Міхайлавіч, трымайцеся! Гэта пультаўшчыца прымусіць нас падагнаць пяцігодку раней абавязальстваў.

Аляўціна падхалілася з лавачкі, пераступіла з нагі на нагу, сцёпанулася, як перад скачком у ледзяную ваду, і раптам, адважыўшыся, нацалавала ў ішчаку спачатку Ількужарава, пасля Куракова.

— Дзякуй вам, дзякуй! — крыкнула. І пабегла.

Сталявары доўга здзіўлена глядзелі ёй услед. Пасля Куракоў з цёплай усмешкай сказаў:

— Пігаліца — яна і ёсць пігаліца...

Пераклаў В. МЫСЛІВЕЦ.

У рэдакцыю штоднёвіка «Літаратура і мастацтва» звярнуўся шафэр мінскага тэатра К. Вількіцкі з такім пытаннем: «Я рэгулярна гляджу фільмы і спектаклі пра Вялікую Айчынную вайну. Магчыма, мне так падалося, але з цягам часу манера ігры артыстаў у ролях воінаў і камандзіраў нашай арміі і партызан набывае нейкія новыя рысы. Калі раней мы часта чулі напамінальную мову, бачылі вельмі падрабязныя дэкарацыі, мноства дэталей франтовага быту, то цяпер экран і сцена выгледваюць на-мастацку ачышчанымі, стрыманымі на фарбы і інтанацыі. Не ведаю, як называць гэта крытыка, а для сябе вызначаю гэтае новае наступнае чынам: дэлавітацыя, рэальнасць без «аэроб». Хацелася б прачытаць на старонках газеты гутарку з кім-небудзь з артыстаў. Ці адчуваюць яны гэтыя змены ў падыходзе тэатра да вайнавай тэмы?»

Наш спецыяльны карэспандэнт Б. Бур'ян пазнаёміў з пісьмом чытача старшыню Віцебскага аддзялення Беларускага тэатральнага аб'яднання, заслужанага артыста БССР Георгія Дубава і задаў яму пытанні, звязаныя з вопытам работы Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. Друкуем запіс гутаркі.

з «бытавой» арыентацыяй. Не так, як у купалаўцаў або ў Маскве ў тэатры на Малой Броннай. Гэта — зусім адметны варыянт сцэнічнага ўвасаблення арыгінальнай п'есы. Назавіце яго традыцыйным — я пагаджуся.

Каб растлумачыць, што я маю на ўвазе, гаворачы пра пэўна і паэтыку сучаснага адлюстравання вайнавай тэмы на сцэне, спыняюся яшчэ на адным прыкладзе.

Так, застаюцца тры сцэны. Так, без бутафорыі пакуль што тэатр ісправадзіць не можа. А парабаванне жыццёвай праўды робіцца больш тонкім, якасна новым — такі незабываны працэс развіцця сцэнічнага мастацтва і культуры гледача. І тут, на маю думку, ёсць яскравы прыклад суладдзя паміж рэальнасцю пачуццяў герояў і тэатральнай формай іх увасаблення. «А зоры тут ціхіх...», застаўленыя Юрыем Любімавым у

куль што тэатральнага пастапоўна паводле твораў гэтага прэзвішча не могуць быць названымі ў адным радзе з яго кнігамі і фільмамі па яго сцэнарыях. Чаму?

ДУБАЎ. На маю думку, таму, што інсцэніроўшчыні (або сам аўтар) прэзмерна «прышпілены» да тэксту прозы. Дыялог паўтараецца так, як ён выглядае ў кнізе і прызначаны для чытання вокам. Між тым, слова на сцэне набывае зусім адметнае гучанне. Бо яно «вызваляецца» ад аўтарскіх рамаў («...паўтарыў Мікола», «... сцёнушы кулак адказаў», «... не адраў прамоўці ціхім голасам»), якія ў чытача таксама ствараюць пэўны настрой і абуджаюць фантазію. Яно не можа быць такім падрабязным і такім сінтаксічна-пісьменным... Інсцэніроўшчык тады дамагае поспеху, калі знаходзіць прозу паэтычна эквівалент,

ТАБЕ ДАРУЧАЕЦЦА РОЛЯ

Сярод шмат якіх абвергнутых рэвалюцыйных тэзісаў і аксіёмаў быў і гэты — «Калі гавораць гарматы, музы маўчаць». З першых крокаў станаўлення новай, сацыялістычнай тэатральнай, вобразна калічэў, у баявым страі, і артыст разглядаў кожнае выступленне як выкананне загаду свайго сумлення, загаду часу. Гісторыя грамадзянскай вайны захоўвае хвалюючы прыклад таго, як агітацыйны пастапоўна франтавых тэатраў патрыялі байцоў Чырвонай Арміі, раскрываючы сэрцы жыццёвых канфліктаў, паказваючы пераканаўчы партрэты персанажаў, прататыпаў якіх служылі часта рэальныя людзі.

Не менш яркімі і патрэбнымі народу творамі адзначаны ўдзел тэатра ў Вялікай Айчынай вайне. Аб складанасці барацьбы з ворагам, аб падлігу народа, аб гартаванні змагацца за вызваленне роднай зямлі ад нямецка-фашысцкіх захоўнікаў расказвалі і спектаклі, якія ў гады вайны ставілі тэатры Беларусі. — «Нашэсце» Л. Ляонава і «Праба агнём» К. Крапівы ў коласальнага «Рускія людзі» К. Сіманова і «Фронт» А. Карнейчука ў купалаўцаў, «Алеся» Я. Цікоціна на опернай сцэне, «Сустрэча ў цемры» Ф. Кіорэ ў Рускім тэатры БССР і інш.

Цяпер, калі мы святкуем 57-гадзінны Кастрычнік з думай пра надыходзячае трыццацігоддзе незалежнасці дзеі Перамогі, работнікі мастацтва пераглядаюць каштоўны творчы вопыт, назапашаны ім у галіне сцэнічнага адлюстравання вайнавай тэмы, пілыя аналізуюць здабыткі, вызначаюць сучасныя тэндэнцыі ў паказе чалавека на вайне ў святле рампы. Гэта не толькі прафесіянальнае рыса акцёра або рэжысёра: пад час усенароднага свята ў думках правяралі самага сябе, падводзіць вынікі зробленага і намячаць перспектывы. Калі гаворка ідзе аб вобразах герояў п'ес пра вайну, работнікі тэатра міжволі, амаль інтуітыўна адчувае, што адказнасць у яго асабліва, што будучы мабільнаваты пэўны духоўны запасы яго мастакоўскага «я».

Першае пытанне да Георгія Савельевіча Дубава — пра гэта:

— На падставе вашага сцэнічнага вопыту і ўражанняў што вы можаце сказаць пра адметны характар работы акцёра над ролю партызана, байца, камандзіра?

ДУБАЎ. Пачну з прыкладу, які можна лічыць класічным. І дагэтуль у памяці гледачоў (і ў нас, акцёраў) жыве вобраз Канстанціна Заслонова, створана Барысам Платонавым. Калі на школьным сшытку, дзе быў перапісаны тэкст, рэжысёр Канстанцін Сянінсаў пісаў: «Даручаецца Б. Платонаву...», ён, вядома, выходзіў з індывідуальнасці артыста, з яго высокага прафесіяналізму. Бо практычна Барыс Віктаравіч мог іграць літаральна «усё!» Сёння — на паўночнага ў «Паўліцы», заўтра — шакспіраўскага Рамэа, у наступны вечар — суфлёра Нарокава ў «Талентах і пагоніках» Астроўскага, а там — калгаснага старшыню Туміловіча («Шлях жаваранкі» Крапівы) або Каліберова ў македнэўскай камедыі «Выбаўцайце, калі ласка!» Ювельнай впрацоўка, філігранныя дэталі, бліск дыялогаў, завершаны пластычны малюнак і амаль абавязкова выразны грым...
Цяжка сказаць, што адчуваў сам Платонаў, калі ў сорак сёмым годзе, праз тры гады пасля вызвалення Мінска, даведаўся, што яму даручана роля Заслонова. Але бару на сябе смеласць сказаць, што ў ім «загаварыў» не толькі прафе-

сінал, не толькі артыст, здолшы пераўвасабляцца так, што аднойчы вечарам ты — кароль або генерал, а ў наступны раз — жабрак і прыніжанал асоба. Не, не адно толькі пра татуюнасць сваю пераўвасабляцца думалася яму.

Пра што ж? Ды пра тое, аб чым думаем усё мы, і ветэраны сцэны, і акцёрская моладзь, атрымаўшы ролю ў вайнавай п'есе. Ты навінен сыграць яе так, каб табе на верылі. Усе. І тыя, хто ніколі не бачыў Заслонова, і тыя, хто ведаў яго асабіста.

Мне запярэчаць: маўляў, калі ты іграеш якога-небудзь дон Сезара да Базана, глядзяч таксама часам, што ты яго пераканаш — такі той Сезар і быў. Што ж, правільна. Чкае, і я павінен пераканаваць. Ды толькі ў гэтым выпадку мы можам пераканаць залу і тым, што будзем выдатна «выглядаць» іспанскім градам або расійскім купцом, «здавацца» тым або іншым персанажам. На тое нас і вучыў у інстытуце, на тое мы і авалодвалі рамяством акцёра.

Дык вось, быць Канстанцінам Заслонавым на сцэне ў сорак сёмым годзе, карыстаючыся сумай нават самых адмысловых прыёмаў акцёрскага пераўвасаблення, было б немагчыма без яшчэ нечага вельмі істотнага. Чаго? Прыгавдаю таку парадую рэжысёраў: выходзячы на сцэну, акцёр павінен пакінуць за кулісамі свае жыццёвыя хвалюванні, нават «самога сябе са сваім сённяшнім «я» — тады ён свабодна паглыбіцца ў свет перажыванняў «я» героя. Іншымі словамі, па пэўны час трэба як бы адмовіцца ад сябе. Адно толькі — думка аб тым, што «калі б» ты быў, скажам, градам або купцом і табе давялося б любіць таго і таго, тады як бы ты сябе паводзіў. — вось і ўсё «ад цябе» на сцэне... Астатняе — гэта і ты, і не ты!

Платонаў заставаўся Платонавым на працягу ўсяго спектакля «Канстанцін Заслонаў». Стрыманая мужная сляза — гэта было яго напружанне волі; умненне піравацца з праціўнікам у дыялогу, дзе адначасова і вышэй на бой, і дыпламатычны здзек — гэта было яго ўменне. Інтанацыі яго голасу. Бадай, толькі ў «Жывым трупе» Талстога і ў Нарокаве з названымі раней «Талентаў...» Платонаў гаварыў на сцэне абсалютна сваім голасам — па тэмбру, рытміцы, па тых «званочках», што не так часта гучалі ў яго і ў паўсядзённым жыцці...

І гэта быў Заслонаў. Дзядзя Косця». Арыянскі чыгуначнік. Без партрэтага падабенства, але — ён Неадарма выступленні купалаўцаў са спектаклем непасрэдна ў Оршы карысталіся такой папулярнасцю. Гледачы цалкам верылі адэкватнасці сцэнічнага вобраза Заслонова яго жыццёваму прататыпу.

Мабыць, Платонаў, блукаючы па дашчэнтку разбуранаму Мінску, чытаючы на руінах паперкі з запіскамі: «Бародзіча Гену шукайце на Серабранцы... Ганна Калыда знайшла прытулак на Садовай вуліцы дом №...», прыгавдаючы імёны і абліччы знаёмых, якія загінулі ад тут, у родным яго горадзе, ад тую прыліў нянавісці да гітлераўцаў, бліжэй эмацыянальнаму раўдаў, бліжэй эмацыянальнаму стаяну Заслонова. Мабыць, і ён, глытаючы горкі пыл абгаралай цэглы паміж Домам афіцэраў і оперным (тут цяпер гамоніць зліная лістага і крочыцы бронзавы Купала), сцёкаў кулак ад гневу. Былы чырвопаармеец грамадзянскай, Барыс Віктаравіч у тых хвіліны ў думках ваяваў з ворагам, ён пабываў у яваў з ворагам, ён зрушыў пярэднім краі, яго зрушыў азарт наядынку... І гэта недзе засталася ў душы, чкаючы выйсці.

І — «вам даручаецца роля... Мастакоўскія і асабістыя імпульсы супадаюць, зліваюцца ў адзіную плынь. І артыст Платонаў мае ўнутранае права выходзіць на сцэну ў Оршы (у самым горадзе, але ў Оршы — самы адказны вышэй!) з адчуваннем: я — Заслонаў...»

Не ўпэўнены, што ясна перадаў сваю думку, ды толькі без прыкладу з біяграфіі Барыса Платонава не мог абмыслиць. Ён наказаў усім нам, артыстам, што роля — гэта не радок у праграмцы спектакля, а радок у жыццёвых паводзінах артыста, у яго біяграфіі.

КАРЭСПАНДЭНТ. Калісьці праўда сцэнічнага мастацтва амаль прадугледжвала фатаграфічную дакладнасць у адпаведнасці рэалізму на сцэне. Цяпер тэатральная мова наогул набывае лакалічнасць...

ДУБАЎ. Не так лакалічнасць, як паэтычнасць. У лепшых, зразумела, правах. Да сцэны мы ставімся як да плацдарму, дзе выяўляюцца і перакананні мастака, і густы яго, і разуменне ім сучаснасці, перададзеныя выразнымі сродкамі. Парадокс тэатра ў тым, што з цягам часу ад яго патрабавалі ўсё большае і большае праўдажыцця, «без грыву». Тут і тэлебачанне, з яго гранічнай верагоднасцю паказала на экран, мабыць, вінаватае. Мы ж, бымае, бачым, як чалавек страляе не па стужнай мішені, а па жывым чалавеку, нам паўтараюць у замаруджаным тэмпе імгненныя эпізод, і тады буйны план адкрывае твар, мімыку, жасты такімі, якімі яны толькі што «былі». Мабыць, і таму ад сцэны цяпер глядзяч чкае поўнага праўдападобства.

А сцэна? Паранейшаму: тры сцэны, чацвёртая — заслона. Прызначана сцэна больш да аднаўлення камерных падзей. Батальныя эпізоды цяпер, у нашым XX стагоддзі, выглядаюць на сцэне літучымі, нават падзіцячы наўмыслы. Да таго ж гармата зроблена з фанеры, пісталет бутафорскі... Акцёр вымаўляе часам словы роля з п'есы, якую глядзяч нядаўна чытаў у часопісе. Умоўнасці Яна застаецца, яна амаль не паддаецца зменам з часоў Мальера і Астроўскага. Ад акцёра ж чкаюць абсалютнай мастацкай праўды.

Гэта таксама асаблівае нашчага часу — 70-х гадоў XX стагоддзя.

А як мы залежым ад залы! Сёння я, іграючы ролю Цярэшкі Калабка ў «Трыбунале», вымаўляю яго маналог пра ўладу і пра іншыя катэгорыі так, быццам ніколі раней мой Калабок над такімі праблемамі не задумваўся: імправізуе чалавек перад «новай уладай! Але чаму ж тады я, артыст Дубаў, тыя ж самыя прамовы героя гавару на іншым спектаклі так, нібы мой Цярэшка сотні разоў паўтараў свае тырады «для сябе», а сёння яго толькі «прарваваў» Чаму? Бо ў зале сёння сядзіць не той глядзяч, што ў Чорна. Дарэчы, і мой старэйшы калега Іосіф Матусевіч таксама ў «Трыбунале», на розных прадстаўленнях розны Цярэшка...

КАРЭСПАНДЭНТ. Вы тлумачыце гэта розным настроем аўдыторыі?

ДУБАЎ. Розным па ўзросце складам. Для адной глядзельнай залы мой Цярэшка — гэта, мабыць, дзед (а мо і пра дзед!). Для другой — бацька. Вывае, і не адгадаеш, і не разбярэшся, якія токі пасылае зала на сцэну, але пэўнае гучанне сцэнічнага вобраза чабывае вось зараз, сёння. А іпсіхік адступленіяў ад рэжысёрскай задумкі, ад мізансцэны, ад знешніх паводзінаў, замаскіраваных яшчэ на рэпетыцыях, няма.

«Трыбунал» у нас, у тэатры імя Якуба Коласа, — спектакль

Маскве і ў Мінску. Шчаслівая здагадка (або — адзіўдзіе мастака) — гэтыя дошкі, што спачатку ўспрымаюцца кузавым грузавікам, а потым, калі глядзяч ужо цалкам прыняў умоўную сцэнаграфію, робяцца то лані, то дрэвамі на багне, то берагам ракі. Месяца падзей пераносіцца «адсюль» і «туды» імгненна, акцёры павінны раптам пераключацца ў іншы рытм і іншы настрой. Яны робяць гэта (прынамсі, у Мінску на сцэне Рускага тэатра БССР імя Горкага) з захваленнем. Бо яны не іграюць ролю, а сьпяваюць песню-споведзь пра сваіх герояў. І застаюцца з усіх бакоў, яны смяюцца і плачуць не таі, як у трох сцэнах... Як гэта робіцца?

КАРЭСПАНДЭНТ. Дык вы ж, Георгій Савельевіч, і павінны адказаць на гэта.

ДУБАЎ. Пачну з цытаты. Леанід Ляонаў нядаўна сказаў, што літаратурны вобраз, які ён стварыў у раманах, — гэта ўсё ж толькі «чарнавік» таго вобраза, які пісьменнік адчуваў і бачыў, калі сідзеў за напёраў і пісаў. Больш таго, Ляонаў сказаў — «сапсаваны чарнавік».

Мабыць так блізкія строгата паставіцца да свайго сцэнічнага вобраза акцёр не зможа, бо мы ж не «пішам» на паперы, а аддаем штовечар самым слабым, з перамам і крывяй, з напружаннем думкі. Памятаю, у адным спектаклі мне давялося чытаць — толькі чытаць! — верш Аляксея Пысіна «Станцыя Гущыня». Паэт гаворыць аб тым, як ён трапіў на станцыю, дзе калісьці праходзіў пярэдні край фронту. Ніхто не бачыў пагоркаў-блудажоў, толькі ён, былі салдат, падарожны, адзін пасажыр з поезда, што стаіць тут сем мінут... А калі за гэтым сціплым салдацкім радкам гарачага пачуцця, які прасветлены розум аб векапомных днях! Я адчуваў сябе аўтарам гэтых строф, я на нейкі час быў тым «я», ад імя якога гаварыў паэт! Вядома, Пысін можа лічыць верш не лепшым у сваім лірычным летанісу вайны (на мой погляд, верш дасканалы), але я, перажываючы тыя словы сэрцам перад тысячамі гледачоў, зусім аб'ектыўна да створанага мной партрэта былога воіна быць не магу... Ён мне дарагі.

Чаму гаворка зайшла аб гэтым? Не трэба прызнаць: наш тэатр пакуль што звяртаецца да вайнавай тэматыкі не так істэматычна, як гэтага хацелася б, мяркуючы на пытанні чытача «ЛіМа», і шырокамую гледачу, і нам, артыстам.

КАРЭСПАНДЭНТ. Тут, відаць, трэба зрабіць папрок і ў адрас драматургаў, якія...

ДУБАЎ. Гэта будзе вельмі бальны папрок, бо гаворыць пра адставанне якога-небудзь жанру літаратуры навуцкім усе мы. Дык жа тэатр не мае права чкаць добрых п'ес. У кожным калектыве ёсць літаратурная частка. Зыходзячы з творчай праграмы і магчымасцей трупы, супрацоўнікі літчасткі павінны перачытваць новыя вачыма старыя п'есы, зазначаць новыя, прапаноўваць прэзачыныя творы, вартыя інсцэнізацыі. А што атрымаецца? Да афішы амаль усіх тэатраў рэспублікі з п'ес пра вайну — «Трыбунал», з п'ес пра сучасную Савецкую Армію — «Не трывожся, мамал!» Н. Думбадзе, з інсцэніровак — «А зоры тут ціхіх...» Б. Васіллева. Між тым, колькі багацця, яшчэ не краўтага прамнем сцэнічнага пражэктара, у зборах твораў К. Чорнага, М. Лынькова, Я. Вярлія, І. Навуменкі, І. Шамякіна, В. Быкава...

КАРЭСПАНДЭНТ. «Сотніцаў» пераносіцца на сцэну ў Марілёве, ў Гродна іграюць п'есу «Апошні шанц» Быкава, але па-

хоць тэкст сцэнічнага персанажа спачатку выглядае проста паўсядзёнай мовай. Дыялектычная складанасць.

Дарэчы, тэатр дае прыклады і выдатных «перакладаў» прозы на мову сцэны, калі ў святле рампы ў новай якасці аднаўляюцца вобразы літаратурных герояў. «Бацькаўшчына» К. Чорнага... Драмай прагучала ў коласальнага дыялога А. Адамовіча «Вайна над стражамі», «Люды на балодзе» І. Мележа ў купалаўцаў. Вопыт багаты! А вышова такая — поспех у першую чаргу залежыць ад падыходу інсцэніроўшчыка да прозы. Ілюстратарам ён быць не мае права.

КАРЭСПАНДЭНТ. Больш творчы падыход да увасаблення на сцэне літаратурных твораў характэрны і для акцёрскіх шуканняў цяпер?

ДУБАЎ. Чытач «ЛіМа» гэта і заўважыў. Ён адчуў, што спектакль пра вайну, пастаўлены ў сямдзятка тэатральных, адрэзішчына ад таго ж спектакля шасцідзятка гадоў, шасцідзятка...

Умоўна кажучы, я цяпер, калі іграю лейтэнанта, не буду загадваць разведчыкам паісці на «языка», а сам пачухаць пацвіліцу («натуральны паводзіны»), як не буду і вымаўляць патэтычны тырады з пафасам антычнага персанажа (маўляў, пасылаць на небаспежнае заданне трэба з урушаным настроем). Сваімі паводзінамі ў франтавой зямлянцы я павінен пераканаць у праўдзе жыцця і праўдзе мастацтва тых, хто сідзіць сёння ў зале: так яно было!

Дактрынэры і педанты тут — дрэнныя дарачыныя акцёры. На маю думку, нім бы вынаходзілім іі быў сьжогат вяснянай драмы, галоўным у ёй застаецца чалавек з яго мастацкім увасабленні. З сумы абставін і слоў у тэксте п'есы літаратурны персанаж ператвараецца ў жывога чалавека акцёрам! Акцёр, здатным не проста выканаць прафесіянальны абавязак і добра («прыка») і «пераканаўча» паводле крытычных штампаў) сыграць ролю, а абавязкова пражыць жыццё героя — сэрцам, розумам, творчай фантазіяй.

КАРЭСПАНДЭНТ. Вы за пэўныя суадносныя колькасці спектакляў на сучасную і на вайнавую тэмы ў рэпертуары тэатра?

ДУБАЎ. Драматычная літаратура і тэатр, разглядаючы вайнавую тэму толькі як гістарычную, не дасягаюць свайго мэты. На маю думку, паказваюшы выдатны гераізм савецкага чалавека на фронце, у працоўным тылу краіны, у партызанскіх радах, мастацтва прама або ўскосна закранае і рамантыку грамадзянскай вайны, і даваеннае жыццё і працэдуру святло на будучыню, што азначае наступнае: была бітва пад Масквой і быў Стаўлінград, быў штурм Берліна — і ўсё дзеля нашага сённяшняга дня. З марай аб ім ваявалі Сярожка з Малой Броннай, Алеся з Камароўкі, Вера з Успенскай горкі, Заслонаў з Оршы і жлобіцкія камсамольцы - падполшчыкі... Іны абаранялі заваёвы Вялікага Кастрычніка.

Карацей кажучы, я і мае калегі адчуваем абавязак так раскаваць пра народныя подзвігі, каб сучаснікі глыбей зразумелі характаво рэальнай рэчаіснасці. Складанай, часамі супярэчливай, нават драматычнай. І усё ж — характаво! Мы, акцёры, верым і адчуваем усім сэрцам, што і на самай справе права духоўнай мужнасці на вайне была праваяй як бы вышэйшай ступені чалавечнасці і надлетка з камсамольскім білетам, і ветэрана арміі. Аб гэтым і варта гаварыць вобразнай мовай сцэнічнага мастацтва на ўсёх голац!

Як паведамлялася ўжо, у Кобрыве адбыўся Рэспубліканскі семінар-нарада дырэктараў раённых дамоў культуры, работнікаў абласных дамоў народнай творчасці. Абмяркоўвалася пытанне «Роля раённага Дома культуры ў павышэнні эфектыўнасці клубнай работы».

Жыве такая прыказка: «Лепш адзін раз убачыць, чым дзесяць разоў пачуць». У Кобрыве гэтым падрыхтавалі невялікі прыёмны сюрпрыз. Можна было пазнаёміцца з карыснай і плённай работай метадычнага кабінета РДК, яго мастацкай майстэрняй, нагляднай агітацыяй, выстаўкай дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Увечерні аб рабоце самадзейных гурткоў снілася ад канцэрта артыстаў-аматараў раённага Дома культуры. Гасці пабывалі на вечары ў Навасёлкаўскім сельскім Доме культуры.

Сёння мы расказваем аб тым цікавым і важным, чым узбагацілі сябе ўдзельнікі семінара-нарады.

МЫ ЧАСТА прыгадваем вядомы верш Янкі Купалы «Вечарынка ў калгасе», у якім народны пяснір з добрай усмешкай і захопленасцю апавядае, як

Прышлі з поля, з гаспадаркі,
Клуб запойнішы да краю,
Брыгадзіры і даяры,
Брыгадзіры і свінаркі.
А гармонік грае, грае...

Нешта падобнае было і ў Навасёлках. Вечарам у прыгожы, сучаснай архітэктуры Дом культуры, які пабудавалі калгас «Сцяг Леніна», прышлі гаспадары зямлі: паліоводы, жывёлаводы, механізатары. Прышлі цэлымі сем'ямі, як на свята. А сёння тут сапраўды вялікае свята — ушаноўваюць працу ветэранаў калгаса, тых, чые рукі пахнуць хлебам і малаком, хто не адзін год шчыры на ферме, у полі, віруе тэхнікай.

У фая граве духавы аркестр. Паркет ззяе, нібы люстра. Моладзь весела кружыцца ў віхры валіса.

У перапынках паміж танцамі гаворыць калгасны радыёвузел. Дыктар нагадвае гісторыю гаспадаркі.

...Гэта было ў 1948 годзе. Тады ў калгас уступіла 26 сем'яў. І было ў іх гаспадарцы шэсць кос, дзесяць конных плугоў, трыццаць барон, дзесяць калёс... У той час у Навасёлках працаваў адзін чалавек з вышэйшай адукацыяй. Гэта быў урач. Мясцовыя жыхары былі непісьменнымі. А сёння ў вёсцы працуюць 12 спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй і 32 — з сярэдняй.

Змянілася аблічча вёскі. Пабудавана 165 новых дамоў, сярэдняя школа, бальніца, аптэка, лазня, Дом культуры на 360 месц, пошта, магазін, сталовая, будынак сельсавета.

Год ад году расце ўраджайнасць, усё больш малака і мяса дае краіне калгас. Сацыялістычны абавязальнасці на чацвёрты, вызначальны год пяцігодкі калгас перавыканаў на ўсіх паказчыках. Ураджай збожжавых, напрыклад, сёлета склаў 26 цэнтнераў з гектара (абавязальнасць — 24,6 цэнтнера).

Уразіла ўсіх выстаўка — плён стараннай працы калгаснікаў за год. Тут буйнае, залацістае жыта і пшаніца, на дзве вялікія качаны — капусы, цудоўныя бульба, морква, буракі, крамяныя яблыкі.

Усё, чым багата калгасная зямля, паказвалася на выстаўцы.

Работнікі Дома культуры вельмі запрашаюць прысутных у глядзельную залу. Пад гукі маршу ўваходзяць калгасныя ветэраны, каго сёння віншуюць з працоўнай перамогай.

Ідзе сціплая, крыху збянтэжаная Алена Фёдараўна Паліяцкі. 20 гадоў працуе яна ў жывёлагадоўлі. Старанная, увішняя гаспадыня калгаснай фермы. За тры гады дзевятай пяцігодкі яна надала звыш двухсот тысяч кілаграмаў малака. Ёй з поспехам дапамагае працавітая даярка Настасся Фёдараўна Марчук.

Дваццаць гадоў даглядае цялят заслужаны калгаснік Іван Сцяпанавіч Паліяцкі. Ды як даглядае!

Два дзесяцігоддзі безаварыйнай службы ў шэфэра калгаса Васіля Ульянавіча Паліяцкі.

Ветэраны займаюць ганаровыя месцы. Ім шкільнікі дораць кветкі. Тым часам дыктар усхвалявана чытае:

Шукаем мы герояў на экране,
У кнігах і ў казках даўніны,
Яны ж сягоння ў клубе,
Побач з намі, Героі з Навасёлкаў —
вось яны!

Слова бярэ даярка Настасся Кардаш:

— Як гэта хораша, што ў нашай краіне так славіць чалавека працы. Алена Фёдараўна заслужыла гэтую пашану. Мне прыгадваюцца першыя пасляваенныя гады. Не хапала кармоў. Шкада было жывёлы. Даводзілася пазычаць сена ў людзей. Хто кпіў, хто адмаўляў, а хто ішоў насустрэч, дзяліўся апошнім. А зараз у нас фермы нібы тыя палацы. Механічная дойка. Лягчэй стала працаваць. Добра, весела жывецца ўсім.

Гаворыць вядучы вечара: — Алена Фёдараўна любіць песні і сама хораша спявае. Для яе, лепшай працаўніцы калгаса, удзельніцы мастацкай самадзейнасці Ала Кавалевіч выканае песню І. Кузняцова «Нарадзілася я ў Беларусі».

Усхваляванае слова сказала даярка Кацярына Міхальчук:

— Настасся Фёдараўна Марчук на ўзросту мне даводзіцца маці і, як родная маці, цяпліва і старанна вучыла мяне працаваць. Я

ўдзячна ёй за навуку, за шчырасць і добразычлівасць. Зараз мы спаборнічаем. Наперадзе ідзе на-ранейшаму мая добрая настаўніца.

Кароткія словы пра сваё сяброўства на рабоце хораша ўнісваюцца ў агульную атмасферу шчырасці і цеплыні. Арганізатары вечара сабралі заўкі на канцэрт ад перадавікоў. Таму так уважліва слухалася ўкраінская народная песня «Сіку я край віконічка» ў выкананні самадзейных артыстаў раённага Дома культуры. Прыехалі павіншаваць сваёй песняй перадавікоў калгаснай вытворчасці ўдзельніцы мастацкай самадзейнасці Балотскага сельскага клуба Кацярына і Алена Жарыны і хор Лелікаўскага сельскага клуба.

І зноў аркестр грае марш. У залу ўваходзяць піянеры. У іх дасціпных, шчырых словах і пашана, і гонар за сваіх бацькоў, і клятва быць

самым строгім крытыкам. Не было тут ніякіх адкрыццяў. Уся яго вартасць у тым, што яго арганізатары — работнікі СДК і раённага Дома культуры здолелі стварыць атмасферу шчырасці і цеплыні, якой так нестae многім нашым клубным мерапрыемствам. Сцэнарый вечара быў складзены так, што ўсё тут «грала» на асноўную задуму — уславіць добрым словам, песняй чалавека працы. Прыемна было пачуць і віншавальныя тэлеграмы ў адрас ветэранаў ад суседняга калгаса «Радзіма». Вялікі гонар атрымаць хлеб-соль ад другога суседа — калгаса «Чырвоная зорка». І поўная нечаканасць — на экране замяльгаецца непаўторнай прыгажосці кадры родных краявідаў. У зале ў гэты час гучыць задумшэная мелодыя песні «Мой край» Я. Ціхановіча.

Вечар-агеньчык, прысвечаны ўшанаванню лепшых лю-

тва, створана дзесяць самадзейных гурткоў: харавы, драматычны, танцавальны, мастацкага чытання, духавы аркестр і іншы.

Багаццем зместу і форм работы вызначаюцца таксама Асіповіцкі, Бярозаўскі, Гомельскі, Стаўбцоўскі, Талачынскі, Шчучынскі і іншыя раённыя дамы культуры.

Культасветустанова будучы працаваць з большай аддачай, калі ўся іх дзейнасць будзе цесна звязана з жыццём, з практычным камуністычным будаўніцтвам. Варты шырокага распаўсюджвання цыклы вечароў «Зямля і людзі», «Складаем пяцігодкі», «Працоўны аўтограф пяцігодкі», «Узяў абавязальнасць — выканай яго». Варты ўвагі і вечары садружнасці гаспадарак і раёнаў, якія спаборнічаюць паміж сабой, вечары ўшанавання перадавікоў. Цікавыя і штоквартальныя ве-

ПЕРАДЛІВЫ СВЯТЛА

НАТАТКІ З РЭСПУБЛІКАНСКАГА СЕМІНАРА-НАРАДЫ

дастойнымі прадаўжальнікамі працоўнай славы калгаса «Сцяг Леніна».

Цікавымі былі выступленні на вечары старшыні сельсавета В. Паліяцкі, ветэрана працы Андрэя Сямёнавіча Марчука, таго самага Андрэя Марчука, які ўдзельнічаў у рэвалюцыйным выступленні сялян у Навасёлках у 1933 годзе. За гэта мужыны змагар быў асуджаны на дзесяць гадоў катаржнай турмы. Сядзеў у астрагах Кобрыва, Вільнюса, Гродна аж да 1939 г., калі Чырвоная Армія вызваліла Заходнюю Беларусь. У памяць пра выступленне сялян у вёсцы ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

— Калгас, — сказаў ён — наша жыццё, нашы клопаты і радасць. Будзем берагчы яго сумленнай працай.

Старшыня калгаса М. Д. Жураў гаварыў пра лепшых людзей гаспадаркі — паліоводаў, механізатараў, жывёлаводаў. Віноўнікам урачыстасці ён ад імя партыйнай арганізацыі і праўлення калгаса ўручыў каштоўныя падарункі і прэміі. Ды якія! Тэлевізары, залатыя гадзіннікі, касцюмы...

Цяжка нечым здзівіць дырэктараў раённых дамоў культуры. Самі яны праводзяць нямала падобных вечароў, дзе ўшаноўваюцца праца майкоў калгаснай вытворчасці. Але вечар у Навасёлкаўскім сельскім Доме культуры спадабаўся нават

дзеі калгаса, удаўся яшчэ, відаць, і таму, што на гэты раз тут абшліся без традыцыйнай сцэны з прэзідыумам. У зале былі расставлены сталы, поўныя дарункаў калгаснай працы: яблыкі, малако, кефір, смачны клітковы сыр, смятана, вялікія боханы духмянага пшанічнага хлеба...

ГАЛОЎНЫМ клубам раёна называюць цяпер раёны Дом культуры. Ад яго актыўнасці, ініцыятывы, умельства кіраваць і дапамагаць сельскім клубным установам залежыць, як будзе наладжана культурна-масавая работа ў раёне.

На семінары ўсебакова былі разгледжаны пытанні работы раённых дамоў культуры на сучасным этапе.

Задача сёння заключаецца ў тым, каб узняць узровень павысіць дзейнасць работы ўсіх клубоў, бібліятэк, дамоў культуры, паркаў, музеяў. На XIII пленуме ЦК КПБ адзначалася, што многія культурна-асветныя ўстановы рэспублікі працуюць ніжэй патрабаванняў, якія ставіць перад імі партыя, наш сённяшні дзень

Трэба дамагчыся таго, каб усе культасветустановы былі апорнымі базамі мясцовых партыйных арганізацый па камуністычнаму выхаванню працоўных, месцамі, дзе шырока, даходліва і кваліфікавана прапагандаваліся б рашэнні партыі і ўрада.

Кожны клуб павінен мець сваё аблічча. Гэтага можна дасягнуць, калі ў ім будуць патрэбны нам палітычны плакат, заклік, разнастайныя сцэндзі, дзе будуць лічбы і факты, якія раскажуць наведвальніку і пра сацыялістычны абавязальнасці вытворчага калектыву, раёна, вобласці, рэспублікі, і пра тое, як яны выконваюцца. У Кобрывскім РДК, напрыклад, умела наладжана аператыўная інфармацыя пра важнейшыя падзеі, што адбываюцца ў нашай краіне, рэспубліцы, вобласці, у раёне, за рубяжом. Гэтаму спрыяюць лекцыі, вусныя часопісы, радыёгазета, тэматычныя масавыя мерапрыемствы. Выпускаецца календар знамянальных дат. Тут працуюць універсітэт культуры, клубы філатэлістаў і шахматна-пашачны, гурткі крою і шывта, машынапісу. Для тых, хто любіць мастац-

чыры-канферэнцыі «Вянікі падведзены — спаборніцтва працягваюцца».

Кожнае масавае мерапрыемства, якое праводзіцца ў Доме культуры або клубе, павіна мець адрас: на каго, на якую аўдыторыю яно разлічана. Трэба рашуча пазбаўляцца ад штампавых, прымітыўных і рабачых на зьявіліся адзіночкі бок справы. Вечар-агеньчык праіноў хвалююча, узнісла: запомнілі яго тыя, каго ўслаўлялі. А для моладзі — гэта наглядны прыклад, як і дзе шукаць сваё месца ў жыцці, як ставіцца да калгаса, да даручанай справы.

Варты ўвагі «Вечары ўшаноўвання працоўных дынастыяў» (Гомельскі, Рагачоўскі, Дзяржынскі РДК), цыкл маладзёжных вечароў пад дэвізам «У кожнай прафесіі — свая рамантыка» (Лёвненскі і Быхаўскі РДК), вечары «Лепшыя на прафесіі» (Карэліцкі і Асіповіцкі РДК).

Удумаем, як многа значыць гэтыя масавыя мерапрыемствы, калі яны праводзяцца не фармальна, а творча, наколькі павысіцца каэфіцыент карыснага дзеяння ў рабоце культасветустановаў! Магчымасці ж у клубных установах неабмежаваныя. Гэта і своечасова прыгожа аформленыя сцэндзі, светлавія і радыёгазеты, фотарэпартажы і фотгалерэі перадавікоў. З добрай выдумкай можна правесці вечар: «Рабочай мінуты — рабочы падлік», «Даць прадукцыі больш, лепшай якасці, з найменшымі выдаткамі», «У чым сакрэт поспеху даяркі ці механізатара». Не трэба многа даводзіць, як важна сёння ініцыятыўная, глыбінная і аператыўная работа па працоўнаму выхаванню насельніцтва, па прапагандзе вольнай пераможнаў сацыялістычнага спаборніцтва.

РАБОТНІКІ культуры заўжды знаходзяцца на перадавых рубяжах нашага жыцця. Выхоўваюць патрыётаў, актыўных змагароў за нашу каму-

Група ўдзельнікаў Рэспубліканскага семінара-нарады. Злева-направа — дырэктар Кобрывскага раённага Дома культуры І. Чэрнік, метадыст Гомельскага РДК Р. Фінагенава, дырэктар Мядзельскага РДК — У. Якуцін, Асіповіцкага — М. Жарняк, Шчучынскага — Г. Зайко, Талачынскага — А. Савік. Фота А. САКАЛОВА.

У НАШЫХ ЛІТОЎСКІХ СЯБРОЎ

ПЕРАД МАСКОЎСКІМІ ГЛЕДАЧАМІ

У сталіцы нашай Радзімы — Маскве пабываю на гастрольх Пяняежскі драматычны тэатр. У пастаноўцы яго масквічы ўбачылі спектаклі па п'есах «Марыя» А. Салынскага, «Вальпане» Б. Джонсана, «Танец смерці» А. Стрындберга, а таксама п'есы літоўскіх драматургаў В. Мілюнаса і А. Лаўрыначуска «Арэл» і «Сярэдняя жанчына».

Ролі ў спектаклях выконвалі таленавітыя актёры тэатра Д. Банініс, Ю. Мільцініс, Г. Качынскас, П. Сіепанавічус, А. Паўлавічус, Г. Карка і іншыя.

ПРА ДРУЖБУ ГАРАДОЎ

Кінематографісты цэнтральных студый СССР і ГДР здымаюць нарыс аб гарадах-пабрацімах Вільнюсе і Эрфурце. Тэлевізійны фільм «І за 996 кіламетраў — свой горад» здымаецца па сцэнарыю літоўскага журналіста Л. Сіяпанаўскаса. Рэжысёр фільма — Г. Гюбель (Берлін), старшы апэратар — В. Коўнат (Масква).

«Літоўская» частка фільма закончана. Яна расказвае пра выдатныя мясціны Вільнюса, пра мікрараён Лаздзінай, адно з вуліц якога названа імем брацкага горада Эрфурта.

Другая частка фільма будзе здымацца ў ГДР.

«ЗАЛАТАЯ ВОСЕНЬ»

Традыцыйнае музычнае свята «Залатая восень» адбылося ў Вільнюсе. Разам з эстраднымі і інструментальнымі ансамблямі рэспублікі на ім выступілі папулярныя калектывы і спевакі сацыялістычных краін, а таксама артысты з Францыі і Мексікі.

БУДАЎНІЦТВА КУРОРТА

На беразе Каўнаскага мора пачалося будаўніцтва курорта. Тут вырастуць будынкi дамоў адпачынку і прафілакторыяў, кэмпінгаў, турысцкай базы, пунктаў пракату матарных лодак.

Адведзена месца для дзіцячага аздараўленчага лагера.

НОВЫЯ КНІГІ

Выдвецтва «Вага» рыхтуе да друку новыя кнігі літоўскіх пісьменнікаў на сучасную тэматыку. І Давідайтэ прысвячае свой раман «Шукальнікі небяспекі» рабочаму класу. В. Бубніс у кнізе «Раскалатае летняе неба» гаворыць аб адказнасці чалавека за зямлю. В. Сірыас-Гіра ў новай апавесці «Атлантычныя ідыліі» знаёміць чытачоў з жыццём маракоў.

вистычную яву закліканы ўсе культасветустанавы. Тэма інтэрнацыяналізацыі - патрыятычнага выхавання паранейшаму займае вядучае месца ў іх дзейнасці. У прарададзень 30-годдзя Перамогі савецкага народа над фашызмам раённыя дамы культуры абавязаны звярнуць сур'езную ўвагу на прапаганду ратнага і працоўнага подзвігу савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны. У нашай рэспубліцы ёсць станоўчы вопыт у гэтай высакароднай справе. У многіх раёнах праводзіцца эстафеты ад помніка да помніка, у час якіх адшукваюцца новыя невядомыя героі, афармляюцца альбомы, адкрываюцца фотавыстаўкі, пакоі і куткі баявой славы. З няменным поспехам праходзіць вечары-сустрэчы з ветэранамі вайны, вечары памяці герояў, імёны якіх увекавечаны на помніках, у назвах вуліц, калгасаў і саў-

паказальныя маладзёжныя вечары. У Гомелі іх называлі «маладзёжныя суботы». Тэма аднаго такога вечара «Як жыўш, малады чалавек?», другога — «Твая любімая песня». Прыветныя пазнаміліся з творчасцю кампазітара А. Пахмутавай, удзельнічалі ў конкурсе на лепшае выкананне яе песень. Традыцыйнымі сталі тут вечары «Пасвячэнне ў культуры-работнікі» — своеасаблівы абмен вопытам ветэранаў на ніве культуры перад тым, хто толькі пачынае сваю працоўную дзейнасць.

Ёсць метадычны кабінет. Тут адбываюцца заняткі з навічкамі, навучэнцамі факкультэта культасветработы музпедучылішча, праходзіць практыку студэнты-завочнікі Ленінградскага інстытута культуры. Метадычны кабінет сёлета разаслаў у сельскія клубы некалькі сцэнарыяў тэматычных вечароў «Дарогамі славы», «Памяць

ваў, народных хораў, аркестраў народных інструментаў. Насцярожвае той факт, што за апошні час скарцілася колькасць хораў у Брэсцкай, Мінскай і Гродзенскай абласцях. Мала ў нас гурткаў выяўленчага і прыкладнага мастацтва.

Зараз рэспубліка актыўна рыхтуецца да агляду сельскай мастацкай самадзейнасці. Будзем спадзявацца, што становішча выправіцца. У самадзейнасць прыйдуць новыя ўдзельнікі, народзіцца новыя калектывы. Задача РДК — аказаць сельскім самадзейным калектывам дапамогу ў падборы і развучванні рэпертуару, у павышэнні выканаўчага майстэрства.

Нас радуе, вядома, калі хор і танцавальны калектывы вызначаюцца высокай выканаўчай культурай. Да гэтага трэба імкнуцца. Але было б дачасна скіроўваць увагу аматарскіх калектываў толь-

ВЯСКОВАТА КЛУБА

гасаў. У Горанскім раёне, напрыклад, з поспехам праішла аперацыя «Даведайце пра герайны шлях сваёй зямлякоў», у якой прынялі ўдзел камсамольскія арганізацыі, культасветустанавы і школы раёна. 15 альбомаў-рэпартаў наступіла ў штаб находу — сапраўдны герайны летапіс. Сабраны матэрыялы — каштоўны дапаможнік для лектараў, агітараў, шырока выкарыстоўваецца ў час правядзення тэматычных вечароў і вусных часопісаў.

Здаўна сябруюць два раёны — Лёзненскі Віцебскай і Руднянскі Смаленскай абласцей. Разам праводзіцца святныя вясы і ўрады. Цікавай была сустрэча кавалераў ордэна Леніна двух раёнаў. Надоўга запомнілі лёзненцы тэматычны вечар «Баявы шлях ад Лёзна да Берліна», прысвечаны Герою Савецкага Саюза М. Ягораву, які змагаўся з ворагам у партызанскім атрадзе на лёзненскай зямлі, а пасля вызвалення раёна ад фашысцкіх захопнікаў пайшоў на фронт, з баямі дайшоў да Берліна і ўзняў сцяг Перамогі над рэйхстагам.

Шмат аддаюць увагі ваенна-патрыятычнаму выхаванню моладзі работнікі Мядзельскага РДК. Усхвалялі прысутных тэматычныя вечары «Край Нарачанскі, край партызанскі», «Ардэнаносцы Мядзельшчыны», «Вы праз агонь перамогу прынеслі», «Памяці загінуўшых будзьце дастойны!» Моладзь любіць рамантыку, подзвігі і такія мерапрыемствы выклікаюць у яе павышаную цікавасць і ўвагу.

СЕННЯШНІ работнік культуры павінен быць палітычна адукаваным, эрудзіраваным чалавекам, які добра ведае сваю справу. Таму так важна, каб Дом культуры быў школай перадавога вопыту. Пры Гомельскім РДК працуе універсітэт культуры з трыма факультэтамі. Слухачамі аднаго з іх з'яўляюцца работнікі культуры. Для іх чытаюцца лекцыі: «Задачы ўстаноў культуры ў святле рашэнняў XXIV з'езду КПСС», «Ленін аб ролі літаратуры і мастацтва ў фарміраванні характару новага чалавека», «Ленін аб камуністычнай маралі», «Якім павінен быць клубны работнік». Гэтыя заняткі пашырылі і паглыбілі веды сельскіх работнікаў культуры.

Дом культуры праводзіць

сэрца», «Ніхто не забыты, нішто не забыта» і іншы.

Шмат цікавага ў рабоце метадычнага кабінета Шчучынскага раённага Дома культуры. Створаны школы перадавога вопыту. Раз у месяц праходзіць заняткі на базе лепшага клуба або Дома культуры. Пры Доме культуры працуе школа павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры. Праводзіцца заняткі на рабоце з драматычным калектывам, агітбрыгадай, па мастацкаму афармленню клуба.

З цікавай і змястоўнай работай метадычнага кабінета Кобрынскага РДК удзельнікі Рэспубліканскага семінара-нарады пазнаёмлілі ўважліва. Аглядзелі яго наглядную агітацыю, карыснымі аказаліся шматлікія метадычныя рэкамэндацыі, якімі багаты кабінет: як правесці тэматычны вечар, вусны часопіс, вечар адпачынку і г. д.

ГАВОРАЧЫ аб гарманічным развіцці чалавека, мы маем на ўвазе яго ўменне разумець мастацтва, яго эстэтычны густ. Вялікая роля належыць тут мастацкай самадзейнасці. У рэспубліцы працуюць больш за 37 тысяч самадзейных калектываў, у якіх прымаюць удзел звыш паўмільёна аматараў народнага мастацтва.

Аднак падстаў для самасуапааення няма. Многія калектывы працуюць ад агляду да агляду. Залішне ў нас захапіліся эстрада-інструментальнымі ансамблямі. Яны растуць, нібы грыбы пасля дажджу, і многія з іх па сваіх ідэйна-мастацкіх вартасцях стаяць на нізкім узроўні. Недататкова клапоціцца раённыя дамы культуры аб павышэнні майстэрства драматычных калекты-

кі на прафесіяналізацыю. Вядома, што ніколі драматычны калектывы не дасягну ўзроўню прафесіянальнага тэатра. Тут патрэбна адукацыя, веды і многае іншае. На жаль, часам раённыя дамы культуры забываюць гэтую простую ісціну, і ўсю сваю ўвагу скіроўваюць на адзін-два калектывы, якія яны загадзя рыхтуюць «на вобласць», пакідаючы па-за ўвагай тысячы іншых аматараў самадзейнага мастацтва.

Недататкова клапоціцца ўстановы культуры аб адпачынку моладзі. Танцы лічацца ў клубных работнікаў самай папулярнай і прастай формай арганізацыі яе адпачынку. Яны праводзіцца ў кожным Доме культуры і клубе. Так павялося ўжо, што, маўляў, да іх і рыхтавацца не трэба. Таму яны праходзіць часта не арганізавана, на нізкім культурным узроўні. З гэтым мірыцца нельга. Трэба цярыліва і настойліва прапагандаваць культуру танца, культуру паводзін. На жаль, гурткаў і студый бальных танцаў у нас усё яшчэ мала.

Дамы культуры і клубы абавязаны шырай адчыняць дзверы дзецям. А гэтая справа наладжана пакуль што незадавальняюча. Мала дзіцячых гурткаў мастацкай самадзейнасці, а тэхнічныя — пры ўстановах культуры наогул не працуюць. Тым не менш практыка паказвае, што там, дзе гэтай справай сур'езна заняліся, вынікі радуюць. Прыклад падае Быхаўскі раённы Дом культуры, дзе працуе клуб «Равеснік». Члены яго сустракаюцца з камсамольцамі 20-х гадоў, ветэранамі партыі і героямі Вялікай Айчыннай вайны, маладымі пэтамі, перадавікамi вытвор-

Хлеб-соль перадавікам калгаса «Сцяг Леніна».

я. ДАНСКАЯ,
спец. кар. «Літаратуры
і мастацтва».

Л Я С Н Ы Я САЛДАТЫ

РЭЙКАВАЯ ВАЙНА

У пачатку чэрвеня 1944 года ўсе падрыўныя групы партызанскай брыгады «За Савецкую Беларусь», якая дыслацыравалася на стыку Смалявіцкага і Чэрвеньскага раёнаў, былі адкліканы ў размяшчэнне сваіх атрадаў. Тут падрыўнікі атрымалі заданне: за некалькі дзён навучыць сваёму ўмельству ўсіх партызан.

На ўзлесках былі абазначаны ўважліва чыгуначныя дарогі, зроблены макеты іх умацаванняў. Сюды камандзіры рот і ўзводаў вадзілі сваіх байцоў «штурмаваць жалезку», адшліфоўвалі з імі тэхніку падрыўу палатна. Рыхтавалася «рэйкавая вайна».

18 чэрвеня брыгада рушыла ў дарогу. Партызанскія калоны (а было нас каля 2 тысяч чалавек) расцягнуліся па лясных і палявых сцяжынках. Узвод за ўзводам, рота за ротай у зладжаным страі праходзілі партызаны і па вясковых вуліцах. Людзі з хваляваннем і надзеяй глядзелі на сваю лясную армію. Не менш хваляючым было паўцё і маіх таварышаў-падрыўнікоў, якім даводзілася змагацца з ворагам невялікімі групамі, у пастаянным адрыве ад рот і атрадаў. Цяпер усе ўбачылі і адчулі, якой грознай сілай з'яўляемся мы ў тыле ворага.

У гэтую ж ноч брыгада сканцэнтравалася на адведзеным ёй участку паміж станцыямі Калодзішчы і Смалявічы.

Вількія страты праціўніку раней наносілі тут падрыўнікі не толькі нашай брыгады, але і брыгады «Разгром» і імя Шчорса, што прымусіла гітлераўцаў большільна ахоўваць гэты важны ўчастак. Усе аручныя падыходы былі замінаваны, лес і хмызняк на абодва бакі чыгункі высечаны, высокія насыпы абгароджаны калючым дротам, у юветых расцягнута непрыкметнае ў траве каварнае стальнае павуцінне — спіраль Бруно. Глыбокія траншэі, дзоты, браніраваныя вышкі з кулямётамі, патрулі, сакрэты, засады надпільноўвалі народных месціцаў на кожным кроку.

Атраду імя Кутузава, у якім разам са мною ваявалі мае малодшыя браты Іван і Віктар, трэба было падабраць «жалезку» ля вёскі Арэшыкі. Пад шум цяжкіоў, якія грукаталі ў начной цішы, партызаны бліжэй падпаўзлі да насыпу. Метраў за дзвесце залялі ў чаканні сігналу атакі. З узлеску ўзвіліся чырвоныя ракеты. У той

жа момант панесліся вогненныя ніці трасіруючых куль, загрымелі ружэйныя і кулямётныя стралы. Партызаны пайшлі на штурм.

На ўзлеску, які толькі што пакінула наша рота, забегаві трывожны прамень пражэктара. Праціўнік адкрыў мінамётны агонь. Першую союню метраў прабеглі без страт, але чым бліжэй да мэты, тым больш шчыльным і прыцэльным рабіўся агонь. Сотні ракет асыцілі голую палоску зямлі, якую нам трэба было пераадолець. Адзін за адным падалі байцы. Стреляючы на хадзе з маўзера, уперад вырваўся камісар атрада Уладзімір Леўшын.

— За мно-о-ой! — пачуўся яго голас.

З крыкамі «Ура!», «Ві гадаў!» мы кінуліся да чыгункі, насустрач кінжальнаму агню з амбразур дзотаў.

Апошнія намаганні ў рукапашнай стыцы і... ахова збіта. Партызаны залеглі між рэек. Справа і злева грукочуць выбухі. Гэта падрыўнікі знішчаюць варожых кулямётчыкаў, якія заселі ў бункерах і дзотах. У кожнага партызана па тры-чатыры толавыя шашкі. Іх прымацоўваюць ужо на стыках рэек. У небе зялёныя ракеты — сігнал запальваць. Адрозу ж усныхнулі тэрмічныя запалкі, разам з толам дастаўляюцца і Вялікай зямлі. Байцы падпальваюць зарады. Выбух — праз мінуту. Па камандзе, без мітусні, падбіраем забітых і параненых, хутка адыходзім. Мінутная цішыня, якая ўсталявалася, узрываецца тысячамі выбухаў.

Адным ударам беларускія партызаны на галоўным — Маскоўскім — напрамку гітлераўцаў узарвалі на чыгунцы масты, лініі сувязі, знішчылі многія станцыі, разграмілі каля 150 эшалонаў. Байцы толькі нашай роты ўзарвалі тысячу васьмат метраў дзвюхкалейнага пуці.

Магутны ўдар у гэтую ноч, у нярэдазень наступлення Чырвонай Арміі быў нанесены і па іншых транспартных магістралях варожай групойкі «Цэнтр».

ШЫПЯНСКІ БОЙ

20 чэрвеня атрады вярнуліся на свае базы. Байцы толькі было прылеглі адпачыць, як да камандзіра брыгады А. М. Базылевіча на змыленых конях пад'ехалі разведчыкі і пасыльны штаба суседняй брыгады «Разгром» з весткай: «Буйныя сілы карнікаў выехалі са Смалявіч з намерам спяліць партызанскія вёскі Заброддзе, Дабраводку і інш. Іх галаўны атрад, каля 150 фашыс-

таў, ужо недзе ля саўгаса «Шыпяны» (6 км. на поўдзень ад Смалявіч)».

Паводле даных разведкі, у варожым гарнізоне Смалявіч было дзве тысячы чалавек, якія мелі на ўзбраенні 8 танкаў, 7 танкетак, 6 бронемашын, 9 гармат, 35 батальённых і ротных мінамётаў, больш за сто станковых і ручных кулямётаў. У адкрытым баі партызанам не вытрымаць, трэба разлічваць на скрытны манеўр і раптоўнасць удару.

Ацаніўшы абстаноўку, камбрыг аддаў загад атрадам выступіць у раён прапіннення гітлераўцаў.

Атрады скрытна падшлі да рубяжа і выбілі ворага з Шыпяні. Карнікі пачалі адыходзіць у напрамку вёскі Студзёнкі, але шляхі адыходу яму былі адрэзаны...

У Шыпянскім баі немцы страцілі 80 чалавек забітымі і каля 40 параненымі. У ліку забітых — камандзір карнага атрада і начальнік Чэрніцкага гарнізона — абодва ў чыне капітана, сем карнікаў былі ўзяты ў палон. Толькі дзвум-трас дзсяткам фашыстаў удалося ўратавацца. Партызаны вызвалілі 50 мёрных грамадзян, схопленых гітлераўцамі для адпраўкі ў Германію.

У канцы чэрвеня 1944 года Чырвоная Армія перайшла ў наступленне на беларускіх франтах. Пачалося доўгачаканае вызваленне шматпакутнай беларускай зямлі. Не вытрымаўшы націску нашых войск, нямецкая армія пачала адступіць. Гітлераўцы нішчылі ўсё жывое, палілі вёскі. Фашысты стараліся абмінуць партызанскія раёны, выстаўляючы ў напрамку руху сваіх калон моцную галаўную і бакавую ахову. Адзін з такіх дзотараў — каля 500 гітлераўцаў з цяжкімі кулямётамі і мінамётамі — трапіў у засаду трох атрадаў нашай брыгады на лясной паліне ля вёскі Нежаўка. Народныя месціцы атрадаў імя Лазо, «Камсамол» і нашага імя Кутузава раптоўна абрушылі на ворага ўсю моц свайго агню, а затым кінуліся ў рукапашную. Гітлераўцы былі разгромлены і пачалі ўцякаць. Нам і тут дасталася шмат зброі, у тым ліку, дзве спраўныя, з поўным боекамплётам, самаходныя гарматы «Фердынанд».

У МІНСКІМ «КАТЛЕ»

Дзякуючы смеламу манеўру наступаючых савецкіх войск і абыходу фашыстаў з флангаў гіганцкія абцугі самкнуліся. У «катле» разам з

гітлераўцамі аказаліся паліцэйскія і ўласаўцы. Баючыся за сваю шкуру, яны пераараналіся ў цывільнае адзенне.

Дзсяткі тысяч аўтамашын, цягачоў, гармат, надвод апынуліся, бы ў канале, на лясных дарогах, перакрытых моцнымі партызанскімі заваламі, узарванымі мастамі.

Камандаванне 19-га корпусу, з якім напярэдадні мы ўстанавілі сувязь, папрасіла нашага камбрыга А. М. Базылевіча вылучыць у кожную дывізію партызан-разведчыкаў у якасці праваднікоў, а брыгадзе прапанава-ла заняць баявы рубж, каб перашкодзіць праціўніку правацца ў лясны масіў, які ляжаў на паўднёвы ўсход ад вёскі Вялікі Бор.

З ліпеня 1944 года партызанскія атрады брыгады выйшлі на баявы рубж і занялі свае ўчасткі.

Фашысты кінулі на нас танкі, бронемашыны, артылерыю і вялікую колькасць пяхоты, але партызаны выстаялі. Бой цягнуўся 40 гадзін. Біліся да апошняга патрона. На нашым агнявым рубяжы праціўнік страціў 8 танкаў, 12 гармат, больш за 100 чалавек забітымі і паўтары сотні параненымі. Брыгада з гонарам выканалала заданне, пастаўленае перад ёй камандаваннем Чырвонай Арміі.

У выніку праведзеных баёў на ўзаемадзейні з часцямі 19-га стралковага корпусу з 1 па 9 ліпеня 1944 года брыгадай было знішчана 593 гітлераўцы, узята ў палон — 1146, захоплены 2 легкавыя аўтамашыны, 2 мінамёты, 79 розных кулямётаў і іншая зброя.

Партызаны страцілі 35 чалавек, 30 байцоў былі паранены... Загінуў і мой камандзір роты Марк Панчанка. Ён з невялікай групай байцоў знаходзіўся на заданні пад Мінскам. Вяртаючыся назад, ля вёскі Быкачэна патрапіў на немцаў, якіх голад вымусіў падацца ў вёску.

— Хэндэ хох! — скамандаваў ім Панчанка.

Каля сотні гітлераўцаў спыніліся, як укопанія. Яны з радасцю б здаліся ў палон чырвонаармейцам, але партызанам — страшна. Пярэднія падаліся назад. Пачулася кароткая чарга, і Панчанка ўпаў.

Партызаны разанулі па фашыстах з кулямёта. Кінуўшы забітых і параненых, тыя схаваліся ў лесе. Байцы паднялі на рукі параненага ў жывот камандзіра. Клаўдзія Абрацова, баявая сяброўка нашага камандзіра ўзвода Міхаіла Абрацова, пабегла ў хату, ухапіла са стала абру і моцна перавязала ім Панчанку. Байцы вырашылі падацца да Маскоўскай шашы, на якой ужо рухалі нашы войскі. Яны перамахнулі чыгунку і, несучы на самаробных насліках камандзіра роты, бягом накіраваліся да магістралі.

Узбраўшыся на пагорак, партызаны спыніліся ў здзіўленні. Па шашы бясконым патакам ішлі на Мінск нашы танкі, машыны. Але гэтай нясстрымнай лавіны не ўбачыў Марк Панчанка. Ён памёр на руках таварышаў.

...З усіх бакоў у Мінск уваходзілі партызанскія злучэнні. Тры гады тут гаспадарылі немцы. Перад намі ляжаў разбураны горад. Але Мінск жыў. На сустрэчу партызанам выходзілі гераічныя падпольшчыкі, жыхары. Радаснымі ўсмешкамі і кветкамі сустракаў народ лясных саядат.

У Батанічным садзе была наша апошняя партызанская стаянка. Тут закончыўся баявы шлях партызанскай брыгады «За Савецкую Беларусь»...

М. УШАКОУ,
былы палітрук роты партызанскага атрада імя Кутузава.

Н. А.Э. Шпігельман

27 кастрычніка 1974 года пасля цяжкай хваробы памёр заслужаны архітэктар БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, кіраўнік архітэктурна-канструктарскай майстэрні Інстытута «Мінскпраект» Нута Аўрум-Эльевич Шпігельман.

Таварыш Н. А.Э. Шпігельман належаў да ліку вядучых у рэспубліцы спецыялістаў па праектаванні прамысловых прадпрыемстваў, дзяржаўных і жылых будынкаў. Ён нарадзіўся ў 1921 годзе ў г. Валадарску Жытомірскай вобласці ў сям'і рабочага-ліцейшчыка. Пасля заканчэння Маскоўскага архітэктурнага інстытута ў 1945 годзе Н. А.Э. Шпігельман працуе ў праектных арганізацыях Беларусі і прымае актыўны ўдзел у аднаўленні разбураных вайной сталіцы і іншых гарадоў рэспублікі. Па яго праектах у Мінску забудавана плошча Якуба Коласа, узведзен будынак паліграфкампінага, гадзіннікавага завада, радыёзавада, комплексы інстытутаў замежных моў, народнай гаспадаркі, навукова-даследчых інстытутаў і інш.

Вялікі творчы ўклад Н. А.Э. Шпігельман унёс у распрацоўку Генеральнага плана сталіцы Беларусі і праекта забудовы яе цэнтра, у стварэнні праектаў жылых дамоў і дзіцячых дашкольных устаноў.

Н. А.Э. Шпігельман шмат зрабіў для павышэння архітэктурнай накіраванасці творчых калектываў, якія ён узначальваў. На працягу шэрагу гадоў ён з'яўляўся членам праўлення Саюза архітэктараў БССР.

Заслугі Н. А.Э. Шпігельмана былі высока ацэнены. За архітэктурную Ленінскага праспекта ў Мінску ён у ліку групы архітэктараў быў удастоены звання лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР. Яму было прысвоена ганаровае званне заслужанага архітэктара БССР.

Памяць аб Нуце Аўрум-Эльевичу Шпігельмане назаўсёды застаецца ў нашых сэрцах.

Група таварышаў.

ІРАНСКІЯ УРАЖАННІ

З Ірана вярнуліся ў Мінск доктар мастацтвазнаўства А. В. Сабалеўскі і галоўны рэжысёр Рускага драматычнага тэатра імя М. Горкага Б. І. Луцэнка, якія прымаюць ўдзел у міжнародным тэатральным фестывалі. Сваімі ўражаннямі і кветкамі сустракаў народ лясных саядат.

БЕЛТА.

Шумяць лясныя прыгавуны — сосны...

Фотаэціюд Р. АЛЫМАВА.

АД ВЕЖАЎ ФЕРАРЫ

У хуткім часе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйдзе новы зборнік італьянскай паэзіі «Ад вежаў Ферары». У ім прадстаўлены больш трыццаці сучасных італьянскіх паэтаў, сярод якіх ужо добра знаёмыя нашаму чытачу імёны — Д. Радары, А. Северыні, С. Квазімода, Ф. Мантэро-са, Ф. Кастабіле і іншыя. У творах гэтых паэтаў ставяцца вострыя, надзённыя пытанні жыцця, яны выражаюць погляды перадавой інтэлігенцыі, рабочай і студэнцкай моладзі Італіі.

Над зборнікам працаваў вялікі калектыў беларускіх паэтаў. Сёння мы прапануем увазе чытача некаторыя вершы італьянскіх аўтараў.

Альда СЕВЕРЫНІ

У КАПАТАРНАНА

У Капатарна
вядзе крутая сцяжынка,
на якой
толькі козы скачуць,
гуляючы са смерцю
па горных абрывах.
Нібы ад хваробы марскоў,
муціць на віражах.
У Капатарна
пустэльнікамі жывуць людзі,
нібыта ў мінулым стагоддзі,
нат капіталістычная цывілізацыя
іх не закранула.
Грувасцяцца толькі руіны дамоў,
як рэшткі далёкіх эпох,
ды вецер гуляе,
заносычы ўзімку снягамі
і гэту сцяжынку адзіную ў свет,
людзей пазбаўляючы сувязі з богам,
таму што сюды
нават пастар іх душ не загляне.
У Капатарна
і звесткі прыходзяць па часе,
губляючы сілу сваю і значэнне.
Няма тут ні радыё, ні тэлебачання.
А трапіцца часам газета —
чытаюць яе па чарзе. Дзяўчына,
калі ўпершыню галасуе,
хвалюецца,
як тая школьніца перад экзаменам.
У Капатарна
галеча, што закаранілася ў скалы,
кляне, наракае, бунтуецца,
верыць у будучыню.

У КОЖНАГА ЧАЛАВЕКА — СЭРЦА Ў РУКАХ

У кожнага чалавека — сэрца ў руках...

Калі слова дружбы для ўсіх сэнс аднолькавы мае,
У руках чалавека ўвесь свет пераінчыцца можа,

І стане жыццё нашай песняй любімай,
Ніякія буры нас не патрывожаць,

Пустыні пяском сваім нас не засыплюць,
Бурлівыя рэкі плацін не разбураць,

Паветра напоўніцца водарам вапны
І мора змяшае свой пах з дымам фабрык.

І новыя зоркі акружаць Зямлю,
І Месяц, і Марс, і Юпітэр.

Шляхі чалавека не маюць прыпынку.

Пераклаў М. ТАНК.

ДУХ ЭПАПЕІ ЖЫВЫ

Фігура партызана з маналіту адной скалы
гігантам паўстае
на фоне гор — тут мы праводзім злёт
былых байцоў брыгад Супраціўлення.
Каманда строіцца. Разлік і рапарт:
хтось не прыйшоў — не па сваёй віне,
няміласлівы лёс таму прычынай,
Хтось — па сваёй: з гадамі адхрысціўся
ад тых падзей і ад сябе самога.
Хтось пастарэў, і горнае паветра
проціпаказана сардэчна-хворым.
Сярод адсутных трапяцца і такія,
што мужнасці не знойдуць прама глянуць
у вочы тым, хто поруч з імі быў
і смела смерці пазіраў у вочы.
Астатнія прыйшлі — ядро брыгады —
і ўспаміналі, як ішлі ў паходы
нячутным крокам па снягах, як пелі
старыя песні, як вяліся спрэчкі
улаўголаса, каб вораг не пачуў.
Пра ідэалы марылі, пра рай,
а горны вецер адмарожваў пальцы.
Прыгадвалася ўсім там ля кастра,
якія сны нам сніліся на снезе:
спіш левым вокам, правае — не спіць,
пасе зару, каб не праспаць пад'ёму.
Сівагаловыя, а ўспамінаем
сябе, яшчэ бяззвусых берсальераў,
танцораў хвацкіх, мужных у атаках,
што паўтаралі: «Страчана не ўсё,
пакуль мы фронт трымаем. Адстаім
законнейшае права на планеце:
АСОБА + СВАБОДА!»

Я. Кібрык. Венецыя. Канал.

Альфрэда ДЖУЛІАНІ

ДЗЕНЬ НАРАДЖЭННЯ

Пакуль разблытвае трыццацігоддзе
масток непрычасаных успамінаў,
на небе паміж летам і зімой
шарзе поўдзень твой і зрэдку чутны
тваёй далёкай ночы пазыўныя.
Пастой, прыслухайся і ты пазнаеш:
На кожным скрыжаванні па дарогах,
на кожнай паваротцы — скрозь анёлы,
піловыя ў змярканні.

А вунь там,
на незатуленай грудзіне поля,
бяззбройны чалавек. Яшчэ далей,
на гарбах узгоркаў, як пляткаркі,
галовы склаўшы, шэпчуцца аб нечым
старым, крываногія алівы...

Ледзь вее з мора. Вечарзе даль,
і сінка неба, сонца слепіць вочы.
Там, дзе ў мінулым карань не замёр,
злачынства ўе гняздо, а цемра ночы
ў драпежніку ўзбуджае шал крыві,
і жудасныя сны вярзуцца лесу...

Калі ўжо ў сэрцы чуеш перабой
і сутаргава тузаеш на шыі
вяроўку шлюбных павязей, лічы,
што шчасця не зачэрпаеш з вадою,
бо ў чарадзейнай студні — толькі жабы.
Альбо сцвярджаеш, што ў тваёй душы
ні каласка, як у асеннім полі,
а ўсё жыццё — пляткарства ад нуды, —
то гэта ўжо апошнія вясёлкі
між восенню тваёй і ясным летам...

Ах, дзе той певунок, што кукарэкаў
у лепшы час, у лепшых нашых снах!
Цвінтар за металічнай агарожаў
і градка дзёрну, быццам язычок
паміж сцяной касцельнай і скарбонкай...

Заўсёды за абрыўкамі прызнанняў,
дабытых катамі пры катаваннях,
былі пакуты смертнакаў, і хутка
уся сям'я насіла знак жалобы,
і стол быў доўга з памінальнай свечкай...

Я адпакутую за ўсе пакуты
у твой сезон, мой падаспелы жнівень;
рэтраспектыўна ў думках пракладу
сцяжынку да вясны сваёй найлепшай.

Што ж, калі позна спакушаць свой лёс
уборам з жаўцізнай, я хоць у марах
вярнуся ў лепшы час у поўнай сіле.

Я адчуваю: гром грыміць ва мне,
і ўсе сады расчыняюць форці насцеж.
Хай закаханыя больш не гадаюць:
Кахае! Не, бо маладосць кахае.
Хай носіць воўк чапец старой бабулі —
ваўка пазнаюць!..

Я ў новым часе буду жыць з намерам
адлюстраваць сусвет у новых звычках
і расказаць адначасова з тым
пра падарожжа коніка на ніве...

Зялёны плюшч-уюн, што абвівае
халодны камень весніц па вясне,
увакрасае з мёртвых і глядзіць
зялёным лістам, як вачамі года.
Вось так і я ў вясну сваю прыйду,
Каб вечна зелянела дрэва роду
І сам я ўвакрасаў.

Сальваторэ КВАЗІМОДА

НОВАМУ МЕСЯЦУ

Перш-наперш бог стварыў неба,
а потым —
зямлю і каб у цемры не набытаць,
зляпіўшы, запаліў усе свяцілы
і ўлёгся адпачыць на сёмы дзень.

Мільярды год мінулі з той пары
І Чалавек — вялікі боскі твор,
што злеплен быў па вобразу тварца,
не знаючы ні страху, ні спачыну,
стварыў і запаліў у чыстым небе
свой штучны маладзін, ва ўсім падобны
той квадры Месяца, што настае
за тыдзень перад поўняю.

Амін.

Берш быў прысвечаны запуску ў Савецкім Саю-
зе першага штучнага спадарожніка Зямлі. Апублика-
ваны ў кастрычніку 1957 г. у газеце «Уніта», ён вы-
клікаў рэзкія напады Ватыкана. Сваім «крытыкам»
паэт адказаў вершамі...

МАІМ «КРЫТЫКАМ»

Чаго вы хочаце, Хрыстовы гніды!
Ад памятнай падзеі гэты свет
эмен не зазнаў; ваш міратворац-бог
у вобразе крылатага анёла
гатоў з-пад сваіх варонніх крыл
лінуць халодным дожджыкам усобіц.
Са дня стварэння свету бруд і кроў
не высыхалі на сумленні вашым.
Адно салонавокае ягня
калісьці заблудзіла, і для вас
падзей другіх, як не было.

Тым часам
замшэлі з даўніны слупкі газет
на стэндах свету, вы ж, як рабінзоны
на востраве бязлюдным без святла.

Пераклаў Я. СЕМЯЖОН.

Ламберта ПІНЬЕЦІ

СЕННЯШНЯЯ БУДУЧЫНЯ

Калі апынешся з зямлянамі ўсімі на сонцы
І адчуеш, што дыхаеш,
І адчуеш, як молада сэрца заб'ецца
І зробіцца ўсё маладым,
паспрабуй жа памарыць —
фантазію ўсю і вар'яцтва
па месцах расставіць.
У гэты вольны момант,
У гэтым парадку, як рэчы расстаўлены,
цяпер, калі ты перамог даўніну
І з зорамі можаш рабіць, што захочаш,
І можаш вярнуць свае леты назад,
туды, як стаў помніць сябе,
І зноў загалёкаюць
мінулыя вёсны твае.
Перад табою нанова адкрыта жыццё
І зямлі, табой зваваная,
І ты ўжо назад спяшаешся
легенды бурыць, і свет перакройваць па-свойму

Пераклаў Ул. ПАУЛАСЬ.

Джані РАДАРЫ

ПОЕЗД ЭМІГРАНТАЎ

Ён невялікі, і важыць не надта
Чамадан бедалагі-эмігранта...
Ёсць там трохі зямлі — памяць роднае вёскі,
Каб успаміналася ў час далёкай вандроўкі.

Адзежа, кавалак хлеба, фруктаў нямнога,
І гэта ўсё, і болей нічога...

Але сэрца ён узяць не рашыўся, —
У чамадане гэтакі груз не мясціўся.

Надта разрываўся, ад'язджаючы, з гора,
Не хацела сэрца ехаць за мора.

Яко засталася, вернае, як сабака, —
На зямлі, дзе не знайшлося і хлеба кавалка.

Маленькае поле, вунь яно...
Але пеед імчыцца: мільганула — і не відно.
Пераклаў А. ШАШЫЯ.

Старонка СУСТРЭЧ

ЯК АПРАНАЎСЯ ЦІЛЬ УЛЕНШПІГЕЛЬ?

ТАЛЕНТ Максіма ТАКУШЭВІЧА

ВЫСТАЎКА ПРЫЕХАЛА З ФІНЛЯНДЫ

ГУСЛЯР З ВІЛЕЙШЧЫНЫ

Эй гусляр, гусляр!
Ты удар, удар
На струнах-аванах,
Дай нам з песень дяр,
Дум вільных чар,
К сонцу зорны шлях,
Дай, гусляр, гусляр!..

(Я. Купала).

І сонца не змог пераліць «звон авча» на беларускай зямлі — гусляр! Гукі раскашвалі нам аб герайчыным мінулым, жыцці нашых продкаў, подзвігах савецкіх мядзедзяў. Пра іх спявае сам удзельнік Вялікай Айчыннай вайны Максім Пятровіч Такушэвіч. Я слухаю ігра музыканта, гляджу на яго інструмент, рукі... Агрэбелія пальцаў, што толькі трымалі сякеру, крапаюцца струн. І дзіўна! Чувашь гукі найтанчэйшых адценняў... І адкуль у самабытнага майстра столькі прафесіянальных прыёмаў ігры, такое багата штыроў: акорды, арпеджыа, глісандо, брызганне!

...13 гадоў не было Максіму, калі зрабіў свой першы музычны інструмент — балалайку, хаця сям'я была «скрыпачная»: яго бацькі, старэйшыя браты ігралі на скрыпцы. «Малады быў, час меў, вась і рыдумляў для свайго інтарэсу», — гаворыць Максім Пятровіч.

Назвей, 17-гадовым юнаком зрабіў цымбалы. Іграў на іх у суправаджэнні розных інструментаў: з трубай і скарпінкай.

Таленавіты ад прыроды Максім адразу схопіваў любую мелодыю. Ён і цяпер без падрыхтоўкі можа іграць у ансамблі з незнаёмым партнёрам. Шмат балалаек, цымбал, жаласек вырабіў Максім Пятровіч за сваё жыццё, грае на іх. Але больш за ўсё палюбіў ён звон гусляр!

Некалі ў іх глухую вёсачку Сакайшчыну, што на Вілейшчыне, першая сусветная вайна закінула параненага салдата — эстонца. За плячымі ў яго вісеў інструмент, якога да гэтага часу не бачыў Максім. Гэта быў гусляр. Пералічы іх струн на зробленых самім гуслях Максім зайграў народныя песні, павучыў сказанні, легенды...

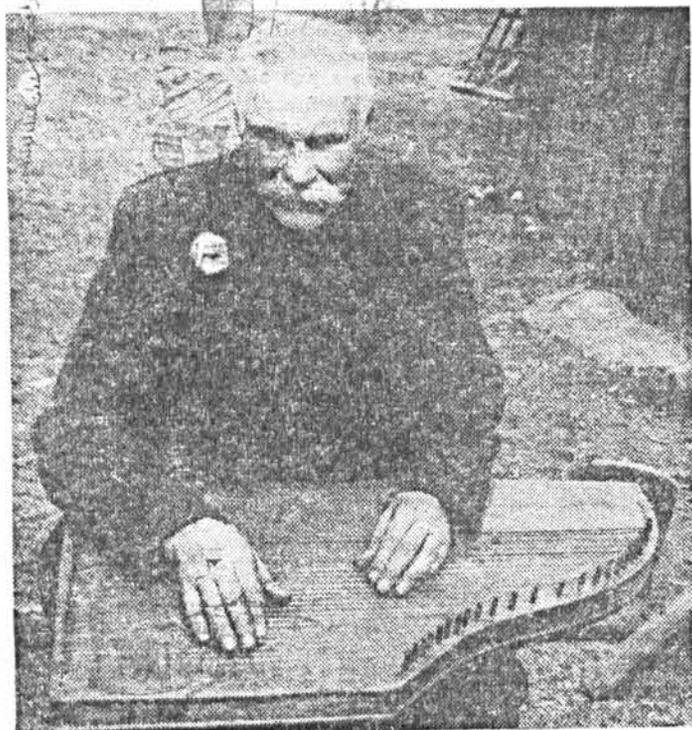
Максім Пятровіч удзельнік многіх канцэртаў, ён часты гошч мінскага Акруговага Дома афіцэраў.

Апошнія свае гуслі самабытна майстар падарыў дому-музею Я. Купалы ў Вязынцы.

— Дайце план у мяне ёсць, — гаворыць Максім Пятровіч, — зрабіць такія гуслі, каб яны радавалі і зачароўвалі людзей...

З. НАСЦЕНКА,
выкладчык Мінскага
музычнага вучылішча
імя М. І. Глінкі.

Фота аўтара.

ЗНАЁМЦЕСЯ: МАСТАК-КАНСТРУКТАР ЦІМА САРПАНЕВА

У Мінску, у выставачнай зале Беларускага філіяла Усеагульнага навукова-даследчага Інстытута тэхнічнай эстэтыкі, адкрылася выстаўка твораў фінскага мастака-канструктара Ціма Сарпанева. Прадметы вытворчасці, створаныя пры яго ўдзеле, экспарціруюцца больш як у 30 краін свету, у тым ліку — ў Савецкі Саюз.

Ціма Сарпанева — аўтар мастацкага вырашэння шматлікіх нацыянальных выставак Фінляндыі і персанальных выставак за рубяжом — паказвае ў Мінску новую экспазіцыю.

На выстаўцы прадстаўлены далёка не ўсе работы мастака. Прынцып падбору экспанатаў — паказаць толькі тое, «што ўжываецца паміж сабой». І сама экспазіцыя ўспрымаецца як частка выстаўкі. Частка, якая найбольш уражае. Не выпадкова яе аўтар карыстаецца рэпутацыяй выдатнага архітэктара

шыне, якую сканструяваў ён сам.

Мастак-канструктар рэчаў серыйнай вытворчасці, Ціма Сарпанева падкрэслівае: «Мая творчая праца звязана з прамысловасцю і праходзіць на вытворчых прадпрыемствах. Дызайнер бяспільны, калі працуе адзін... Ён — неад'емная частка рабочай групы».

Гэта заўвага тлумачыцца не проста сціпласцю мастака, але яго бязмежнай павагай да рабочых рук.

Супрацоўнік больш дзесятка фірм, уладальнік мноства ганаровых званняў, узнагарод і прызоў, мастак, чые творы знаходзяцца ў пастаяннай экспазіцыі вядомых музеяў свету, Ціма Сарпанева не проста «рысавальчык» формы. Ён амаль інстынктыўна адчувае матэрыял, дасканала ведае вытворчую тэхніку, нярэдка сам распрацоўвае яе. Прамысловыя вырабы становяцца мастацкімі

Ціма Сарпанева.

кладваюць кантакт гледача з выстаўленымі рэчамі, тым больш, што гэтыя рэчы прызначаны больш для рук, чым для вачэй. Відца, мастак, свядома ішоў на гэта і не толькі з мэтай абараніць іх ад механічнага ўздзеяння. Бадай, задачай яго было — аддаліць гледача, даць яму магчымасць як бы здалёк разгледзець звыклую рэч, ацаніць яе. Бо нярэдка даступнасць рэчаў зніжае інтарэс да іх. Але, калі вяртаешся да іх зноў і зноў, пачынаеш разумець, што перад табой дасканалыя формы, творы мастацтва.

Работы Сарпанева інтэрнацыянальныя па свайму прызначэнню і па форме. Яны не нясуць ніякіх знешніх атрыбутаў нацыянальнага стылю. Але Сарпанева заяўляе, што «увесь фінскі дызайн будзеца на нацыянальных традыцыях», і ён ідзе ад іх. Толькі тым складаным шляхам мастака, які не заўсёды можна прасачыць.

Аднак, асноўную лінію можна прасачыць дакладна: для Сарпанева нацыянальныя традыцыі — гэта дасканалае разуменне матэрыялу, якое ўласціва кожнаму, хто вырабляе рэчы сваімі рукамі. Гэта любоў да ўсяго трывалага, вечнага, як любоў селяніна, у якога ў гаспадарцы няма лішніх рэчаў, а ўсё «для справы», усё падагнана «па мерцы», усё апраўдана самім жыццём.

Сарпанева шмат працуе, ён заўсёды ў пошуку, ён не гаворыць пра праблемы мастацкага канструявання, ён вырашае іх.

І. БАСАВА.

Фота М. ХАДАСЕНЧА.

Лі экспанатаў выстаўкі.

тара па праектаванні выставак.

...Здавалася, промі асенняга сонца ўліліся ў залу, такім нечаканым быў патак мяккага святла, які выпраменьвалі свяцільнікі і самі экспанаты выстаўкі. Сарпанева растлумачыў, што свяцільнікі і падтрымліваючыя канструкцыі з'яўляюцца актыўнай часткай экспазіцыі. А ткіаніны, якія цудоўна ператварылі залу ў прастору без сцен, абмежаваную толькі святлом і колерам, афарбаваныя па метаду мастака на ма-

творах, якія ўздзейнічаюць на эмоцыі, ствараюць пэўны настрой. Так што, гаворачы аб прафесіянальнай прыналежнасці Сарпанева, можна сцвярджаць — ён мастак у высокім сэнсе слова і канструктар — у самым дакладным.

...Акрамя ткіанін, у экспазіцыю ўключаны наборы прадметаў са шкла, посуд са сталі, чыгуну, сервізы з фарфару, металічнай фурнітура. Кожная група прадметаў змешчана пад шкляным каўпаком (своасаблівая выстаўка ў выстаўцы). Праўда, гэтыя каўпакі, нібы непрыкметныя перашкоды, ус-

У ТВОРЧАЙ САДРУЖНАСЦІ

Мастацкі савет Беларускага тэатра оперы і балета абмеркаваў і аднадушна прыняў макет дэкарацыі і эскізы касцюмаў В. Леўянтала да новага балета Я. Глебава «Ціль Уленшпигель».

З творчасцю мастака Вялікага тэатра Саюза ССР Валерыя Ільічэвіча Леўянтала мінчане знаёміліся яшчэ ў мінулым сезоне па пастаноўцы «Дон Жуан» — ён быў запрошаны беларускім тэатрам для афармлення оперы. Сёлета ў час гастролей Вялікага тэатра ССР у Мінску гледачы шыраў пазнаёміліся з яго работамі.

Афармленне В. Леўянталем оперы «Сямён Катко» С. Пракоф'ева, «Флорыя Тоска» Д. Пучыні звярнула ўвагу яскравай вобразнасцю, сучаснасцю мыслення.

— У працэсе пастаноўкі «Дон Жуан» ў Мінску мы хутка знайшлі агульную мову з рэжысёрам — пастаноўчыкам спектакля Атарам Міхайлавічам Дадзішкіліні, — гаворыць В. Леўянталь. — Выявіліся агульныя погляды на прыкметны музычна-сцэнічны мастацтва. Таму я з радасцю прыняў запрашэнне афарміць новы

балет Яўгена Глебава «Ціль Уленшпигель», які ставіць Атар Міхайлавіч. З творчасцю таленавітага беларускага кампазітара Яўгена Глебава я пазнаёміўся даўно. Яна мне бліжэй і сваім ідэйна-мастацкім зместам, і сучаснай музычнай мовай. Музыка павяга балета Глебава яскравая, экспрэсіўная, мае вялікія магчымасці для сцэнічнага ўвасаблення. Дык мяне, як для мастака, тут ёсць над чым працаваць, нафаантазіраваць. Мне хацелася ўзяць у абагульненых вобразах свет вільяга Гёза, барацьбіта за народ.

Мастацкі савет тэатра прыняў макет дэкарацыі да спектакля.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктары і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Руканісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЭД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.